

บทที่ 5

การสื่อสารในพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซี: ความหมายและบทบาทหน้าที่

นับแต่อดีต มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยต่างมีความพยายามที่จะหาวิธีจัดการกับสิ่งที่ยู่นอกเหนือการควบคุม โดยเฉพาะการทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้น เหล่านี้ก่อให้เกิดการเสี่ยงทาย อันเป็นการทำนายอนาคตที่ได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเสี่ยงทายจึงจำต้องอาศัยอำนาจความศักดิ์สิทธิ์จากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติเพราะตั้งอยู่บนความไม่รู้ เพื่อให้สามารถคาดเดาอนาคตแก้ปัญหา รวมถึงการขอคำแนะนำ และเซียมซี ก็เป็นการเสี่ยงทายวิธีหนึ่งที่กำเนิดขึ้นในสังคมจีนและถูกส่งต่อมาสู่สังคมไทย

ลักษณะเฉพาะของเซียมซีคือ การพยากรณ์เพื่อชี้แนะแนวทางและให้คำแนะนำเป็นส่วนตัว ดังนั้น เซียมซีจึงเป็นการให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจและการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน¹ เซียมซีจึงเป็นพัฒนาการของสิ่งสมมติเพื่อเป็นสื่อกลางติดต่อเพื่อวัตถุประสงค์เหล่านั้นและดำรงอยู่ในสังคมเรื่อยมา

ในแง่การดำรงอยู่ของเซียมซีนั้น นอกจากเรื่องของพัฒนาการแล้ว ผู้วิจัยยังพบการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องและเข้ายุคสมัยได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ในขณะที่สมัยก่อนมักมีการเสี่ยงทายว่าด้วยเรื่องของศึกสงคราม ดินฟ้าอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของอาหารการกิน การเดินทาง การบ้านการเมืองไปจนถึงเรื่องความรัก แต่สำหรับปัจจุบัน ผู้คนมีการเสี่ยงทายในประเด็นที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเงินทองโชคลาภ การทำมาหากิน ครอบครัวยุคใหม่ เป็นต้น เนื้อหาคำทำนายจึงเต็มไปด้วยประเด็นเหล่านี้

หากกล่าวในแง่ของการสื่อสารที่ปรากฏในพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีแล้ว จะพบว่าการสื่อสารในพิธีกรรมการเสี่ยงทายรูปแบบนี้มีการสื่อสาร 2 ระดับ คือ การสื่อสารภายในบุคคล (intrapersonal) ทำให้ผู้เสี่ยงทายได้ทบทวนความคับข้องใจในชีวิตประจำวันของตนเอง และระดับของการสื่อสารระหว่างผู้เสี่ยงทายกับเทพเจ้า/สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เกิดการขอเพื่อต่อรองเชิงอำนาจในพื้นที่พิธีกรรม

การสื่อสารดังกล่าวสะท้อนความต้องการและความกังวลใจของมนุษย์ในช่วงเวลาต่าง ๆ ผ่านการสื่อสารกับสิ่งที่เชื่อถือกันว่า เป็นผู้มีอำนาจลดบันดาลความเป็นไปของตนเองได้ ขณะเดียวกัน

---

¹ กาย เดเมียน-ไนต์, อิจิงแห่งความรัก (The I Ching on Love), แปลโดย อำนวยชัย ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, 2531), น. 2.

ก็เป็นการสื่อสารกับตนเองถึงความต้องการนั้น โดยสารที่ต้องการสื่อกับเทพเจ้าและตนเองก็เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ดังนั้น เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป คำขอหรือคำอธิษฐานที่คนในสังคมต้องการสื่อออกมาจึงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งนี้ สารหรือคำพยากรณ์ที่ได้รับจากเทพเจ้าซึ่งปรากฏออกมาในรูปของไบเซียมซินั้น ยังนำไปสู่พฤติกรรมการสื่อสารที่แตกต่างกันของกลุ่มคนในสังคม รวมไปถึงการให้ความหมายต่อพิธีกรรมด้วย นอกจากนี้ การสื่อสารในพิธีกรรมดังกล่าวยังก่อให้เกิดความเชื่อและศรัทธาที่บุคคลมีต่อสิ่งที่เคารพนับถือ และนำไปสู่บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมที่มีต่อคนกลุ่มต่าง ๆ

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมิ่งกรมลาวาสในช่วงเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549 ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์หลัก คือ ผู้เสี่ยง ไบเซียมซินี สาเหตุที่มาเสี่ยง เรื่องที่ขอ โอกาสที่เข้าไปเสี่ยง พื้นที่ที่ทำการเสี่ยง วัตถุ/บรรยากาศในการประกอบพิธี ขั้นตอนการเสี่ยง การสร้างความหมายและการจัดการไบเซียมซินี ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับชีวิตประจำวันเพื่ออ่านความหมายที่อยู่เบื้องหลังการเสี่ยงเซียมซินีของกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ กลุ่มคนทำงานและกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา

โดยมีประเด็นการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. สาเหตุของการเข้ามาประกอบพิธี
2. คำอธิษฐาน
3. โอกาสการเข้าไปประกอบพิธี
4. พื้นที่ประกอบพิธี
5. วัตถุ/บรรยากาศในการประกอบพิธี
6. ขั้นตอนการประกอบพิธี
7. รูปแบบพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซินี
8. การสร้างความหมายและการจัดการไบเซียมซินี
9. ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับชีวิตจริง
10. บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารผ่านพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซินี

1. สาเหตุของการเข้ามาประกอบพิธี

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนกลุ่มต่าง ๆ เดินทางมาที่วัดมิ่งกรฯ อยู่เสมอ คือ ความเป็นศูนย์กลางของพิธีกรรม ซึ่งมีจัดขึ้นตลอดทั้งปี ทั้งทำบุญ สะเดาะเคราะห์ เสริมดวง เพื่อขจัดปัดเป่าสิ่งไม่ดีและเสริมสร้างบุญบารมีให้กับตนเองและครอบครัว ซึ่งได้รับการยืนยันจากกลุ่มผู้สูงอายุว่า "วัดนี้มีทำบุญ สะเดาะเคราะห์บ่อย ก็ทำ บางอย่างทำทุกปี เช่น ฝากสวด 5 วัน 5 คืนนี้ทุกปีเลยแบบนี้ดีกว่า ถึงแม้เราไม่อะไรเราก็สบายใจ ทำบุญแล้วมันสบายใจ ถือว่าเราทำแล้ว ตระกูลก็มาทำ"² บ่อยครั้งที่มาเพื่อขอคำแนะนำขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด ในส่วนของการขอคำแนะนำและขอพรนั้น ทำได้ผ่านพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซี

ในการเข้ามาเสี่ยงเซียมซีของคนแต่ละกลุ่มนั้น สิ่งที่ทุกกลุ่มมีร่วมกันคือ มีเป้าหมายในการสื่อสารที่ชัดเจน (Purpose of Communication) ซึ่งแต่ละบุคคลอาจมีจุดมุ่งหมายที่เหมือนหรือแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและการดำรงชีวิตของบุคคลนั้น ๆ ทั้งนี้จุดประสงค์หลักที่ผู้คนเข้ามาสื่อสารในพิธีกรรม คือ การแสวงหาข้อมูลเพื่อนำมาแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ การแสวงหาข้อมูลเพื่อพยากรณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตและการแสวงหาข้อมูลเพื่อสร้างสมดุลให้กับความคิดของตนเอง

สาเหตุของการมาเสี่ยงเซียมซีของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มที่ได้จากการสัมภาษณ์ คือ

² สัมภาษณ์เพียงใจ ธรรมสว่างสุข, 1 มกราคม 2549.

ตารางที่ 5.1
สาเหตุการเข้ามาประกอบพิธี

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	กลุ่มคนทำงาน	นักเรียน/นักศึกษา
<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อความเป็นสิริมงคล - อยากรู้ชะตาชีวิตในช่วงนั้น - อยากรู้อนาคต - อยากรู้ว่าจะมีโชคลาภหรือไม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นการขอพร - อยากรู้ว่าจะมีโชคลาภหรือสิ่งดี ๆ บ้างหรือไม่ - เสี่ยงตามคนอื่น - เคยเสี่ยงแล้วได้ไม่ดี - เมื่อมีโอกาสจึงเสี่ยงอีก 	<ul style="list-style-type: none"> - ถือเป็นการขอพรเพื่อเป็นสิริมงคล - อยากรู้ชะตาชีวิตในช่วงนั้น - อยากรู้อนาคต - ไม่สบายใจ/อยากได้คำแนะนำ/เสริมความมั่นใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - ถือว่าเป็นการขอพรเพื่อเป็นสิริมงคล - อยากรู้อนาคต - มีความกังวลใจหรือต้องการคำแนะนำ

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549

1.1 กลุ่มผู้สูงอายุ

จากตารางที่ 5.1 เหตุผลที่คนเฒ่าคนแก่มักเข้ามาเสี่ยงเซียมซีก็มีหลากหลาย ส่วนใหญ่อยากรู้เกี่ยวกับอนาคต ว่าในอนาคตจะดีหรือไม่ อาจเป็นการดูในระยะ 1 ปีว่าจะเป็นอย่างไบบ้าง เมื่อมีโอกาสไปไหว้พระและเสี่ยงเซียมซี จึงลองเสี่ยงดูเพื่อค้นหาคำตอบนั้น “ก็ลองเสี่ยงดูว่าในปีหนึ่งจะเป็นอย่างไรบ้าง จะดีหรือเปล่า อย่างปีนี้ไปไหว้เจ้าที่ไหน ถ้ามีเซียมซีเราก็เสี่ยงดูว่าปีนี้จะดีหรือเปล่า”³

สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุนั้น เสี่ยงเซียมซีเพราะอยากรู้อนาคตข้างหน้าว่าจะเป็นอย่างไรร เพื่อจะได้เตรียมพร้อมรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้น การดูอนาคตในช่วงหนึ่งปีหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการดูดวงชะตาปีต่อปี อาจเป็นเพราะคนวัยนี้เปรียบเสมือนไม้ใกล้ฝั่ง ถ้าเทียบกับสมาชิกในครอบครัวคนอื่นน่าจะมีความอาวุโสที่สุด ไม่ต้องกังวลเรื่องการทำงาน การศึกษาหรือว่าเรื่องของการใช้ชีวิตทางโลกมากนัก เนื่องจากล่วงเลยช่วงวัยนั้นมาแล้ว จึงทำให้คำพยากรณ์ล่วงหน้าที่ยากรู้จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับอนาคตอันใกล้

³ สัมภาษณ์ จวน ภักธเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

ขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างผู้อาวุโสบางคนเชื่อว่าการมาเสียงเซียมซีนั้นเป็นการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในช่วงเวลาที่ไม่ได้มีความกังวลใจ และเมื่อใดที่ต้องการขอคำแนะนำหรืออยากรู้ว่าสิ่งที่ทำอยู่จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ หากมีความไม่สบายใจก็สามารถมาปรึกษากับองค์เทพได้เช่นเดียวกัน “ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่จำเป็นต้องมีปัญหาก็ก็น่าเสียง ก็แล้วแต่ถ้าเรากังวลใจหรือว่าเราอยากได้ผลสำเร็จอะไรเราก็เสียง ดูว่าเราจะสำเร็จหรือไม่”⁴

ส่วนการขอพรเมื่อมีโอกาสมาไหว้พระ ทำไปเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง เพราะถือเป็นกระบวนการหนึ่งของการสักการะบูชาสิ่งที่เคารพนับถือ ซึ่งไม่ว่าคนไทยหรือคนจีนเมื่อมีโอกาสไหว้พระทำบุญ ก็มักจะคาดหวังว่าจะได้รับสิ่งดี ๆ สิ่งที่เป็นมงคลติดตัวกลับไปด้วย แต่หากมีความกังวลใจแล้ว มักจะขอคำแนะนำและปรึกษากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นไปได้ว่า เมื่อผู้น้อยไม่สบายใจมักเข้าหาผู้ใหญ่เพื่อขอคำแนะนำ หากตั้งคำถามว่า แล้วถ้าผู้ใหญ่ต้องการคำปรึกษา พวกเขาจะปรึกษาใคร คำตอบที่ได้คือ การหันหน้าเข้าหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อพึ่งพาอำนาจเหล่านั้นเสมือนกำลังใจ

การใช้คำว่า “ขอพร” แทนคำว่า “เสียงเซียมซี” ในบางครั้งก็สร้างความสบายใจได้มากกว่า เพราะหากใช้คำว่า “เสียงเซียมซี” แล้วได้คำทำนายไม่ดีจะทำให้เป็นทุกข์และไม่สบายใจ และความกังวลที่มีอยู่จะเพิ่มขึ้น เมื่อต้องการทำบางสิ่งบางอย่าง “ไม่อยากเสียง ขอพรดีกว่า เซียมซีถ้าได้ไม่ดีแล้วใจไม่ดี เคยเสียงที่นี้ รู้สึกว่าก่อนหน้านี้เสียงบอย เดียวนี้ได้ใบเซียมซีไม่ค่อยดีแล้วไม่สบายใจ รู้สึกกังวลไปด้ยเวลาจะทำอะไร”⁵

โดยคนกลุ่มนี้ อาจเสียงที่จะใช้คำว่า “เสียงเซียมซี” ด้วยคำว่า “ขอพร” ซึ่งชัดเจนว่าเพื่อความสบายใจ สิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้การเลือกที่จะใช้คำหนึ่งแทนอีกคำหนึ่งนั้น ในประเด็นนี้จะพูดถึงในส่วนการสร้างความหมายและการจัดการกับใบเซียมซี

นอกจากนี้ กลุ่มผู้สูงวัยยังมาเสียงเซียมซีด้วยสาเหตุที่ว่า ปกติแล้วไม่ดูดวง เพราะเชื่อตนเอง และทำบุญเป็นประจำอยู่เสมอ เชื่อว่าถ้าหมอดูมีความแม่นยำในการทำนาย คงไม่มาดูให้กับบุคคลอื่น นอกจากนี้ เมื่อดูแล้วมีเคราะห์ ต้องแก้ดวง ส่วนตัวคิดว่าสามารถแก้เองได้ เพราะมีเทพเจ้าช่วยเหลือ เมื่อเสียงเสร็จแล้วจึงรู้สึกสบายใจ “ไม่ต้องมีปัญหาหรือความกังวลอะไร ถ้าไหว้ก็จะขอทุกครั้ง อยากรู้ว่าชีวิตเรามีอะไร ปกติไม่ชอบดูดวงเพราะเชื่อตัวเอง ทำบุญบ่อยอยู่แล้ว ถ้าเขาดูแม่นยำจริง ก็คงไม่ต้องมาดูให้คนอื่น บางทีต้องไปแก้อะไร ๆ เราแก้เราเอง พระเจ้าช่วยเราอยู่แล้ว”⁶

⁴ สัมภาษณ์ พรทิพย์ แซ่ฉั่ว, 1 มกราคม 2549.

⁵ สัมภาษณ์ เพียงใจ ธรรมสว่างสุข, 1 มกราคม 2549.

⁶ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

ข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ กลุ่มตัวอย่างบางคนเปรียบเทียบการเสี่ยงเชื่อมโยงกับการดูดวง ที่กล่าวว่า หากไปดูดวงเมื่อพบว่าดวงไม่ดี อาจต้องแก้ดวง ขณะที่การเสี่ยงเชื่อมโยง เป็นการอาศัยอำนาจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งผูกโยงอยู่กับศรัทธา น่าจะมีคุณค่า มีความหมายและสร้างกำลังใจที่ดีกว่า เนื่องจากความเชื่อที่ว่า เทพเจ้าที่พวกเขาให้การนับถือและกราบไหว้นั้น จะช่วยเหลือเมื่อพวกเขาลำบาก ต้องการกำลังใจและความมั่นใจ ข้อสังเกตนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม ที่มักจะมาพร้อมกับเงื่อนไขที่คนในสังคมขาดความมั่นใจ

เมื่อผู้วิจัยอ่านความหมายที่อยู่เบื้องหลังคำสัมภาษณ์ข้างต้น พบว่าการดูดวงนั้น ผู้รับบริการเป็นเพียงคู่สื่อสารที่ทำให้เกิดการสื่อสารเท่านั้น กลไกสำคัญคือ หมอคู่ ผู้มีบทบาทสำคัญในการทำนายและบอกผลการดูดวงว่าเป็นอย่างไร โดยที่ผู้รับบริการไม่สามารถต่อรองได้ ขณะที่การเสี่ยงเชื่อมโยงผู้เสี่ยงถือเป็นกลไกสำคัญของพิธีกรรม ทั้งยังสามารถต่อรองกับเทพเพื่อให้ได้ผลการทำนายที่ต้องการ นอกจากนี้ ผู้เสี่ยงยังอาศัยอำนาจแห่งการปกป้องคุ้มครองจากเบื้องบนเพื่อลดความวิตกกังวล ซึ่งการเปรียบเทียบการเสี่ยงเชื่อมโยงและการดูดวงจะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้า

เหตุผลของการเสี่ยงเชื่อมโยง ยังมาจากการการสังเกตบุคคลอื่นที่มาไหว้พระ กล่าวคือ เมื่อบุคคลนั้นไหว้พระเสร็จแล้วจะเสี่ยงเชื่อมโยง จึงเสี่ยงตาม ส่วนหนึ่งอยากรู้ว่ามีโชคลาภหรือไม่ โดยคาดหวังว่าเสี่ยงแล้วอาจจะมีโชคลาภ "ไหว้พระเสร็จก็เสี่ยงเชื่อมโยง เห็นคนอื่นเสี่ยงกัน ดูว่ามีโชคลาภหรือไม่ ก็เลยเสี่ยงด้วย เมื่อจะมี"⁷

การเสี่ยงเชื่อมโยง นอกจากจะเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแล้ว ยังเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ด้วย กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวไม่ใช่เพียงการสังเกต แต่ได้เข้าไปเสี่ยงเชื่อมโยงจริง เมื่อได้มีโอกาสเข้าไปเสี่ยงแล้ว อาจเป็นเหตุผลของการเสี่ยงครั้งต่อ ๆ ไปเมื่อมีโอกาสได้ทำบุญไหว้พระ

ความคาดหวังในเรื่องของโชคลาภ เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่น่าพาคนวัยนี้มาเสี่ยงเชื่อมโยงจริง ๆ แล้ว เรื่องโชคลาภนั้นเป็นเรื่องที่ฝังแน่นอยู่ในสังคมบ้านเรามานานแล้ว คนไทยเชื่อสายเงินเองก็ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เช่นกัน ผู้วิจัยพบว่ามีเทพเจ้าของชาวจีนที่มีชื่อเสียงทางด้านโชคลาภ โดยเฉพาะเช่น เทพไฉ่ซิงเอี้ย⁸ เป็นต้น ดังนั้น การเสี่ยงเชื่อมโยงจึงเป็นเสมือนการเสี่ยงโชค ถือเป็นความคาดหวังและเป็นความสุขทางใจอีกหนึ่งอย่างนอกเหนือจากพรที่ได้รับจากเทพ

⁷ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

⁸ เทพไฉ่ซิงเอี้ย เป็นเทพเจ้าแห่งโชคลาภตามความเชื่อของชาวจีน

1.2 กลุ่มเจ้าของกิจการ

ส่วนกลุ่มเจ้าของกิจการได้ให้เหตุผลของการมาเสียงเซียมซีว่า เป็นเรื่องของความสบายใจทางด้านจิตใจมากกว่า แต่ไม่ได้คาดหวังว่าการเสียงเซียมซีจะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ “ก็ไม่ได้หวังว่าจะช่วยแก้ปัญหา แต่เพื่อให้สบายใจ เป็นเรื่องของจิตใจมากกว่า”⁹

การเสียงเซียมซีเป็นเรื่องของความสบายใจ ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ เช่นเดียวกับผู้สูงอายุ ต่างกันตรงที่กลุ่มนี้เชื่อว่า การเสียงเซียมซีไม่ใช่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกสามัญ แต่เป็นการแก้ปัญหาในโลกจินตนาการ และเป็นเพียงการสัมผัสกับความรู้สึกทางจิตใจเท่านั้น ไม่ได้ส่งผลต่อชีวิตประจำวันแต่ประการใด

นอกจากนี้ การมีกิจการส่วนตัว อาจทำให้ไม่ค่อยมีเวลาว่าง หากมีโอกาสมาไหว้พระสิ่งใดที่ทำแล้วเป็นสิริมงคลก็จะทำ เมื่อเห็นคนอื่นเสียงเซียมซี จึงอยากลองเสียงดูว่าเป็นอย่างไร อยากรู้ดี หากการเสียงครั้งแรกได้รับคำทำนายที่ดี จะส่งผลให้เสียงเซียมซีทุกครั้งเมื่อไปไหว้พระที่ใดก็ตาม “ถ้ามีเวลาไหว้ มีอะไรให้ทำจะทำ เป็นสิริมงคล แล้วเห็นคนอื่นเสียงกัน เลยเสียงเพราะลองดู พอลองทำครั้งแรกแล้วดีเลยเสียงอีก”¹⁰

ความเป็นสิริมงคล เป็นเหตุผลเดียวกับกลุ่มผู้สูงอายุ คือ เมื่อได้เข้าวัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ใดก็ตาม เรามักคาดหวังจะกลับไปพร้อมทั้งสิ่งดี ๆ และเป็นความเชื่อที่รับการยอมรับว่า ถ้าอยากได้รับสิ่งดี ๆ ต้องไปทำบุญไหว้พระ ซึ่งอาจส่งผลให้ชีวิตของเราดีขึ้น

ทั้งนี้ เมื่อมีคำถามอยากรู้ในเรื่องใด จะมาเสียงเซียมซี โดยไม่ทราบเหตุผลว่าเหตุใดเมื่อเข้าวัดแล้วต้องเสียง นอกจากนั้น ก็อยากรู้ว่าเวลาที่มาไหว้จะมีโชคหรือมีอะไรดี ๆ เกิดขึ้นกับตัวเองหรือไม่ แม้จะเสียงทุกที่ที่ไป แต่ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อไปเสียงเซียมซีโดยเฉพาะ “ส่วนใหญ่ไปไหนก็จะเสียง อยากถามอยากรู้เรื่องอะไรก็เสียง โดยไม่รู้ว่าทำไมเข้าวัดต้องมาเสียงเซียมซี เพราะอยากรู้ว่าเป็นยังไง เวลามาไหว้โชคมีสิ่งดี ๆ กับเราหรือไม่ แต่ถ้าไปเพื่อเสียงก็ไม่ไป”¹¹

พฤติกรรมมาเสียงเซียมซีจากบุคคลอื่น ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างอยากลองทำตาม ด้วยเพราะอยากรู้ว่าเมื่อเสียงแล้วจะเป็นอย่างไรบ้าง น่าจะมีความเชื่อดังเดิมว่า ทำแล้วอาจจะดีกับตนเอง และเมื่อผลจากการเสียงดี ทำให้มีการเสียงเซียมซีทุกที่มีเซียมซีอยู่ นับเป็นลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์ ที่เมื่อทำสิ่งใดแล้วรู้สึกดี มีความสบายใจ ก็มักจะทำต่อไป และแม้ว่าจะไม่ทราบเหตุผล

⁹ สัมภาษณ์ วาณี ประภาสโนบล, 7 ตุลาคม 2548.

¹⁰ สัมภาษณ์ อนุธิตา ดำริมุงกิจ, 15 ตุลาคม 2548.

¹¹ สัมภาษณ์ พิษญาทิพย์ อังอานวยศิริ, 15 ตุลาคม 2548.

ที่แน่ชัดของการเสี่ยงเซียมซีเมื่อไปวัด แต่ก็ยังปฏิบัติต่อไปหากมีคำถาม มีเรื่องที่ยากรู้ บางครั้งคาดหวังว่า ตนเองน่าจะมีโชคลาภบ้าง

1.3 กลุ่มคนทำงาน

ขณะที่คำตอบของกลุ่มคนทำงานก็ไม่ต่างกับกลุ่มเจ้าของกิจการ เชื่อว่าการเสี่ยงเซียมซีเป็นการทำตามประเพณีที่ยึดถือกันมา ทำแล้วรู้สึกดี ทำบุญเพื่อความสบายใจ ในช่วงที่ไม่ได้มีความกังวลอะไรจะขอพรตามธรรมดา อย่างไรก็ตาม การเสี่ยงเซียมซีไม่ทางออกของปัญหา “ทำตามประเพณี ทำให้รู้สึกดีขึ้น ทำบุญให้สบายใจ ไม่ใช่การแก้ปัญหา ช่วงปกติมาขอพรธรรมดา”¹² นอกจากการขอพร หากเราอยากทราบว่าชะตาชีวิตในช่วงนี้เป็นอย่างไรบ้าง หรือมีคำถามอยู่ในใจก็สามารถถามในเรื่องนั้นได้ “ปกติก็มาเสี่ยงอยู่แล้ว เราอยากทราบว่าชะตาชีวิตช่วงนี้เป็นอย่างไรบ้าง เราอยากถามเรื่องอะไรก็ถามเรื่องนั้น”¹³

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้น “การทำตามประเพณีที่ยึดถือกันมา” แสดงให้เห็นว่า การเสี่ยงเซียมซีเป็นการสืบทอดประเพณีที่คนรุ่นก่อนปฏิบัติกัน และชี้ว่า การเสี่ยงเซียมซีนั้นเป็นขั้นตอนหนึ่งของการทำบุญไหว้พระมานานแล้ว ความเชื่อที่ว่า การเสี่ยงเซียมซี คือ การทำบุญหรือนำไปสู่การทำบุญ จึงเป็นความเชื่อที่แพร่หลายไปทุกส่วนของสังคม และสืบทอดกันต่อ ๆ มา เมื่อได้ทำบุญแล้วก็สร้างความสบายใจแก่ตนเอง ยังถือเป็นการได้รับพรจากเทพเจ้าอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ ยังเป็นการตรวจชะตาชีวิตของตัวเองในช่วงเวลาต่าง ๆ ทั้งปัจจุบันและอนาคต และเช่นเดียวกับกลุ่มคนทำงาน คือ คิดว่าไม่ใช่หนทางแห่งการแก้ปัญหา ทว่า เป็นหนทางแห่งการเยียวยาจิตใจมากกว่า

ขณะที่ช่วงเวลาก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาเสี่ยงเซียมซี โดยผู้เสี่ยงอาจจะอยากเสี่ยงเพราะมีความไม่สบายใจส่วนตัวบ้าง อยากรู้เรื่องอะไร ก็เสี่ยงดู หรือเวลาต้องการจะเปลี่ยนแปลงอะไรใหม่ ๆ เป็นความเชื่อด้วยว่าเสี่ยงออกมาแล้วจะเป็นอย่างไรในอนาคต อีกด้านหนึ่งเหมือนเป็นการเสริมความมั่นใจ “แล้วแต่ช่วงไหนอยากเสี่ยง อาจจะไม่มีความไม่สบายใจส่วนตัวบ้าง อยากรู้เรื่องอะไรก็เสี่ยงดู เวลาเราจะเปลี่ยนแปลงอะไรใหม่ ๆ ก็เลยเข้ามาดู เหมือนเป็นความเชื่อด้วยว่าเสี่ยงออกมาแล้วจะเป็นอย่างไรในอนาคต เหมือนเป็นการเสริมความมั่นใจ”¹⁴

¹² สัมภาษณ์ สมบัติ ธนพัฒน์, 7 ตุลาคม 2548.

¹³ สัมภาษณ์ มนต์นันท์ คุรัตน์พันธ์, 13 ตุลาคม 2548.

¹⁴ สัมภาษณ์ รุติพันธ์ บุญมงคลรักษา, 15 ตุลาคม 2548.

ความอยากรู้อยากเห็นและความกังวลใจอาจเรียกได้ว่าเป็นปัจจัยต้น ๆ ที่ทำให้ผู้คนต่างพากันมาเสี่ยงเซียมซี เพื่อค้นหาคำตอบ แม้กระทั่ง ช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต ซึ่งมีความไม่แน่นอน การสร้างความมั่นคงทางจิตใจในทางใดทางหนึ่งจึงสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อผูกโยงกับความเชื่อทางศาสนาและต้องหยิบยืมอำนาจการคุ้มครองจากเบื้องบน จะเป็นส่วนเสริมที่ทำให้ความสั่นคลอนนั้นหยุดนิ่ง และสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างราบเรียบไร้อุปสรรค

“บางคนเห็นว่าเวลามาศาลเจ้าต้องเสี่ยงเพื่อทำให้ครบชั้นตอน จึงรู้สึกเฉย ๆ กับการเสี่ยงอาจจะเสี่ยงเล่น ๆ”¹⁵ หรือ “บางทีอยากจะเสี่ยงอ่านดูเล่น ๆ ก็เสี่ยง เพื่อจะลองดูว่าดวงดีหรือไม่ แต่ไม่ได้คาดหวังว่าจะต้องเป็นไปตามนั้น”¹⁶

ความเคยชินต่อธรรมเนียมประเพณีการปฏิบัติ ที่ถือว่าการเสี่ยงเซียมซีเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญนั้น อาจทำให้คำพยากรณ์ที่ศักดิ์สิทธิ์ถูกทดสอบโดยคนที่มาเสี่ยง เนื่องจาก ความซาซึนนั้นจะทำให้สถานะเซียมซีที่ถือเป็นของสูงถูกลดสถานะลง เหลือเพียงวัตถุชิ้นหนึ่งในพิธีกรรมการเสี่ยง “เล่น” มีความหมายจากเครื่องมือติดต่อดสื่อสารกับองค์เทพ กลายเป็นเครื่องมือแห่งการปลดปล่อยอารมณ์ หรือเป็นวิธีฆ่าเวลาอย่างหนึ่ง หากต้องรอญาติมิตรที่มาด้วยกัน โดยไม่ได้คาดหวังสิ่งใดจากการเสี่ยง

คำว่า “เล่น” เป็นคำพื้น ๆ ในภาษาไทย ที่ใช้บรรยายกิจกรรม เหตุการณ์ พฤติกรรมและทัศนคติบางอย่าง โดยทั่วไปแล้ว เล่นหมายถึง ลักษณะที่ไม่เอาจริง ทำเพื่อสนุกหรือผ่อนคลาย แต่เมื่อพิจารณาการใช้คำว่า “เล่น” แล้วจะพบว่า ไม่ใช่เรื่องของความสนุกสนานเท่านั้น หากครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง นอกจากนั้น ยังสะท้อนให้เห็นทัศนคติในการดำรงชีวิตและลักษณะของความสำคัญทางสังคมอีกด้วย

การเล่นที่มีลักษณะเป็นพิธีกรรมมักจะอ้างอิงอำนาจความศักดิ์สิทธิ์และแนวคิดทางศาสนา มีการสมมุติให้คนหรืออุปกรณ์ทำหน้าที่เป็นร่างทรง และตอบคำถามหรือทำนายทายทัก ซึ่งบางอย่างมีแนวความคิดทางศาสนาแฝงอยู่และถือกันว่าผู้เล่นจะได้บุญ กรณีของเซียมซีก็เช่นกัน ที่ต้องอ้างอิงอำนาจความศักดิ์สิทธิ์จากเบื้องบน ทั้งยังผูกโยงอยู่กับศาสนาอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ผู้เสี่ยงเซียมซียังถือว่า พิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีเป็นการส่งสมบุญและเสริมสร้างสิริมงคลวิธีหนึ่ง

ความหมายของคำว่า “เล่น” ที่เป็นพิธีกรรมนี้ผูกพันอยู่กับสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ เป็นสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นการติดต่อดสื่อสารกับผู้ดู (ในที่นี้คือองค์เทพ) ซึ่งผู้เล่นมองไม่เห็น แต่มีอำนาจพอที่จะบันดาลความเป็นไปในชีวิตของผู้เล่นได้ การติดต่อดสื่อสารประเภทนี้ต้องใช้ภาษาหรือวิธีติดต่อกันที่ต่างไปจากที่ใช้กันในชีวิตประจำวัน จึงอาจเป็นช่องทางติดต่อกับ

¹⁵ สัมภาษณ์ จูติพันธ์ บุญมงคลรักษา, 15 ตุลาคม 2548.

¹⁶ สัมภาษณ์ สุวรรณนา ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

อำนาจบางอย่างที่ไม่ใช่มนุษย์ นอกจากนั้น ผลตอบแทนที่คาดหวัง คือ มุ่งให้เกิดสิริมงคล มีชีวิตที่ ผาสุกและรอดพ้นจากภัยนะ ทำนองเดียวกับการบูชาบวงสรวงอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่คำว่าเล่น แต่อาจใช้ คำว่า “เสียง” ในความหมายของพิธีกรรมการเสียงเซียมซีนั่นเอง

นอกจากนั้น การใช้คำว่า “เล่น” จึงอาจแสดงถึงท่าทีต่อโลกทัศน์ที่วัฒนธรรมไทยมีต่อ สถานการณ์บางอย่างที่ไม่พึงปรารถนา ทำที่นั่นเป็นท่าทีของการหลีกเลี่ยงและหลีกเลี่ยงหนีจากสถานการณ์ นั้น ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าความขัดแย้งจะหมดไปเมื่อใช้คำว่า “เล่น” แต่เป็นการแสดงถึงท่าที บางอย่างที่ต้องหลีกเลี่ยงหนีจากความขัดแย้ง¹⁷ สำหรับการเสียงเซียมซีก็ถือเป็นช่องทางการสื่อสารกับ สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจ เพื่อปลดปล่อยและหลีกเลี่ยงปัญหาที่ เผชิญอยู่ไม่ต่างกัน

อย่างไรก็ตาม สาเหตุของการมาเสียง กลุ่มตัวอย่างบางคนคิดว่าต้องมีคำถามอยู่ในใจ หรือมีปัญหาถึงมาเสียง โดยกลุ่มตัวอย่างสังเกตเห็นว่ามากกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ของคนรอบข้างเสียง ด้วยเหตุผลนี้ และปัจจุบันไม่ได้มีเพียงคนไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น กระทั่งคนไทยเองก็เสียงกันมาก คงเป็นเพราะอยากรู้อนาคตด้วย หากไม่มีคำถาม ข้อสงสัยหรือปัญหาใดคงไม่มีบุคคลใดมาไหว้ พระเสียงเซียมซี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัญหาของแต่ละคนด้วย ส่วนมากทำเพื่อให้ตัวเองสบายใจ เพื่อ ความเป็นสิริมงคล บางครั้งอยากได้โชคลาภสามารถขอเทพได้

จากข้างต้น เป็นการยืนยันว่า ผู้มาเสียงเซียมซีต้องมีเรื่องที่ยากรู้ มีปัญหาหรือ ข้อสงสัย ซึ่งประเด็นนี้ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลด้วย คำพูดที่ว่า “บางครั้งอยากได้โชคลาภก็สามารถ ขอได้” นั้น สะท้อนว่าปัญหาด้านเศรษฐกิจการเงิน เป็นประเด็นหลักในสังคม ที่ทุกคนต่างเผชิญ หน้าที่กันอยู่ ภาวะเช่นนี้สร้างความระส่ำระสาย จำต้องพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือ

1.4 กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา

ด้านกลุ่มนักเรียนนักศึกษา เสียงเซียมซีเพราะอยากรู้ว่า “ดวงชะตาในช่วงนี้เป็นอย่างไร เพราะการเสียงเซียมซีเหมือนกับเป็นการบอกอะไรบางอย่าง เช่น ไปเสียงที่เจ้าแม่กวนอิม คำทำนายที่ ได้บอกว่าจะดี ทำให้ได้คิด เหมือนได้คำแนะนำ”¹⁸

¹⁷ ปรีตดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล, “เล่น,” ใน คำ: ร่องรอยความคิดและความเชื่อไทย, บรรณาธิการโดย สุวรรณมา สถาอานันท์ และ เนื่องน้อย บุญยเนตร (กรุงเทพมหานคร: โครงการ เผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), น. 355-371.

¹⁸ สัมภาษณ์ สาทิยา ปิยะโอสถสรรพ, 31 ธันวาคม 2548.

นอกจากการเสี่ยงเซียมซีจะเป็นความพยายามล่วงรู้อนาคตแล้ว ก็ยังเป็นความพยายามที่จะจัดการชีวิตโดยรู้ทันเหตุการณ์ที่เกิดในปัจจุบันด้วย เนื่องจากดวงชะตาในในช่วงนี้อาจมีผลส่งต่อหรือกำหนดความเป็นไปของอนาคตด้วย คำพยากรณ์ที่ได้เป็นการยืนยันสิ่งเหล่านั้น รวมถึงการชี้แนะแนวทางการปฏิบัติ โดยเฉพาะคนที่อยู่ในช่วงรอยต่อของชีวิต ที่จะก้าวเข้าสู่อีกสถานะหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม คนกลุ่มนี้ยังอยากรู้อะไรของตัวเองเป็นอย่างไร “เหมือนเป็นการทำนายอนาคตในกรณีเฉพาะเรื่องที่ยากรู้ นอกจากนี้ เป็นคนไม่ดูดวง เมื่ออยากรู้อะไรในอนาคตจึงเลือกมาเสี่ยงเซียมซี”¹⁹

จากคำกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า นอกเหนือจากการดูดวงโดยหมอดู เซียมซีเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการพยากรณ์อนาคต ดังนั้น หากต้องการตรวจดวงชะตา อาจจะเลือกวิธีการเสี่ยงเซียมซีหรือดูดวง หรือบางคนอาจจะใช้ทั้ง 2 วิธีควบคู่กันไป เพื่อเทียบเคียง เปรียบเทียบความแม่นยำ และทดสอบความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม เหตุผลที่เลือกใช้วิธีการเสี่ยงเซียมซีแทนการดูดวงนั้น น่าจะเป็นเพราะการปลุกฝังจากครอบครัว เห็นได้จากกรมาเสี่ยงเซียมซีถือเป็นการทำบุญ และกลุ่มวัยนี้มักจะมาทำบุญพร้อมกับครอบครัว

การเสี่ยงเซียมซีถือเป็นการเลือกหนึ่งที่ทำให้เรารู้อนาคตได้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ การดูดวงซึ่งเป็นวิธีการพยากรณ์และทำนายอนาคตได้เช่นกัน ดังกรณีกลุ่มตัวอย่างคนหนึ่ง ที่เห็นว่า “การเสี่ยงเซียมซีดีกว่าการดูดวง เพราะการดูดวงต้องเสียเวลานั่งรอ ต่างจากการเสี่ยงเซียมซีที่สะดวกและเสมือนเป็นการขอพรไปด้วย”²⁰

แม้ว่าชะตาฟ้าจะลิขิตได้หลายรูปแบบตามที่กล่าวไปแล้ว สุดท้ายแต่ความพึงพอใจส่วนบุคคลที่จะเลือกใช้วิธีใด กระนั้น เมื่อมีการนำวิธีทั้ง 2 มาเปรียบเทียบกัน คนที่ศรัทธาวิธีวิธีหนึ่งอาจยกเหตุผลและข้อดีของวิธีนั้นขึ้นมา เพื่อสร้างความชอบธรรมให้วิธีนี้มีสถานะที่สูงและน่าเชื่อถือกว่า เช่น การเสี่ยงเซียมซีดีกว่าการดูดวง เพราะไม่ต้องเสียเวลานั่งรอ สะดวกและเป็นการขอพร ซึ่งการขอพรของการเสี่ยงเซียมซีนั้นถือเป็นเรื่องที่สำคัญระหว่างการทำนายดวงแบบเซียมซีและแบบดูดวงโดยหมอดู

จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การเสี่ยงเซียมซีเข้าถึงได้ง่ายกว่า และจากการสังเกตเมื่อเสี่ยงเซียมซีและอ่านคำทำนายแล้ว บริเวณนั้นจะมีตู้หยอดเงินเพื่อบริจาคตามกำลังศรัทธา ต่างจากการดูดวงที่มีจะมีการกำหนดอัตราค่าบริการในการดูแต่ละครั้งแน่นอนตายตัว ทั้งยังมี

¹⁹ สัมภาษณ์ ธารนัตชัย สุวรรณวัฒน์กุล, 1 มกราคม 2549.

²⁰ สัมภาษณ์ ภัทรี ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

ลำดับก่อนหลังเพื่อดูวงอีกด้วย นอกจากนั้น ค่านิยมของครอบครัวด้วย ภัทรีอาจได้รับการปลูกฝังให้มีศรัทธาและความเชื่อต่อการเลี้ยงเซียมซีมากกว่าการดูวง

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาประวัติศาสตร์การเข้ามาของความพยายามล่องรู้อนาคต และควบคุมสิ่งต่าง ๆ ของประเทศไทยแล้ว เราพบว่า การทำนายทายทักในรูปแบบของการเลี้ยงทาย ดูจะมีความเก่าแก่และมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานกว่า และแม้เซียมซีจะเป็นวัฒนธรรมความเชื่อที่เรารับมาจากประเทศจีน แต่ก็ได้เข้ามาสอดแทรกและถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการทำนายแบบไทยมานานแล้ว ทั้งยังเป็นการประกอบพิธีและอาศัยอำนาจความศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่นั้น โดยก่อนเข้าสู่ไทยมีตัวกลาง คือ คนที่อ่านและอธิบายคำทำนายที่ได้ แต่เมื่อเข้าสู่ไทยแล้วตัวกลางนั้นถูกลดทอนไป

ส่วนการดูวงนั้น ได้รับการพัฒนามาจากวิชาโหราศาสตร์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่รับเข้ามาจากประเทศอื่นอีกต่อหนึ่งเช่นกัน หากแต่เมื่อเข้ามาในไทยแล้ว ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ กล่าวคือ ลักษณะดั้งเดิมของวิชาโหราศาสตร์ที่ใช้ในการดูวงนั้น เป็นศาสตร์บริสุทธิที่ไม่มี ความเกี่ยวข้องกับศาสนาและไสยศาสตร์ มี 2 ภาค คือ ภาคคำนวณและภาคพยากรณ์ แต่โหราศาสตร์ในสังคมไทยนั้นมีความหลากหลาย คือ มีภาคพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง²¹ การแสดงออกในรูปของพิธีกรรมจึงมีมากขึ้น โดยหมอดูต่างอาศัยฟังสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่ออ้างอิงอำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติสร้างความเชื่อถือให้กับคำทำนายของตนเอง ในบางเวลาวิธีการดังกล่าวอาจเป็นดาบสองคม คือ สร้างประโยชน์และโทษในเวลาเดียวกัน หากผู้ใช้ไม่เข้าใจและมีเหตุผลเพียงพอในการนำมาปฏิบัติ²²

ด้วยประวัติความเป็นมาที่ต่างกัน แต่ต่อมาเมื่อมีการพัฒนารูปแบบทำให้มีความใกล้เคียงกันในบางลักษณะ เช่น เรื่องของการอาศัยอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเซียมซีอาศัยอำนาจเหล่านี้มานานแล้ว ส่วนหมอดูนำมาประยุกต์ใช้ในภายหลัง สิ่งที่น่าสนใจ คือ คำกล่าวที่ว่า การดูวงเปรียบเสมือนดาบสองคม มีทั้งคุณและโทษ ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละบุคคลนำไปใช้อย่างไร หากใช้อย่างเหมาะสมก็จะเกิดประโยชน์ แต่หากนำไปใช้อย่างไม่ถูกต้องก็จะเกิดโทษได้ ส่วนเซียมซีนั้น แทบไม่เคยมีการกล่าวถึงโทษของการนำคำทำนายมาปฏิบัติ อาจเป็นเพราะเซียมซีมีความเกี่ยวเนื่องอยู่

²¹ สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล, "หมอดู: กระบวนการสร้างตัวตนและความสัมพันธ์ทางสังคม," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), น. บทคัดย่อ.

²² พรทิพย์ จงเจิดศักดิ์, "ความน่าเชื่อถือของหมอดูกับความตั้งใจกระทำพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), น. 8.

กับศาสนา ถ้าได้คำทำนายไม่ดีอาจทำให้เกิดความวิตกกังวล แต่กรณีของเซียมซีก็มีวิธีจัดการกับความกังวลนั้น เช่น ทำตามคำแนะนำ ฝากโบเซียมซีไว้กับเทพ เผาทิ้ง เพื่อฝากความทุกข์ไว้กับเทพ และให้องค์เทพนั้นช่วยบดเป่าสิ่งไม่ดีให้หมดไป ดังนั้น การเสี่ยงทายทำนายดวงด้วยการเสี่ยงเซียมซีจึงน่าจะมีประโยชน์และช่วยให้พ้นทุกข์มากกว่า

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงการเข้าถึงคำพยากรณ์แล้ว เซียมซีเข้าถึงง่ายกว่า เนื่องจากไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์และเงื่อนไขแต่อย่างใด ทั้งยังมีขั้นตอนและกระบวนการที่ง่าย โดยผู้เสี่ยงสามารถติดต่อสื่อสารเทพได้โดยไม่ผ่านคนกลางและสามารถต่อรองได้ทั้งเรื่องของสถานที่เสี่ยง การจัดการกับคำทำนาย การให้ความหมาย ส่วนการดูดวงนั้น การต่อรองทำได้ไม่ถนัดนัก เพราะหากนำมาเปรียบเทียบกัน การเสี่ยงเซียมซีแม้จะมีสิ่งที่ฟ้ากำหนด หากแต่ผู้เสี่ยงเซียมซีเป็นกลไกหลักในพิธี โดยเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในเวลาเดียวกัน ต่างจากการดูดวงที่แม่หมอดูและผู้ไปรับบริการจะอยู่ในฐานะผู้สื่อสาร แต่หมอดูน่าจะเป็นผู้ที่ควบคุมและกำหนดเนื้อหาสาระมากกว่า เพราะหมอดูทำหน้าที่เป็นคนกลางที่ติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คนที่ไปดูดวงจะไม่ได้ติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยตรง แต่ติดต่อผ่านคนกลางอีกต่อหนึ่ง

ขณะที่บางคนมีความเห็นว่าเซียมซีสร้างความเชื่อมั่นให้กับพวกเขาได้มากกว่า ครอบครัวยุคคุณเพียงใจกลับมีความคิดเห็นไปในทางตรงกันข้าม เมื่อถามถึงการเสี่ยงเซียมซีกับความเชื่อของคนในครอบครัว “ลูกสาวไม่ชอบเสี่ยงเซียมซี ยิ่งลูกชายยิ่งไม่เชื่อเลย เค้าบอกว่า เป็นสิ่งที่เหลวไหลมาก บอกว่าแม่ม่งาย ลูกสาวยังเชื่อบ้าง” เมื่อถามว่าเคยดูดวงหรือไม่ “ดู ๆ ดูหมอดู แม่ไม่ชอบดูหรอก ลูกสาวชอบดู ดูเสร็จแล้วมาเล่าให้แม่ฟังว่าแบบนี้ ๆ ควรแก้ไข ลูกสาวชอบดูหมอดูมากกว่าแบบทางโน้น ทางนี้ ดูลายมือด้วย เค้าดูออก รู้สึกแน่นกว่า ไพ่ป๊อกยิปซีไม่ชอบเลย” แล้วระหว่างเซียมซีกับหมอดูเชื่อแบบไหนมากกว่ากัน “แม่เชื่อหมอดูมากกว่าเซียมซี เซียมซีอยู่ที่เรา บางทีตกลงมาหลายอัน บางทีตกลงมาอันเดียว แม่ไม่ชอบ” แล้วทำไมถึงตกลงมาครั้งละหลายอัน “ไม่มีสมาธิ ไม่ตั้งใจจะเซียมซี มันก็ต้องเสี่ยงใหม่”²³

การที่พิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีจะมีความศักดิ์สิทธิ์หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการให้ความหมายเป็นสำคัญ ในที่นี้คุณเพียงใจเชื่อว่าการเสี่ยงเซียมซีเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ขณะที่เสี่ยงต้องมีสมาธิและความตั้งใจ เพราะผู้เสี่ยงเป็นผู้กำหนดพิธีกรรมว่าจะออกมาในรูปแบบใด หากไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ว่าต้องหล่นลงมาเพียงอันเดียว จะต้องทำการเสี่ยงใหม่ ขณะที่ลูกชายของคุณเพียงใจไม่เห็นว่าการเสี่ยงเซียมซีเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ อาจให้ความหมายเพียงการเสี่ยงดวงเท่านั้น ส่วนลูกสาวแม้จะมีความศรัทธาต่อพิธีกรรมการเสี่ยงอยู่บ้าง แต่เมื่อเทียบกับการดูดวง

²³ สัมภาษณ์ เพียงใจ ธรรมสว่างสุข, 1 มกราคม 2549.

ประเภทอื่นแล้ว ให้ความศรัทธาต่อการดูดวงแบบนั่งทางในมากกว่า แม้วิธีการดังกล่าวจะไม่ได้สัมพันธ์กับศาสนาโดยตรง แต่ก็ยังเป็นรูปแบบหนึ่งของพิธีกรรมที่มีมนุษย์เป็นตัวกลางในการสื่อสาร ต่างจากเซียมซีที่มีวัตถุสิ่งของและบรรยากาศเป็นตัวกลาง

สิ่งสำคัญ คือ ความศรัทธาที่มีต่อการดูดวงจากหมอดูมากกว่าการเสี่ยงเซียมซี อาจเป็นเพราะรูปแบบพิธีกรรมของการดูดวงจับต้องได้มากกว่า ผลการทำนายที่ได้ไม่ได้ออกมาในลักษณะของกระดาษที่มีเนื้อหาบรรจุอยู่ให้ผู้เสี่ยงอ่านแล้วตีความเอง หากแต่หมอดูจะเป็นผู้บอกคำทำนายนั่นเอง สำหรับคนกลุ่มนี้ รูปแบบที่สัมผัสได้ด้วยการเห็นและได้ยินมีความหนักแน่นและน่าเชื่อถือมากกว่าการเสี่ยงเซียมซีที่สัมผัสได้เพียงความรู้สึกเท่านั้น

นอกจากนี้ การดูดวงยังมีข้อได้เปรียบอยู่ประการหนึ่ง คือ มีความเฉพาะเจาะจงในเรื่องที่บุคคลนั้นอยากรู้ ต่างจากคำทำนายในใบเซียมซีที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป และความเฉพาะเจาะจงนั้นสามารถถามได้อย่างต่อเนื่อง ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเนื้อหาที่ในกระดาษเช่นเดียวกับใบเซียมซี เพราะเป็นการสื่อสารโดยการสนทนาโต้ตอบกัน

จากสาเหตุที่เข้ามาเสี่ยงเซียมซีข้างต้น พบว่า การเสี่ยงเซียมซีตอบสนองความอยากรู้ของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะเรื่องของอนาคต ผู้เสี่ยงอาจมีคำถามหรือปัญหาอะไรบางอย่างที่ต้องการคำแนะนำที่ช่วยลดความวิตกกังวลและสร้างความสบายใจเมื่ออยู่ในภาวะวิกฤติ หรือต้องการที่พึ่งทางใจเมื่อไม่มีความมั่นคง ทั้งยังสะท้อนว่า แม้มนุษย์จะไม่มีอำนาจลิขิตอนาคตตนเอง แต่ก็พอจะมีอำนาจในการต่อรองเพื่อจะล่วงรู้อนาคต ขณะเดียวกัน ยังสะท้อนให้เห็นว่า ในภาวะปกติเซียมซีทำหน้าที่สร้างความมั่นคงทางจิตใจ สร้างความมั่นใจและให้กำลังใจกับผู้มาเสี่ยง ผ่านการขอพรจากองค์เทพรูปเคารพ

นอกจากการขอพรแล้ว ยังมีกรขอโชคลาภด้วย ความคาดหวังว่าอาจจะมีโชคลาภจากการเสี่ยง เป็นการย้ำเตือนสถานะของเซียมซีว่า ไม่ได้เป็นเพียงการเสี่ยงดวงเท่านั้น หากแต่เป็นการเสี่ยงโชคด้วย และแม้จะอ้างอิงความศักดิ์สิทธิ์จากสถานที่และรูปเคารพ เป็นเครื่องมือติดต่อกับเทพ อีกด้านหนึ่งเซียมซีก็เป็นเครื่องมือแห่งการปลดปล่อยหลักหนี รวมถึงถูกลดความศักดิ์สิทธิ์ลงด้วยการเสี่ยงเล่น ๆ เพื่อความสนุก

2. คำอธิษฐาน

การประกอบพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีในแต่ละครั้ง สิ่งที่เกี่ยวข้องเป็นขั้นตอนสำคัญมากที่สุดขั้นตอนหนึ่ง คือ ขั้นตอนการอธิษฐาน หากขาดขั้นตอนนี้แล้ว พิธีกรรมจะไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ นอกจากนี้ คำอธิษฐานในพิธีกรรมยังเป็นสาร (message) ที่กลุ่มตัวอย่างส่งไปยังเทพเจ้า รวมถึงสื่อสารกับตนเอง การส่งสารนั้นสะท้อนความต้องการและความวิตกกังวลของตนเอง โดยมุ่งหวังจะให้เทพเจ้าช่วยเหลือ ด้านหนึ่งการสื่อสารเนื้อหาสาระเหล่านั้นกับตนเองในขณะที่เสี่ยงเซียมซี ก็เป็นการปลดปล่อยความกังวลออกมา ทั้งนี้ สารที่สื่อออกมาจะมีวัยเป็นตัวแปรสำคัญ ดังนั้น ความแตกต่างของช่วงวัยจึงทำให้กลุ่มตัวอย่างสื่อสารด้วยเรื่องราวที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 5.2

คำอธิษฐาน

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	กลุ่มคนทำงาน	นักเรียน/นักศึกษา
- เรื่องครอบครัว	- เรื่องการค้าขาย	- เรื่องการงาน	- เรื่องเรียน
- เรื่องสุขภาพ	- เรื่องครอบครัว	- เรื่องทั่วไป/ชีวิตประจำวัน	- เรื่องอนาคต
- เรื่องค้าขายและโชค	- เรื่องสุขภาพ	- เรื่องอนาคต	- เรื่องครอบครัว
ลาก		- เรื่องอนาคต	- เรื่องการมีเงิน
		- เรื่องเงินทอง/โชค	อุปถัมภ์/ช่วยเหลือ
		ลาก	- เรื่องความรัก
		- เรื่องความรัก	

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-

มกราคม 2549

2.1 กลุ่มผู้สูงอายุ

“เรื่องที่ทำให้คนสูงวัยมักเป็นกังวลและเข้ามาขอจากเทพเจ้า คือ เรื่องครอบครัวกับสุขภาพ”²⁴ เช่น “ขอให้ครอบครัวมีความสุข”²⁵ “ขอให้ลูกหลานเชื่อฟัง รักใคร่เอ็นดู สุขภาพดี”²⁶ “ขอให้สนใจนึก ตั้งใจเรียนและทำงาน ขอให้แข็งแรง ให้มีบุญคุ้มครองลูกหลานให้สมบูรณ์ สมความตั้งใจที่จะทำค้าขาย หรือว่าจะทำงานได้ดี ๆ ไม่พบเจอกับเพื่อนที่ไม่ดี ครอบครัวมีความอบอุ่น โดยครอบครัวหมายถึงตัวเองด้วย”²⁷

คนเฒ่าคนแก่ตอบตรงกันว่า เรื่องที่ขอ คือ เรื่องครอบครัวและเรื่องสุขภาพ แต่จะเน้นหนักไปที่ครอบครัวมากกว่า อาจเกี่ยวกับช่วงชีวิตที่คนกลุ่มนี้ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ มากมายแล้ว แต่คนรุ่นต่อไปยังต้องดำรงชีวิตอีกยาวนานกว่าจึงมีความหวังใยคนรุ่นหลังมากกว่าตนเอง นอกจากนี้ คำกล่าวที่ว่า “มีบุญคุ้มครองลูกหลาน” สะท้อนว่า สถานะของผู้อาวุโสในสังคมไทยนั้น เป็นบุคคลที่ควรได้รับความเคารพนับถือ เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมของสังคมโดยรวม เพราะความอาวุโสที่มีมากกว่าคนกลุ่มอื่น เปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรที่คอยปกป้องคุ้มครองสมาชิกคนอื่น ส่วนเรื่องเนื้อคู่ ไม่ใช่เรื่องที่คนกลุ่มนี้เป็นกังวล เพราะได้ล่วงเลยช่วงเวลานั้นมานานแล้ว “แต่ไม่ได้ขอเรื่องเนื้อคู่แล้วนะ เพราะอายุปุ่นนี้แล้ว”²⁸

นอกจากนี้ คนสูงวัยที่ทำการค้าจะขอเรื่องการทำมาหากิน และดูว่าจะมีโชคลาภบ้างหรือไม่ “ขอเรื่องทำมาหากิน เสี่ยงดูว่าเรามีโชคลาภอะไรหรือไม่ เรื่องสุขภาพ ความเจ็บป่วย”²⁹ อย่างไรก็ตาม การเสี่ยงเสี่ยงขึ้นอีกด้านหนึ่งก็คือการเสี่ยงโชค เป็นความเชื่อพื้นฐานของชาวจีน ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่นิยมทำการค้า การเสี่ยงโชคจึงเป็นเรื่องปกติธรรมดาของคนชนชาตินี้

เรื่องที่คนกลุ่มนี้ขอเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นว่า ข้อความส่วนใดในการทำนายอยู่ในความสนใจของพวกเขา กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงวัยให้ความสำคัญกับเรื่องครอบครัวเป็นอันดับแรก โดยครอบครัวในที่นี้หมายถึง ตนเองและลูกหลาน และมุ่งหวังที่จะให้ตนเองและลูกหลานแคล้วคลาดปลอดภัย มีความสุขและประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาหรือการทำงาน

²⁴ สัมภาษณ์ จวน ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

²⁵ สัมภาษณ์ พรทิพย์ แซ่จิว, 1 มกราคม 2549.

²⁶ สัมภาษณ์ เพียงใจ ธรรมสว่างสุข, 1 มกราคม 2549.

²⁷ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

²⁸ เรื่องเดียวกัน.

²⁹ เรื่องเดียวกัน.

รองลงมาเป็นเรื่องสุขภาพ ในส่วนนี้มักจะหมายถึงตนเอง ด้วยสาเหตุที่ว่า คนกลุ่มนี้อยู่ในวัยที่ต้องเผชิญหน้ากับโรคต่าง ๆ มากมาย ด้วยวัยที่ร่วงโรย นำมาซึ่งความเสื่อมถอยของสมรรถภาพของร่างกาย ทำให้คนกลุ่มนี้เกิดความกังวลในเรื่องนี้ค่อนข้างมาก นอกจากนี้ อาจเป็นไปได้ที่ว่าหากความเจ็บป่วยบังเกิดขึ้นแก่ตนเองแล้ว ครอบครัวอาจขาดตัวแทนเพื่อจะมาประกอบพิธีกรรมที่จะช่วยสร้างความร่มเย็นและความอุ่นใจให้กับครอบครัว การมาทำหน้าที่ไม่ได้อาจส่งผลกระทบต่อตัวเองในทางใดทางหนึ่ง

ส่วนเรื่องโชคลาภและการค้าขายยังกลายเป็นเรื่องต่อมาที่ได้รับความสนใจจากคนกลุ่มนี้ ทั้งที่เป็นการค้าส่วนตัวหรือเป็นกิจการของสมาชิกในครอบครัว กล่าวได้ว่า การเสี่ยงเซียมซีเป็นทั้งการเสี่ยงดวงและการเสี่ยงโชค ขึ้นอยู่กับการให้ความหมายของแต่ละบุคคลว่าการเสี่ยงเซียมซีเป็นแบบใดในการรับรู้ของเขา สำหรับคนกลุ่มนี้ การเสี่ยงเซียมซีมีความหมายในแง่ของการเสี่ยงดวงมากกว่า ส่วนเรื่องของเนื้อคู่ นั้น ไม่ได้อยู่ในวิสัยที่คนกลุ่มนี้จะให้ความสำคัญ ด้วยวัยที่ล่วงเลยและผ่านการมีครอบครัวมาแล้ว

จากความกังวลข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า คนกลุ่มนี้มีชีวิตเพื่อห่วงใยผู้อื่นในครอบครัว เป็นหน้าที่หลักที่เป็นไปเพื่อสมาชิกในครอบครัวและเพื่อตนเอง นั่นคือ การให้ความห่วงใยต่อคนในครอบครัวนั้นส่งผลต่อตนเองด้วย สืบเนื่องจากคนวัยนี้เป็นวัยที่มักจะอยู่บ้าน มีหน้าดูแลความเรียบร้อยของบ้านและครอบครัว และมีหน้าที่เสริมสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจต่อสมาชิก ทว่าอีกด้านหนึ่ง คนกลุ่มนี้ต้องพึ่งพาสมาชิกในเรื่องของเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวพันถึงการดำรงชีวิตและการอยู่รอดในปัจจุบัน โดยไม่มองถึงอนาคต ดังนั้น ความห่วงใยที่มีต่อครอบครัว ก็คือความห่วงใยที่มีต่อตนเองด้วยในเวลาเดียวกัน

การมีชีวิตอยู่เพื่อคนอื่นของคนวัยนี้ เป็นคำนิยามไปถึงผู้สูงอายุในโลกตะวันออกด้วย สังคมไทย/จีนเป็นสังคมที่จะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม (collective) โดยที่ผู้สูงอายุของครอบครัวมักจะทำให้ความสำคัญกับบุคคลอื่นก่อนตนเองเสมอ จนกลายเป็นสัญลักษณ์ของคนสูงวัยในโลกตะวันออก ซึ่งแตกต่างจากคนวัยเดียวกันในโลกตะวันตกที่มักมีชีวิตอยู่เพื่อตัวเอง เป็นสังคมแบบปัจเจก (individual) เนื่องจากคนในโลกตะวันตกจะต้องตื่นตัวอยู่เสมอ เพราะไม่ได้อยู่ร่วมกับครอบครัว เมื่อลูกหลานเติบโตจะแยกย้ายออกไปใช้ชีวิตตามรูปแบบของตัวเอง ผู้สูงวัยของโลกตะวันตกจึงมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลตนเองเป็นหลัก จนกลายเป็นสัญลักษณ์ของคนสูงวัยในโลกตะวันตก

2.2 กลุ่มเจ้าของกิจการ

ส่วนกลุ่มเจ้าของกิจการจะขอเรื่องค้าขาย ครอบครัวย เรื่องลูกและสุขภาพ "สุขภาพ ครอบครัวย อยากให้ลูกเลี้ยงง่าย เรื่องค้าขาย"³⁰ นอกจากนี้ยังถามถึงอนาคตข้างหน้า โชคลาภและ สิ่งดี ๆ เพราะเมื่อมาเลี้ยงเซียมซีแล้ว ก็จะคาดหวังว่าน่าจะมีสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นบ้าง "ส่วนมากก็ถาม เรื่องทั่วไปว่าเป็นอย่างไร อนาคตดีหรือไม่ เวลามาทัวร์มีโชคมีอะไรดี ๆ กับเราหรือไม่"³¹

การประกอบธุรกิจส่วนตัวนั้นทำให้เรื่องของการทำมาหากินและการค้าขายเป็นประเด็น หลักในการเลี้ยงเซียมซี ซึ่งรวมไปถึงโชคลาภด้วย นับเป็นเรื่องปกติของคนกลุ่มนี้ เพราะการ ประกอบธุรกิจใดนั้น เราย่อมจะคาดหวังให้ได้ผลกำไรที่อกเงย เพื่อการดำเนินชีวิตที่ราบรื่น โดย จะดูไปถึงอนาคตว่าจะเป็นอย่างไรบ้าง ไม่มองแต่ในปัจจุบันเหมือนกลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากนี้ หากมี ครอบครัวยแล้วก็จะดูเรื่องครอบครัวด้วย เช่น เรื่องของบุตรหลาน ดังนั้น อนาคตที่พูดถึงจึงไม่ได้มี ความหมายเพียงแต่เรื่องของธุรกิจการค้าเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงอนาคตของบุตรหลาน ของตนเองด้วย ส่วนเรื่องสุขภาพนั้น มักจะหมายถึงตนเอง เพราะสุขภาพที่ดีก็เป็นส่วนประกอบ หนึ่งในการทำมาหากิน หากเจ็บป่วยไม่สามารถทำงานได้ อาจมีผลกระทบไปถึงครอบครัวย โดยเฉพาะสมาชิกที่เป็นบุตรหลาน ซึ่งยังต้องพึ่งพาและเป็นภาระต้องดูแล นอกจากนี้ ยังอาจจะมี ผลกระทบต่ออนาคตของกิจการของตัวเอง เพราะการเจ็บป่วยหมายถึงการสูญเสียรายได้บางส่วน ที่ได้จากการค้าขายนั่นเอง

นอกจากนี้ เจื่อนไขทางสังคมยังเป็นตัวกำหนดจิตสำนึกของคนกลุ่มนี้ด้วยว่า บุคคล ผู้เป็นเจ้าของกิจการควรจะขอเกี่ยวกับเรื่องใดและควรจะให้ความหมายต่อเรื่องที่ขออย่างไร เพราะ นอกจากประเด็นเรื่องการทำมาหากิน การค้าขาย รวมไปถึงโชคลาภแล้ว คำว่า "โชค" ยังหมายถึง สิ่งที่ดีหรือสิ่งที่น่ามาซึ่งสิ่งที่ดี โดยแสดงให้เห็นถึงการมองเหตุการณ์หรือสภาวะที่เกิดขึ้นแก่บุคคล หนึ่งซึ่งอยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมและการกำหนดของเขา บางครั้งอาจใช้คู่กับคำว่า "ชะตา" ดังนั้นคำว่า "โชคชะตา" จึงมักใช้เป็นกรอบในการมองเหตุการณ์ที่ทำให้ชีวิตของคนผู้นั้นแปรผันไป

กล่าวคือ หากคำว่า "โชค" ใช้ควบคู่ไปกับคำว่า "ชะตา" แล้ว มักจะเป็นกรอบการมอง เหตุการณ์ที่มากกระทบวัฏจักรพื้นฐานสำคัญ ๆ ของชีวิต เช่น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เหตุการณ์ที่ เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและสถานภาพสำคัญ ๆ ของชีวิต เป็นต้น การอ้าง "โชค" ในแง่นี้ไม่ต่างกับ การอ้างดวงชะตา ซึ่งอิงกรอบการมองจากความเชื่อทางโหราศาสตร์และคติทางพุทธศาสนาผสมกัน

³⁰ สัมภาษณ์ วาณี ปรึกษาโหราศาสตร์, 7 ตุลาคม 2548.

³¹ สัมภาษณ์ พิษณุทิพย์ ปรึกษาโหราศาสตร์, 15 ตุลาคม 2548.

สำหรับในกรณีนี้ คำว่า "โชค" ของกลุ่มตัวอย่างยังอาจหมายถึง กรอบการมองชีวิตและความเป็นไปสำคัญ ๆ ในชีวิตว่าถูกกำหนดมาแล้วอย่างตายตัว กล่าวคือ เมื่อเชื่อว่าชีวิตถูกกำหนดมาแล้ว ก็จะต้องมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นกับชีวิตเรา³² และเทพเจ้าเบื้องบนเท่านั้นที่จะล่วงรู้ได้ว่า สิ่งที่จะเกิดขึ้นจะเป็นอย่างไรต่อไป เนื่องจากสาระสำคัญในความเชื่อสิ่งนอกเหนือธรรมชาติก็คือ ความเชื่อในพลังอำนาจที่จะดลบันดาลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นสิ่งที่ควบคุมไม่ได้และทำให้เกิดความเชื่อทางศาสนา ซึ่งเป็นความเชื่อที่มนุษย์สยบต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น การกราบไหว้เคารพนับถือ และอ้อนวอนให้ช่วยคุ้มครอง³³

2.3 กลุ่มคนทำงาน

สำหรับคนทำงานมักจะขอเรื่องทั่วไป ไม่ได้เน้นหรือเจาะจง เพราะคนกลุ่มนี้เห็นว่าตนไม่สามารถกำหนดเนื้อหาในใบเขียนซีได้ เพราะบางที่เน้นเรื่องคุ้มครอง บางที่เน้นเรื่องสุขภาพ บางที่อาจเน้นเรื่องโชคลาภ "เรื่องทั่วไป ไม่ได้เน้น คือไม่เจาะจง เพราะเราไม่สามารถกำหนดได้ ก็แล้วแต่ที่ด้วย บางที่จะเน้นเรื่องคุ้มครอง บางทีก็จะเน้นสุขภาพ บางทีก็จะเน้นโชคลาภ"³⁴ โดยไม่ค่อยได้เน้นเรื่องความรักหรือเรื่องครอบครัว "การงานชะส่วนใหญ่ ไม่ค่อยได้เน้นเรื่องอื่น"³⁵

โดยทั่วไปแล้วคำทำนายในใบเขียนซี มักจะพูดถึงเรื่องราวต่าง ๆ อย่างกว้าง ๆ ไม่เจาะจงไปที่คนกลุ่มใดเป็นพิเศษ อาจเป็นเพราะผู้ที่เข้ามาเสี่ยงเขียนซีมีความหลากหลาย ดังนั้นใบเขียนซีที่มีเนื้อหาไม่เฉพาะเจาะจงจึงสามารถตอบสนองของคนทุกกลุ่มได้ ขึ้นอยู่กับผู้เสี่ยงว่าจะเลือกให้ความสนใจเนื้อหาส่วนไหน และด้วยเหตุที่เนื้อหาที่ใบเขียนซีมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้สาระที่บรรจุอยู่ภายในถูกจำกัดตามไปด้วย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสถานที่ที่เลือกไปเสี่ยงด้วย บางสถานที่อาจมีชื่อเสียงความแม่นยำในด้านใดด้านหนึ่ง กล่าวคือ หากสถานที่นั้นมีชื่อเสียงเรื่องความรัก เนื้อหา

³² เนื่องน้อย บุญเนตร, "โชค," ใน คำ: ร่องรอยความคิดและความเชื่อไทย, บรรณาธิการโดย สุวรรณฯ สถาอานันท์ และ เนื่องน้อย บุญเนตร (กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), น. 41-43.

³³ ศรีศักร วัลลิโภดม, "ชีวิตทางวัฒนธรรมกับความเชื่อในสังคมไทย," ใน มองอนาคต: บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2536), น. 39.

³⁴ สัมภาษณ์ รุติภา จังวานิช, 31 ธันวาคม 2548.

³⁵ สัมภาษณ์ มนัสนันท์ คุรัตน์พันธ์, 13 ตุลาคม 2548.

สาระจะเป็นเกี่ยวกับความรักโดยเฉพาะ เป็นต้น ไบเซียมซีของแต่ละแห่งจึงอาจจะมีเนื้อหาที่ไม่เหมือนกัน

แม้ว่าไบเซียมซีจะพูดถึงเรื่องทั่ว ๆ ไป แต่กลุ่มคนส่วนใหญ่ก็ยังอยากรู้เรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวเอง คนที่ทำงานแล้วจะถามเรื่องการเงิน หน้าที่การงาน "ส่วนใหญ่ก็ถามเรื่องการเงิน หน้าที่การงาน"³⁶ บางครั้งอยากรู้เรื่องทั่ว ๆ ไป ชีวิตประจำวัน ขอเรื่องความรักบ้าง แต่ไบเซียมซีของที่วัดมังกรฯ จะเน้นไปทางโชคลาภมากกว่า "เรื่องทั่ว ๆ ไป เรื่องชีวิตประจำวัน เรื่องงาน เรื่องเงิน ที่นี้จะเน้นไปทางโชคลาภมากกว่า"³⁷

เรื่องหน้าที่การงานถือเป็นความกังวลหลักของคนกลุ่มนี้ เนื่องจากสิ่งสำคัญอันดับแรกของคนวัยนี้ คือ การทำงาน ซึ่งตรงกันข้ามกับคนสูงวัยที่จะมีชีวิตอยู่เพื่อคนอื่น ส่วนคนทำงานจะมีชีวิตอยู่เพื่อตัวเอง เรื่องที่ให้ความสำคัญจึงเป็นเรื่องของการทำงานมากกว่า รองลงมาเป็นเรื่องชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ยังถามเรื่องอนาคตด้วยว่าจะเป็นอย่างไบบ้าง "ถามเรื่องอนาคตมากกว่าเรื่องการงาน จะเป็นอย่างไรในอนาคต"³⁸ รวมถึงโชคลาภเงินทองและเรื่องความรัก

สำหรับกลุ่มวัยทำงาน ให้ความสำคัญกับเรื่องหน้าที่การงานมาเป็นอันดับแรก เพราะเกี่ยวข้องโดยตรงกับตนเอง โดยจะดูทั้งปัจจุบันและอนาคต และเน้นหนักที่อนาคตว่าชีวิตการทำงานจะเป็นอย่างไรต่อไป และสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการทำงานคือรายได้ เป็นเรื่องรองลงมาจากหน้าที่การงาน นั่นเป็นเพราะคนที่อยู่ในวัยทำงานส่วนใหญ่จะรับผิดชอบชีวิตตัวเอง ไม่ว่าจะในรูปแบบการดำรงชีวิตหรือการอยู่รอด ทำให้มีความกังวลเรื่องเหล่านี้มากกว่าเรื่องอื่น อาจจะมีเรื่องสุขภาพครอบครัวและความรักบ้าง แต่ไม่มากนัก สะท้อนให้เห็นว่าคนในวัยนี้ให้ความสำคัญกับเรื่องการเงินและการเงิน อาจเป็นเพราะสังคมมีบรรทัดฐานเรื่องของฐานะและสถานะทางสังคม คนกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่ต้องสร้างเนื้อสร้างตัวเพื่อรองรับและสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง และสะท้อนให้เห็นถึงการดิ้นรนในการใช้ชีวิตที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับสุขภาพและเรื่องอื่น

³⁶ สัมภาษณ์ สุวรรณนา ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

³⁷ สัมภาษณ์ กานดา ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

³⁸ สัมภาษณ์ วิฑิตพันธ์ บุญมงคลรักษา, 15 ตุลาคม 2548.

2.4 กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา

เด็กวัยรุ่นมักจะ "ขอเรื่องการเรียน ทั่วไป ให้มีคนอุปถัมภ์ช่วยเหลือ แต่ไม่ค่อยได้ขอเรื่องความรัก"³⁹ ส่วนเรื่องครอบครัว "ขอให้ครอบครัวสงบมีความสุข"⁴⁰ นอกจากนี้ คำอธิษฐานยังเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอนาคต ทั้งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและการศึกษาในอนาคต โดยจะไม่ถามถึงปัจจุบัน "ส่วนมากจะถามถึงอนาคต ไม่เคยถามถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่ก็เรื่องเรียน เรื่องชีวิตอะไรแบบนี้"⁴¹

ส่วนกลุ่มที่อยู่ในวัยเรียนนี้ มักจะขอเรื่องเรียนเป็นอันดับแรก เป็นเพราะยังอยู่ในวัยแห่งการศึกษาหาความรู้ ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องไปถึงในอนาคต ทำให้เรื่องราวในอนาคตเป็นสิ่งที่คนกลุ่มนี้อยากรู้มากกว่าเรื่องของปัจจุบัน หากกำลังเรียนในระดับมัธยมมักจะอยากรู้ว่าจะผ่านการสอบเข้าในมหาวิทยาลัยที่ต้องการได้หรือไม่ ส่วนผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาก็จะมองไปถึงการทำงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อาจจะมี ความกังวลเกี่ยวกับครอบครัวบ้างแต่ไม่มาก สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นความกังวลที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตนเองเป็นส่วนใหญ่

สิ่งที่น่าสนใจ คือ เด็กบางคนคาดหวังถึงการอุปถัมภ์ช่วยเหลือ สะท้อนภาพระบบการศึกษาว่าเด็กแต่ละคนอาจเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทรัพยากรทั้งสิ่งของและทุนการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกัน หากมีผู้มีอำนาจมาช่วยเหลือ น่าจะทำให้มีโอกาสที่ดีกว่า อีกด้านหนึ่ง แสดงให้เห็นว่าระบบอุปถัมภ์ได้สอดแทรกเข้าไปอยู่ในระบบการศึกษาไทย ซึ่งมีผลกระทบต่อนักเรียนนักศึกษาทั่วไป

จากเรื่องราวคำอธิษฐานที่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มกล่าวถึงในข้างต้น สามารถสรุปลักษณะของคำอธิษฐานในพิธีกรรมการเสีงเซียมชื่อออกมาได้สองด้าน ดังนี้

1. คำอธิษฐานเกี่ยวกับความกังวล – ด้านสุขภาพความเจ็บป่วย ด้านเศรษฐกิจ
2. คำอธิษฐานเกี่ยวกับความต้องการ – โชคลาภ ความปลอดภัย ความสุขและความสบายใจ

เนื่องจากเทคโนโลยีในโลกปัจจุบัน ทำให้มนุษย์มีความต้องการมากขึ้น เช่น ความสะดวกสบาย มีหน้ามีตา/มีเกียรติในสังคมและความมั่นคงทางสังคม ซึ่งมีเงินตราเป็นเป็นตัวแปร

³⁹ สัมภาษณ์ ธนันต์ชัย สุวรรณวัฒน์กุล, 1 มกราคม 2549.

⁴⁰ สัมภาษณ์ สาธิตา ปิยะโอสถสรรพค์, 31 ธันวาคม 2548.

⁴¹ สัมภาษณ์ ภัทรี ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

สำคัญ และเมื่อไม่สามารถหาได้จากได้จากทางตรง เช่น หน้าที่การงาน ก็หันไปหาทางอ้อม เช่น การนำหมายเลขคำทำนายไปซื้อหวยหรือลอตเตอรี่

ดังนั้น เรื่องที่ขोजึงหนีไม่พ้นเรื่องของเศรษฐกิจ (เรื่องทางโลก) เพื่อตอบสนองความอยากมีอยากได้ ไม่ใช่เรื่องของ การหาความสงบสุขทางจิตใจ เพื่อให้พ้นทุกข์หรือปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา สืบเนื่องจากมาตรวัดและค่านิยมของสังคม ที่ใช้วัดดูเป็นเกณฑ์ ในการจัดลำดับความสำคัญของคนในสังคม ยังมีสิ่งของเงินทองมาก ยิ่งได้รับการยอมรับและมีอำนาจการต่อรองที่สูง รวมถึงการมีโอกาสเข้าถึงการกำหนดความเป็นไปของเศรษฐกิจและสังคมได้มากกว่าคนทั่วไป

ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดคือ การที่ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว มักจะเป็นความรับผิดชอบของผู้สูงวัยเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นความกังวลอันดับแรก ๆ ของคนกลุ่มนี้ ในขณะที่คนกลุ่มอื่น ๆ มักจะให้ความสำคัญกับเรื่องของตนเองมากกว่า สะท้อนภาวะสังคมในปัจจุบันว่าเป็นสังคมแห่งปัจเจกชน เรามักจะใช้ตนเองเป็นที่ตั้งและนึกถึงตนเองเป็นอันดับแรก ขณะเดียวกัน เมื่อเรามองความต้องการของผู้สูงวัย เราจะพบว่า เขาต้องการจะมีพื้นที่อยู่ในครอบครัว มีหน้าที่และได้รับการยอมรับถึงสถานะของตนเอง จากการอ่อนน้อมขอให้ลูกหลานดูแล สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่ออาหารและสถาบันครอบครัวที่เริ่มจะจางหายและเลือกไปจากสังคม

สิ่งที่น่าสนใจเมื่อนำข้อค้นพบจากเรื่องการบนบานศาลกล่าว ของ รุ่งเรืองศรี วงศาโรจน์⁴² มาประยุกต์ใช้ จะพบข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับเรื่องที่ขอ กล่าวคือ ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับบุคคล แต่ครั้งที่มาเสี่ยงจะเป็นเรื่องเดิม ๆ ไม่ต่างกัน เช่น คนในครอบครัว แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ไม่ใช่บุคคล อาจเป็นเรื่องการงาน เงินทอง สุขภาพ ฯลฯ เรื่องราวที่ขอจะเปลี่ยนไป

แม้คำอธิษฐานบางส่วนของคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งเรื่อง "อนาคต" "โชคลาภ" "ครอบครัว" จะมีคล้ายคลึงกัน แต่การให้ความหมายต่อ "คำ" หรือ "ชุดความคิด" ต่าง ๆ ในพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีนั้นมีความแตกต่างกันในคนแต่ละกลุ่ม จากการวิเคราะห์การให้ความหมายในเรื่อง "อนาคต" "โชคลาภ" และ "ครอบครัว" ในพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีของคนแต่ละกลุ่ม เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันปรากฏผล ดังนี้

⁴² รุ่งเรืองศรี วงศาโรจน์, "การสื่อสารภายในบุคคล: กรณีศึกษาการบนบานศาลกล่าว," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), น. 35.

ก. อนาคต

“อนาคต” ถือเป็นความกังวลอันดับแรกในกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มตอบตรงกัน แต่ความหมายที่แต่ละกลุ่มพูดถึงอนาคต ย่อมจะมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ด้วยตัวแปรเรื่องวัยและรูปแบบการใช้ชีวิต จากการถอดรหัสคำว่า “อนาคต” ที่ได้จากการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 5.3

การให้ความหมายคำว่า “อนาคต”

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	คนทำงาน	นักเรียน/นักศึกษา
- ลูกหลาน	- การทำมาหากิน	- ตำแหน่งหน้าที่การงาน	- การศึกษา - การก้าวเข้าสู่การทำงาน

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549

สำหรับผู้สูงอายุแล้ว อนาคตที่พูดถึงไม่ได้หมายความถึงชีวิตภายภาคหน้าของตนเอง ตรงกันข้าม อนาคตนั้นหมายถึงการเรียน การทำงาน การค้าขาย รวมไปถึงชีวิตความเป็นอยู่ของลูกหลาน เหตุผลที่ทำให้ผู้สูงวัยเป็นห่วงเป็นใยอนาคตของลูกหลาน เพราะการมีชีวิตอยู่เพื่อคนอื่น ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่สำคัญของคนกลุ่มนี้ในการที่จะดูแลและให้ความมั่นคงทางจิตใจกับสมาชิกคนอื่นในครอบครัว

ส่วนเจ้าของกิจการ การทำมาหากินถือเป็นความกังวลหลัก เพราะความเป็นไปของการทำมาหากินนั้นกำหนดความชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง รวมถึงครอบครัวด้วย ดังนั้น การทำมาหากินจึงเป็นความหมายที่คนกลุ่มนี้มีต่อคำว่า “อนาคต” รองลงมา อนาคตยังหมายถึงลูกของตนเองด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชีวิตความเป็นอยู่หรือการศึกษา

คนทำงานให้คำจำกัดความของคำว่า “อนาคต” ว่าหมายถึง ตำแหน่งหน้าที่การงาน ซึ่งตรงกับรูปแบบการใช้ชีวิต เพราะคนกลุ่มนี้ต้องสัมพันธ์กับหน้าที่การงาน และยังคงอยู่ในวัยที่ช่วงชีวิตมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและครอบครัว บางครั้งอาจเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สามารถควบคุมและคาดเดาได้ ด้วยเหตุนี้ อนาคตทางด้านอาชีพการงานจึงมีความสำคัญกับคนกลุ่มนี้เป็นอย่างสูง

การศึกษาและการก้าวสู่การทำงาน คือ “อนาคต” ที่กลุ่มวัยรุ่น ซึ่งยังอยู่ในวัยแห่งการศึกษาเล่าเรียนเป็นกังวลอย่างมาก โดยอนาคตทางการศึกษานั้น เป็นคำอธิษฐานของนักเรียน

ระดับชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายเป็นส่วนใหญ่ เพราะนักเรียนที่อยู่ในช่วงนี้จะมีการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้ที่อยู่ในระดับมัธยมต้นต้องเลื่อนชั้นเป็นมัธยมปลาย ซึ่งอาจต้องสอบและลุ้นว่าจะได้เข้าในโรงเรียนที่ต้องการหรือไม่ ส่วนผู้ที่อยู่มัธยมปลายก็ต้องสอบเข้าระดับอุดมศึกษา ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตที่น่าสนใจ ขณะที่นักศึกษาชั้นปีสุดท้ายจะต้องก้าวเข้าสู่ระบบการทำงาน ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกเช่นกัน เหล่านี้จึงเป็นความกังวลที่วัยรุ่นแต่ละช่วงวัยให้ความสำคัญ

ข. โชคกลาง

นอกเหนือจากเรื่องของ “อนาคต” แล้ว การเสี่ยงเซียมซียังถูกกล่าวถึงในด้าน “โชคกลาง” อีกด้วย ซึ่งประเด็นเกี่ยวกับเรื่องโชคกลาง ถือเป็นเรื่องที่มีความผูกพันอยู่กับสังคมชาวไทยเชื้อสายจีนมาอย่างยาวนาน เพราะชาวจีนนิยมทำการค้าการนิยามคำว่า “โชคกลาง” จึงหมายถึงผลกำไรจากการค้าขาย ต่อมาเมื่อมีคนหลายกลุ่มในสังคมเข้าไปเสี่ยงเซียมซี คำจำกัดความเกี่ยวกับโชคกลางจึงเปลี่ยนไปตามกลุ่มคน คือ

ตารางที่ 5.4

การให้ความหมายคำว่า “โชคกลาง”

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	คนทำงาน	นักเรียน/นักศึกษา
- ลากลอย เช่น หวย ลอตเตอรี่	- การทำมาค้าขาย	- เงินทอง	- โอกาสที่ดีทางการศึกษา

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549

กลุ่มผู้สูงอายุให้ความหมาย “โชคกลาง” ว่า หมายถึง ลากลอยประเภทหวยหรือลอตเตอรี่ “ถ้าได้ใบดี บางครั้งเค้าจะบอกว่ามีโชคมีลาภ เอากลับไปด้วย บางครั้งถ้าไบนั่นอ่านดูว่ามีโชคกลาง พอเค้าเอาเบอร์เซียมซีไปซื้อลอตเตอรี่ เค้ายังถูกเลย ส่วนตัวเคยซื้อเหมือนกัน แต่ไม่เคยถูก เห็นแต่คนอื่นเค้าถูกกัน”⁴³ บางครั้งอาจจะนำหมายเลขของใบเซียมซีที่ลูกหลานเสี่ยงได้มาเสี่ยงโชคด้วยเช่นกัน “ถ้าได้ใบดีเอากลับไป บางทีแม่เห็นแม่ก็เอาไปเล่นต่ออีกนะ”⁴⁴ จากคำสัมภาษณ์

⁴³ สัมภาษณ์ จวน ภทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

⁴⁴ สัมภาษณ์ พิษญาทิพย์ อังอำนวยศิริ, 15 ตุลาคม 2548.

สะท้อนว่า คงจะมีผู้สูงวัยจำนวนไม่น้อยที่นำหมายเลขเชื่อมโยงที่เสี่ยงได้ไปซื้อลอตเตอรี่ โดยคาดหวังว่าน่าจะมีโชคบ้าง ด้วยเหตุที่คนวัยนี้มักจะหมดภาระหน้าที่ในหาเลี้ยงครอบครัวแล้ว หน้าที่หลักคือการดูแลและสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจให้กับครอบครัว เมื่อมีโอกาสเข้าไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงเสี่ยงโชคไปด้วย

ในทางตรงกันข้าม กลุ่มเจ้าของกิจการกลับไม่ได้ให้ความสนใจเรื่อง "โชคกลาง" เช่นนี้เป็นประเด็นหลัก เหตุผลประการหนึ่ง คือ ปกติไม่นิยมเสี่ยงดวงด้วยการซื้อลอตเตอรี่หรือหวยอยู่แล้ว "ไม่ดูเรื่องโชคกลาง เพราะไม่ชอบซื้อหวย"⁴⁵ ขณะเดียวกัน กลับให้ความสำคัญกับเรื่องการค้าขายและการทำมาหากิน "ดูเรื่องทำมาหากิน"⁴⁶

สำหรับคนทำงาน "โชคกลาง" หมายถึง เงินทองที่ได้จากการทำงาน อาจหมายถึงเงินเดือนหรือเงินพิเศษนอกเหนือจากเงินเดือนที่จะได้รับ รวมไปถึงโอกาสต่าง ๆ ในหน้าที่การงานที่ทำให้ตนเองมีสถานะที่ดีขึ้น "ส่วนใหญ่จะถามเรื่องการเงิน"⁴⁷

กลุ่มวัยรุ่นต่างจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มข้างต้น เนื่องจากไม่มีการกล่าวถึงเรื่องเงินทอง หรือโชคกลางใด ๆ ดังนั้น "โชคกลาง" ในความหมายของกลุ่มนี้ จึงน่าจะหมายถึงการได้รับโอกาสดี ๆ ทางการศึกษา อาจได้รับการอุปถัมภ์ดูแลและช่วยเหลือเพื่อการนั้น "ขอเรื่องการเรียนให้มีคนอุปถัมภ์ช่วยเหลือ"⁴⁸

ค. ครอบครัว

เมื่อพูดถึงครอบครัว เราเชื่อว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ซึ่งเป็นตัวแทนคนแต่ละช่วงวัยให้ความหมายแตกต่างกันดังนี้

⁴⁵ สัมภาษณ์ วาณี ประชาสโนบล, 7 ตุลาคม 2548.

⁴⁶ สัมภาษณ์ อนุธิตา ดำริมุงกิจ, 15 ตุลาคม 2548.

⁴⁷ สัมภาษณ์ สุวรรณนา ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

⁴⁸ สัมภาษณ์ ธนันต์ชัย สุวรรณวัฒนกุล, 1 มกราคม 2549.

ตารางที่ 5.5

การให้ความหมายคำว่า "ครอบครัว"

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	คนทำงาน	นักเรียน/นักศึกษา
- ลูกหลาน	- ลูก	- พ่อแม่พี่น้อง	- พ่อแม่พี่น้อง
- ตนเอง	- สามี/ภรรยา	- ลูก/สามี/ภรรยา	- ญาติผู้ใหญ่

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549

บุคคลที่ระลึกถึงขณะขอพรสะท้อนถึงการให้ความหมายของกลุ่มตัวอย่าง แม้จะใช้คำว่า "ครอบครัว" เหมือนกัน แต่ความหมายที่ซ่อนอยู่ในทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มกลับต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับการลำดับความสำคัญด้วย เพราะการนึกถึงนั้นแสดงให้เห็นว่าเราให้ความสำคัญกับใครมากที่สุด ด้วยแนวคิดนี้ผู้ที่มีชีวิตอยู่เพื่อคนอื่นเช่นคนสูงอายุ จึงให้ความสำคัญกับลูกหลานเป็นอันดับแรก กลุ่มเจ้าของกิจการก็ให้ความสำคัญกับลูกเช่นกัน แต่มีสามีหรือภรรยาเพิ่มขึ้นมาด้วย ขณะที่กลุ่มคนทำงาน เมื่อใช้เงื่อนไขการมีครอบครัวเป็นเกณฑ์แล้ว พบว่า กลุ่มคนทำงานที่ไม่มีครอบครัวให้ความสำคัญกับพ่อแม่พี่น้อง หากมีครอบครัวแล้ว จะระลึกถึงลูกและสามีหรือภรรยาเช่นเดียวกับกลุ่มเจ้าของกิจการ ขณะที่กลุ่มวัยรุ่นจะนึกถึงพ่อแม่พี่น้อง หากอาศัยอยู่กับญาติผู้ใหญ่จะระลึกถึงคนกลุ่มนี้ด้วย

กล่าวโดยสรุป เนื่องจากวัยกำหนดรูปแบบการใช้ชีวิตของคนแต่ละกลุ่ม วัยจึงน่าจะเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้มีปัญหาความกังวลใจที่แตกต่างกันไป ส่งผลให้เรื่องที่ขอของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มไม่เหมือนกัน อาจมีส่วนที่คล้ายกันบ้าง เช่น เรื่องครอบครัว โชคลาภ ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานของมนุษย์ที่จะให้ความหวังต่อครอบครัวของตนเอง ส่วนเรื่องโชคลาภนั้น เป็นธรรมเนียมการมาไหว้พระทำบุญ นอกเหนือจากบุญกุศลแล้ว สิ่งที่คาดหวังคือโชค เหมือนเป็นของคู่กัน ทั้งยังสะท้อนถึงการทำบุญหวังผล ซึ่งเป็นการขอผลมากกว่าวิธีที่จะไปถึง เช่น ขอให้รวย ผู้วิจัยไม่พบว่ามีผู้เสียใจคนใดขอให้ตนเองมีปัจจัยที่จะนำไปสู่ความรวย เช่น ความขยัน อดทน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์เนื้อหาในใบเขียนชี้จะทำให้ได้ภาพที่ชัดเจน เพราะคำทำนายมีแต่ผล แต่ไม่มีวิธีไปถึงผล หรือหากมีก็ไม่โดดเด่นเท่าและไม่ใช่ประเด็นที่คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ วิธีที่จะไปถึงผลมีเพียงเรื่องของการทำอย่างไร จึงจะสบายใจ ลดความกังวล ลดความกดดัน ซึ่งทำได้โดยการทำบุญ สะเดาะเคราะห์ ซึ่งส่วนของการทำบุญ สะเดาะเคราะห์เพื่อให้สบายใจนี้จะวิเคราะห์อย่างละเอียดในประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับชีวิตจริง

3. โอกาสการเข้าไปประกอบพิธี

ช่วงเวลาการเข้าไปเสียดงเซียมซี เป็นช่องทาง (channel) ที่นำพากลุ่มคนให้มีส่วนร่วมกับการสื่อสารในพิธีกรรมกับเทพเจ้าและตนเอง ทั้งยังเป็นช่วงเวลาทีคนกลุ่มต่าง ๆ เลือกทำการสื่อสารด้วยพิธีกรรมนี้ โดยผู้วิจัยจะดูจากการเข้าถึงพิธีกรรมเซียมซีและการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร (Participation) ว่ามีความยากง่ายแตกต่างกันอย่างไร ต้องอาศัยปัจจัยใดบ้าง ผู้วิจัยเชื่อว่าความจำเป็นของแต่ละกลุ่มน่าจะต่างกันตามวัย ซึ่งเป็นส่วนที่กำหนดรูปแบบการใช้ชีวิตและการดำรงชีพ และผลที่ได้ คือ

ตารางที่ 5.6

โอกาสการเข้าไปประกอบพิธี

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	กลุ่มคนทำงาน	นักเรียน/นักศึกษา
- ช่วงเทศกาล - แล้วแต่สะดวก ถ้าผ่านจะแวะเข้ามา - มาตอนที่อยากจะมา	- ช่วงเทศกาล - แล้วแต่โอกาส ถ้าผ่านจะแวะเข้ามา แต่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา	- ช่วงเทศกาล เช่น ตรุษจีน ปีใหม่ - มาตามโอกาส เช่น วันเกิด หรือตามความสะดวก - ไม่นิยมมาเสาร์-อาทิตย์ เพราะคนเยอะ	- เมื่อมาไหว้พระ บางครั้งมาคนเดียว มากับครอบครัว/เพื่อน - ผ่านมาเยาวราช - ช่วงเทศกาล เช่น ตรุษจีน ปีใหม่ ฯลฯ

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549

3.1 กลุ่มผู้สูงอายุ

จากการสังเกตภาคสนาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ มีจำนวนมากกว่าครึ่งของผู้ที่เข้ามาไหว้พระและประกอบพิธีกรรมอื่นที่วัดมังกรกมลาวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษา อาจเป็นเพราะมีความสะดวกต่อการไปประกอบพิธีกรรมมากที่สุดเมื่อเทียบกับสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ คนกลุ่มนี้จึงถูกมอบหมายหน้าที่และบทบาททางด้านพิธีกรรม เพราะฉะนั้นเมื่อก้าว่างเข้าไปในวัดใน

ช่วงที่ไม่ใช่เทศกาลหรือวันสำคัญ ผู้ที่ผ่านไปมาจะยังคงพบคนกลุ่มนี้ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเสมอ

นอกจากนี้ ยังไม่มีการกำหนดหรือระบุช่วงเวลาที่ต้องทำเอาไว้อย่างแน่นอน เพราะช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดนั้น ผู้เสี่ยงจะเป็นผู้กำหนดเอง อาจหลายครั้งต่อปี อยากรู้ว่าไหว้ตอนไหน จะเข้ามา ซึ่งการเข้ามาเพราะความต้องการนี้แสดงออกถึงความตั้งใจจริง บางครั้งเมื่อเดินทางผ่านมาย่านนี้อาจจะแวะเข้ามา ขึ้นอยู่กับความต้องการส่วนบุคคลมากกว่า ส่วนช่วงเทศกาล เช่น ปีใหม่ จะมากับลูก "ปีหนึ่งมาหลายครั้ง มาตอนที่อยากจะไหว้ บางทีผ่านมามากก็เข้ามาบ้าง บางทีไม่อยากจะเข้าก็ไม่เข้า เทศกาลปีใหม่นี้มากับลูกสาว"⁴⁹ หากไม่ใช่ช่วงเทศกาลแล้ว คนกลุ่มนี้ก็ยังคงมาไหว้พระที่วัดนี้เป็นประจำ โดยอาศัยช่วงเวลาที่ยาวนาน เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีเวลาว่างค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ประกอบกับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบสำคัญคือ การเป็นตัวแทนครอบครัวมาเช่นไหว้ สวดมนต์ภาวนาและทำบุญ เพื่อส่งผลไปถึงครอบครัวที่อยู่เย็นเป็นสุข หากมีเวลาว่าง เช่น ตอนกลางวัน หรือหากเทศกาลต่าง ๆ ไม่ได้มีการใดก็มักจะเดินทางมา และด้วยภาระหน้าที่ทางเศรษฐกิจไม่ใช่ความรับผิดชอบของคนกลุ่มนี้โดยตรง บางครั้งจึงมาคนเดียว ส่วนเทศกาลมากับครอบครัว "ก็มาบ่อย ช่วงกลางวันว่าง ก็แล้วแต่ ถ้าช่วงเทศกาลว่างก็มา ส่วนใหญ่มากับลูกสาว บางทีก็มาคนเดียว"⁵⁰

เมื่อไม่มีข้อตกลงเกี่ยวกับเวลาการเข้ามาทำพิธีเช่นพิธีกรรมบางอย่าง ผู้สูงวัยที่ต้องการเสี่ยงเซียมซีจึงเลือกโอกาสได้ตามความสะดวกและความต้องการส่วนตัว และส่วนใหญ่จะเดินทางมาเพียงลำพัง ยกเว้นช่วงเทศกาลที่มักจะมากับลูกหลาน ช่วงเวลาการเสี่ยงเซียมซีที่ได้จากการสัมภาษณ์มีตลอดทั้งวัน จากการสังเกตพบว่า ตั้งแต่เข้าไปจนถึงประมาณเที่ยงเป็นช่วงเวลาที่คนกลุ่มนี้จะเดินทางมา อาจเป็นเพราะความเชื่อที่ว่า ถ้าต้องการเข้าวัดไหว้พระทำบุญควรจะทำในตอนเช้า เช่นเดียวกับผู้วิจัยเองก็ได้รับการสั่งสอนมาเช่นเดียวกันนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับกรไหว้ทำบุญของคนไทยก็ไม่ต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการตักบาตร เข้าวัดทำบุญ มักจะทำกันในตอนเช้า นอกจากความเชื่อที่ได้รับการบอกเล่า ช่วงเวลานี้ยังเป็นการเริ่มต้นวันใหม่ เวลาที่ผู้คนต้องการจะทำอะไรดี ๆ ก็มักจะเลือกทำในตอนเช้า

ศรัทธาต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เช่นศาลเจ้าหรือวัดนั้น เป็นสิ่งที่ผู้คนแสดงความนับถือและความเคารพ ซึ่งก่อให้เกิดศรัทธาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นศรัทธาในองค์เทพ ศรัทธาต่อคำทำนาย ศรัทธาต่อการขจัดปัดเป่าเพื่อให้พ้นทุกข์ เป็นต้น เหล่านี้ทำให้เมื่อผู้วิจัยถามไถ่ถึงการเข้ามายัง

⁴⁹ สัมภาษณ์ เพียงใจ ธรรมสว่างสุข, 1 มกราคม 2549.

⁵⁰ สัมภาษณ์ พรทิพย์ แซ่ฉั่ว, 1 มกราคม 2549.

วัดมิ่งกรมลาวาส กลุ่มตัวอย่างคนหนึ่งตอบว่า ส่วนตัวมาที่นี้บ่อย เพราะนับถือ แม้ไม่ใช่ช่วงเทศกาลถ้าผ่านมาจะเข้าไปไหว้ ส่วนช่วงเทศกาลนั้นมาอยู่เสมอ “ส่วนใหญ่มากับลูกหลาน บางครั้งก็มาคนเดียว”⁵¹

อย่างไรก็ตาม เมื่อพูดถึงศูนย์กลางเขาวราช วัดมิ่งกรมลาวาสหรือวัดเล่งเน่ยยี่ถือเป็นศูนย์กลางความศักดิ์สิทธิ์ ที่เมื่อมีโอกาสคนทั่วไปก็อยากที่จะเข้ามาไหว้พระไหว้เจ้าขอพระเพื่อความ เป็นสิริมงคลต่อตนเอง โดยเฉพาะในช่วงเทศกาล เช่น ตรุษจีนหรือปีใหม่ ผู้คนจะหลั่งไหลกัน มาสักการะบูชาที่นี้อย่างแน่นขนัด เพราะถือเป็นช่วงเวลาที่จะได้เริ่มต้นสิ่งใหม่ ๆ ด้วยเรื่องดี ๆ เป็นมงคลแก่ชีวิต ดังนั้น บุคคลที่ไม่ค่อยได้มาที่นี้ จะหาโอกาสมาตามเทศกาลสำคัญ ๆ แบบนี้ ส่วนมาก มักจะมาปีละ 2 ครั้ง คือ ต้นปี (ตรุษจีน) และปลายปี (ตามการคำนวณปีของชาวจีน) และส่วนใหญ่จะมาพร้อมครอบครัว “มาที่นี้ไม่บ่อย ปีหนึ่งมา 2 ครั้ง ส่วนใหญ่มาช่วงเทศกาล มาไหว้ตรุษจีน ไหว้ต้นปีกับปลายปี ไม่เคยมาช่วงที่ไม่ใช่เทศกาล วันนีชวณลูกสาวมา”⁵²

โอกาสของการเข้ามาเสี่ยงเซียมซีจึงสัมพันธ์กับการเข้ามาวัดหรือศาลเจ้า และส่วนมาก สถานที่เหล่านี้มักจะมีเซียมซีอยู่ภายใน ขึ้นอยู่กับว่าเมื่อไหว้พระเสร็จแล้วจะเสี่ยงเซียมซีต่อหรือไม่ โอกาสและความสะดวก อาจเป็นความเคยชินโดยปกติ เมื่อไหว้พระเสร็จต้องเสี่ยงเซียมซี จากนั้นจึงเดินทางไปยังวัดอื่นต่อไป “ส่วนใหญ่ไปไหว้ที่อื่นก็เสี่ยงบ้างไม่เสี่ยงบ้าง แล้วแต่โอกาสและความสะดวกของเรา ไหว้พระเสร็จก็เสี่ยงเซียมซี แล้วก็ไปไหว้ที่อื่น”⁵³

สาเหตุที่คนเฒ่าคนแก่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมีจำนวนมากกว่าคนกลุ่มอื่นนั้น สอดคล้องกับข้อเสนอของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่กล่าวถึงการทำวิจัยเรื่องการทรงเจ้าเข้าผีในเมืองไทยของ Viggo Brun ในบทความเรื่อง “ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม” ว่า ส่วนใหญ่ผู้ที่มารับบริการเป็นผู้หญิง ทำให้คิดว่าในวัฒนธรรมไทย การจัดการและแก้ปัญหาของครอบครัวเป็นภาระหน้าที่ของผู้หญิง ขณะที่ นิธิพบตรงกันว่าผู้ที่ศรัทธาเจ้าแม่กวนอิมในการแก้ปัญหาครอบครัวส่วนใหญ่ก็เป็นผู้หญิงเช่นกัน⁵⁴

เมื่อนำผลการวิจัยทั้งของ นิธิ และ Brun มาประยุกต์ใช้กับเซียมซีแล้ว พบว่า การที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นแม่บ้าน/ผู้สูงอายุ มักจะเป็นตัวแทนผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ความสะดวกที่มีมากกว่า ทำให้น่าจะเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ

⁵¹ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

⁵² สัมภาษณ์ จวน ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

⁵³ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

⁵⁴ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “เรื่องจากปก: ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม,” ศิลปวัฒนธรรม 15

ในด้านพิธีกรรมมากกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังเป็นต้นแบบและเป็นผู้ถ่ายทอดขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมแก่สมาชิกในครอบครัว รวมถึงการเลี้ยงเซียมซี นอกจากนี้ยังเป็นการปลูกฝังให้ลูกหลานรู้จักกิจกรรมเหล่านี้และสานต่อศรัทธาที่มีต่อสถานที่ รวมถึงองค์เทพเจ้า อีกนัยหนึ่ง การปฏิบัตินี้ยังถือเป็นการสืบทอดพิธีกรรมการเลี้ยงเซียมซีจากรุ่นสู่รุ่นด้วยเช่นกัน

3.2 กลุ่มเจ้าของกิจการ

สำหรับผู้ที่มิมีกิจการส่วนตัว เป็นกลุ่มที่ไม่มีวันหยุดที่แน่นอนตายตัว ส่งผลให้ไม่ค่อยมีเวลาไปมาที่ใดมากนัก เมื่อมีคนแนะนำให้มายังวัดที่เป็นที่นับถือของชาวจีนตลอดจนคนไทยจากทั่วสารทิศ จึงใช้โอกาสที่ว่างเว้นจากหน้าที่การงานตั้งใจมาไหว้พระทำบุญที่วัดแห่งนี้ และถือโอกาสเลี้ยงเซียมซีไปด้วย ส่วนช่วงเวลาที่เลือกมา คือ ช่วงเช้า “มีคนแนะนำให้มา ถ้ามีโอกาสก็เลี้ยง แต่ไม่ค่อยได้ไปไหนเพราะมาจากโคราช วันนี้ตั้งใจมาไหว้ที่วัดนี้ ขอมาช่วงเช้า ๆ”⁵⁵

เมื่อบุคคลหรือกลุ่มคนมีศรัทธาที่มีต่อวัด องค์เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว จากคำกล่าวของกลุ่มตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า มักจะมีการบอกต่อถึงความศรัทธานั้น เพื่อให้บุคคลที่รู้จักได้มีโอกาสเข้าถึงและสัมผัสกับสิ่งที่ตนเองเคยสัมผัสมาแล้ว และนี่คืออีกหนึ่งวิธีที่ทำให้คนกลุ่มนี้มีโอกาสเข้าไปเลี้ยงเซียมซี

นอกจากนี้ ด้วยความผูกพันต่อสถานที่ในอดีตที่เคยทำงานอยู่บริเวณย่านเยาวราช และมักจะแวะเข้ามาไหว้พระทำบุญที่วัดนี้กับกลุ่มเพื่อนอยู่เป็นประจำ อาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้องแวะเข้ามา เมื่อมีเหตุบังเอิญต้องมาติดต่อกิจธุระย่านนี้ และด้วยเวลาที่มีจำกัด เนื่องจากสถานที่จอดรถที่นอกจากจะหายากแล้ว ยังมีราคาแพงด้วย ประกอบกับหน้าที่การงานและความรับผิดชอบต่อครอบครัว อาจเป็นอุปสรรคให้มาไหว้พระทำบุญที่วัดนี้ไม่บ่อยเท่าสมัยก่อน “บางครั้งแวะมาบ้าง รู้สึกผูกพันกับที่นี่ เพราะเมื่อก่อนทำงานอยู่แถวนี้จะมาบ่อย สมัยที่เข้ามาตอนวัยรุ่นมากับเพื่อน ๆ เป็นกลุ่มหลายคน เดียวนี้เวลามาธุระจะแวะมาบ้าง แต่มีเวลาจำกัดเหมือนกัน เพราะที่จอดรถหายากแล้วก็แพง”⁵⁶ ดังนั้น หากสะดวกเมื่อไรก็จะมาไหว้พระกับเพื่อนและครอบครัว แต่หากจะไม่ไปเพื่อเลี้ยงเซียมซีโดยเฉพาะ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญมากกว่า “มาไหว้พระด้วยแล้วแต่สะดวก ถ้าไปเฉพาะเพื่อไปเลี้ยงก็ไม่ แต่จะไปไหว้พระกับครอบครัวกับเพื่อน”⁵⁷

⁵⁵ สัมภาษณ์ อนุธิตา คำวิมุงกิจ, 15 ตุลาคม 2548.

⁵⁶ สัมภาษณ์ วาณี ประภาสโนบล, 7 ตุลาคม 2548.

⁵⁷ สัมภาษณ์ พิษญาทิพย์ อังอำนาจศิริ, 15 ตุลาคม 2548.

สำหรับคนกลุ่มนี้ เวลาถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเข้ามา และยังเป็นสิ่งที่กำหนดโอกาสในการเข้ามาอย่างชัดเจนด้วย นอกจากคำแนะนำปากต่อปากแล้ว ความผูกพันที่มีอยู่เดิมยังช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเดินทางมาสักการะอย่างต่อเนื่องแม้ว่ารูปแบบการใช้ชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไป มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต่างจากอดีตก็ตาม แต่ศรัทธาที่ได้รับมาไม่ว่าในรูปแบบใดยังคงอยู่

3.3 กลุ่มคนทำงาน

ส่วนบุคคลที่ทำงานประจำมักจะมาตามโอกาสสำคัญ ๆ เช่น วันเกิด เพราะวัดมิ่งนครเป็นศูนย์รวมพิธีกรรม การทำบุญ สะเดาะเคราะห์ต่าง ๆ มากมายหลายรูปแบบให้เลือกทำตามกำลังและความเหมาะสม “มาตามโอกาส เช่น วันเกิด วัดนี้เป็นศูนย์รวม มีทุกอย่าง”⁵⁸ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างอีกคนหนึ่งเห็นว่า หากวันเกิดไม่ตรงกับวันหยุด ก็ต้องทำงาน ไม่ได้ให้ความสำคัญกับวันนี้มากนัก เลือกมาช่วงวันหยุดและช่วงที่สะดวกมากกว่า เพราะเมื่อมีโอกาสมาแล้วจะให้พระทำบุญหลายที่ “มาไหว้หลายที่ เสร็จแล้วจะไปมูลนิธิปอเต็กตึ๊งซื้อโลงศพ ก็แล้วแต่สะดวกด้วยเวลาเราหยุด ส่วนวันเกิดไม่ได้อะไร จะอยู่บ้านมากกว่า บางทีมันไม่ตรงกับวันที่เราหยุด บางทีเราต้องทำงาน ส่วนใหญ่มากกับพี่สาว เพราะพี่มาบ่อย”⁵⁹ นอกจากช่วงเวลาวันหยุดแล้ว ช่วงเทศกาลก็เป็นเวลาที่ถูกละเลือกให้เป็นช่วงที่เหมาะสมแก่การเข้าวัดทำบุญ “วันนี้สะดวกเลยมา มาไหว้พระด้วยเป็นช่วงเทศกาลมากกว่า”⁶⁰

นอกเหนือจากช่วงเทศกาลแล้ว วันเกิดถือเป็นอีกวันหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างหลายคนควรแก่การมาไหว้พระทำบุญ หากแต่มีเงื่อนไขว่าต้องตรงกับวันหยุด เพราะลักษณะการทำงานประจำมักจะมีวันหยุดที่ถูกกำหนดไว้แล้ว เช่น วันเสาร์-อาทิตย์และวันหยุดพิเศษอื่น ๆ ซึ่งเป็นช่วงที่มีความสะดวกมากที่สุดที่จะเข้าวัดเข้าวา การใช้ชีวิตของคนกลุ่มนี้จึงดูมีระเบียบแบบแผนที่ตายตัวไม่ค่อยมีความยืดหยุ่นมากนัก เพราะต้องขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เช่น เจ้านาย ผู้บังคับบัญชา เป็นต้น

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถามว่าเทศกาลใดได้รับความนิยมและเหมาะสมแก่การมาเสียดสีเข็มซีตรุษจีนและปีใหม่เป็นเทศกาลที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด โดยถือโอกาสมาทำบุญสะเดาะเคราะห์

⁵⁸ สัมภาษณ์ สมบัติ ธนพัฒน์, 7 ตุลาคม 2548.

⁵⁹ สัมภาษณ์ จีตาทา จังวานิช, 31 ธันวาคม 2548.

⁶⁰ สัมภาษณ์ จีตาทา บัญมงคลรักษา, 15 ตุลาคม 2548.

ทำบุญและเลี้ยงเซียมซีด้วย ส่วนบุคคลที่มักจะเดินทางมาด้วยมักจะเป็นเพื่อนหรือคนในครอบครัว เพราะไม่ต้องการมาคนเดียว “ก็มาไหว้ตรุษจีน ทำบุญสะเดาะเคราะห์อะไรแบบนี้ ช่วงตรุษจีนแล้ว ก็มีปีใหม่ เลี้ยงเซียมซีด้วย เพื่อนชวนแม่ชวนก็ไป มากับแม่กับเพื่อน ไม่ชอบไปคนเดียว ไม่รู้จะคุยกับใคร”⁶¹ อย่างไรก็ตาม การมากับคนในครอบครัว อาจเป็นเพราะบุคคลนั้นมาอยู่เป็นประจำ จึงสามารถแนะนำส่วนต่าง ๆ วิธีการไหว้และการขอพรได้อย่างถูกต้อง

บุคคลที่เดินทางมาไหว้พระทำบุญด้วยเสมอ ยังคงเป็นกลุ่มคนในครอบครัวเป็นหลัก อาจมีกลุ่มเพื่อนบ้าง เพราะคนในครอบครัวที่รู้จักธรรมเนียมการไหว้พระทำบุญและขอพร จะช่วยแนะนำให้คนที่ไปด้วยทำตามได้อย่างถูกต้อง สะท้อนว่า การมาไหว้พระทำบุญเป็นกิจกรรมครอบครัว เป็นกิจกรรมที่คนในครอบครัวมักจะมาด้วยกัน นอกจากการทำบุญร่วมกันแล้ว ยังส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งมากขึ้นด้วย

นอกจากนี้ ด้วยลักษณะการทำงานแบบอิสระ ทำให้สามารถเลือกได้ว่าจะไปไหนช่วงเวลาใดก็ได้ และอาจจะเกณฑ์ได้ว่าในหนึ่งเดือนจะมาไหว้กี่ครั้ง อาจจะมาประมาณ 3-4 ครั้ง การทำงานมีความยืดหยุ่น และสามารถกำหนดกฎเกณฑ์การทำงานและการใช้ชีวิตได้มากกว่าคนที่ทำงานประจำ ทั้งยังมีอำนาจการต่อรองที่มากกว่า บางครั้งเลือกที่จะไม่มาในวันเสาร์-อาทิตย์ เพราะคนจำนวนมากมักจะเดินทางมาในวันเหล่านี้ “ทำงานอยู่แล้วแวะมาไหว้ จะเข้าออฟฟิศตอนบ่าย ๆ เดือนนึงมาประมาณ 3-4 ครั้ง เสาร์อาทิตย์ก็จะไม่มาเพราะคนเยอะ”⁶²

3.4 กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา

กลุ่มนักเรียนนักศึกษามีลักษณะและรูปแบบการมาคล้ายกับคนทำงาน เพราะวันหยุดที่คล้ายคลึงกัน และถูกกำหนดไว้แล้วโดยกฎของโรงเรียนและมหาวิทยาลัย และเนื่องจากเป็นวันหยุดที่ตรงกับสมาชิกคนอื่นของครอบครัว วัยรุ่นเหล่านี้จึงมาพร้อมหน้าพร้อมตาครอบครัว บางครั้งหากมีเรื่องกังวลใจอาจจะมาคนเดียว “มากับครอบครัว นาน ๆ จะมาคนเดียว ไม่เคยมากับเพื่อน เพราะชวนแล้วไม่มีใครมา”⁶³ ขณะที่วัยรุ่นบางกลุ่มชักชวนกันมาไหว้พระทำบุญ และถือโอกาสเลี้ยงเซียมซีด้วย อาจจะมาช่วงเช้าหรือบ่ายก็ได้ “ต้องมาช่วงเช้า ๆ ไม่ก็ช่วงบ่าย ไม่จำ

⁶¹ สัมภาษณ์ สุวรรณนา ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

⁶² สัมภาษณ์ มนัสนันท์ คุรัตน์พันธ์, 13 ตุลาคม 2548.

⁶³ สัมภาษณ์ ธนันต์ชัย สุวรรณวัฒน์กุล, 1 มกราคม 2549.

เป็นต้องเป็นหน้าเทศกาล ถ้ามาเยาวราชก็เข้ามาไหว้ แล้วแต่โอกาส"⁶⁴ ถ้าไม่ใช่ช่วงเทศกาลแล้ว ผ่านมาเยาวราชจะแวะเข้ามาบ้าง หรือไม่ก็จะเข้ามาบ่อยช่วงวันอาทิตย์ ซึ่งถือเป็นวันดีอีกหนึ่งวัน นอกจากนี้ยังเป็นวันครอบครัวด้วย "มาวัดนี้บ่อย บางทีคุณแม่ก็มาไหว้วันอาทิตย์ แต่ส่วนใหญ่ที่พิเศษก็มาช่วงตรุษจีน ปีใหม่ที่มาทุกครั้ง แต่วันอาทิตย์ก็มาบ่อยเหมือนกัน มาช่วงบ่าย ๆ ตามที่เรา สะดวก"⁶⁵

สำหรับกลุ่มวัยรุ่น มักจะมากับครอบครัว ซึ่งมีพื้นฐานเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่ยังมีความเป็นจีนอยู่สูงมาก มีคนเฒ่าคนแก่เป็นผู้นำเรื่องพิธีกรรม และเป็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติทางธรรมให้กับคนรุ่นนี้ เช่น การสั่งสอนผ่านหลักทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในผลการทำนาย ซึ่งสอดแทรกหลักธรรมะที่เด็กวัยนี้สามารถเข้าใจได้โดยง่าย ดังนั้น ภาพคนเฒ่าคนแก่ที่หอมล้อมไปด้วยลูกหลานจึงเป็นภาพที่ชินตาในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์

ลักษณะการเข้ามาเสี่ยงเซียมซีของคนแต่ละกลุ่มข้างต้น เป็นการเข้ามาด้วยความสมัครใจ เนื่องจากไม่มีกฎข้อบังคับว่าจะต้องมาวันใดเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ เมื่อนำมาเทียบเคียงงานของนิธิ เอียวศรีวงศ์ เรื่องลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร. 5 และลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม เราจะเห็นความต่างอย่างชัดเจน โดยทั้งลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 และลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิมต่างมีการกำหนดวันในการเข้ามาทำพิธีเหมือนกัน โดยลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 ผู้ทำพิธีต้องทำในวันอังคาร เนื่องจากเป็นวันพระราชสมภพของรัชกาลที่ 5 ทุกวันอังคารจึงมีผู้คนจำนวนมากมารวมตัวกันเพื่อกราบไหว้บูชารัชกาลที่ 5 ส่วนลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิมจากตำราวัตรปฏิบัติกล่าวถึงวันที่เหมาะแก่การสักการบูชาเจ้าแม่กวนอิมคือ สวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย บูชากวนอิมทุกวัน ในวันเกิดประจำสัปดาห์ วันพระ ในพิธีมงคลวันเกิด วันสำคัญของพระโพธิสัตว์กวนอิม เทศกาลเดือน 9⁶⁶ แต่พิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซี จะเปิดโอกาสการเข้าร่วมทางการสื่อสารให้กับกลุ่มตัวอย่างได้เป็นประจำหรือต่อเนื่องกว่า

กล่าวโดยสรุป ลักษณะการเข้ามาเสี่ยงเซียมซีของคนแต่ละกลุ่มข้างต้น เป็นการเข้ามาด้วยความสมัครใจ เนื่องจากไม่มีกฎข้อบังคับว่าจะต้องมาวันใดเป็นการเฉพาะหรือห้ามคนกลุ่มใดเข้ามาเสี่ยง ทั้งยังสามารถเลือกพื้นที่ประกอบพิธีได้ตามความต้องการ ความสมัครใจนี้จึงทำให้ผู้เสี่ยงมีสถานะเป็นทั้งผู้เลือกและเป็นผู้มีส่วนร่วมในพิธีกรรม

สำหรับการเข้ามาเสี่ยงเซียมซีด้วยความสมัครใจนั้น ทำให้ผู้ที่เข้ามามีโอกาสที่จะเลือกสถานะของการเป็นผู้เลือก หมายถึง การเปิดโอกาสให้มนุษย์เป็นผู้เลือกโชคชะตาของตนเอง ด้วย

⁶⁴ สัมภาษณ์ สาธิตา ปิยะโอสถสรรพ, 31 ธันวาคม 2548.

⁶⁵ สัมภาษณ์ ภัทรี ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

⁶⁶ นิธิ เอียวศรีวงศ์, "เรื่องจากปก: ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม," น. 90.

ไม่มีข้อจำกัดใดปิดกั้นการเข้ามา สถานะของการเป็นผู้เลือกจึงมีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากพิธีกรรมจำนวนมากมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการประกอบพิธี รวมถึงช่วงเวลาการทำพิธีที่กำหนดเอาไว้อย่างตายตัว หากแต่พิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีกลับเปิดกว้างให้ผู้ที่ต้องการทราบดวงชะตาของตนเองสามารถเลือกได้ว่าจะเข้ามาเสี่ยงช่วงเวลาใดและเลือกเสี่ยงตรงไหน ดังนั้น แม้ชะตาฟ้าจะลิขิตเอาไว้แล้ว ในทางกลับกัน มนุษย์กลับเป็นผู้เลือกที่จะรับรู้โชคชะตาของตนเองเฉพาะบางช่วงบางตอนที่ต้องการเท่านั้น

ขณะเดียวกัน การเสี่ยงเซียมซีก็เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมแก่คนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย และทุกสถานะของสังคม เหตุเพราะไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมพิธี ไม่ว่าจะใครก็สามารถเข้ามาเสี่ยงได้ นอกจากนี้ การเสี่ยงเซียมซียังมีขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน ง่ายต่อการเข้าถึงและสามารถทำความเข้าใจได้ไม่ยาก

ข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ การเสี่ยงเซียมซีแทบไม่มีค่าใช้จ่ายใดเลย หากไม่นับการที่ต้องปฏิบัติตามคำแนะนำเมื่อได้ใบที่มีผลการทำนายไม่ค่อยดีนัก นอกจากรูปที่นำมาจุดเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว บางส่วนอาจนำของไหว้ ซึ่งส่วนมากมักจะเป็นผลไม้มาไหว้ตามกำลังของตนเอง ส่วนอุปกรณ์สำคัญในการประกอบพิธีอย่างไม้ตั้งและกระบอกลี้นิ้ว รวมไปถึงไม้ปวย เป็นสิ่งที่สถานที่ที่เราเข้าไปไหว้พระทำบุญมีเตรียมไว้ให้ แม้แต่ใบทำนายผลที่อาจเสียค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อยจากการนำกลับบ้านหรือนำไปสะเดาะเคราะห์อื่น ๆ ด้วยการทำบุญตามกำลังศรัทธาที่ผู้หยอดเหรียญของทางวัด

แม้โอกาสการเข้ามาเสี่ยงเซียมซีจะเป็นความสมัครใจ หากแต่มีความแตกต่างกันไปตามรูปแบบการใช้ชีวิต กล่าวคือ กลุ่มคนสูงวัยจะเข้ามาเสี่ยงเมื่อไหร่ก็ได้ อาจจะเป็นวันธรรมดา วันหยุด เทศกาล ช่วงเช้า ช่วงสายหรือช่วงบ่าย ขึ้นอยู่กับความต้องการส่วนตัวมากกว่า อาจจะไม่มีความไม่สบายใจ จึงตั้งใจที่จะมาขอพรหรือขอคำปรึกษา

ขณะที่ผู้ที่ประกอบกิจการส่วนตัว ต้องใช้เวลาช่วงที่ว่างจากการทำธุรกิจเข้ามาเสี่ยง บางครั้งเมื่อผ่านมาก็อาจแวะเข้ามาด้วย แต่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา เพราะคนกลุ่มนี้มักไม่มีวันหยุดตายตัวต่างกับคนทำงาน ที่มีลักษณะเป็นงานประจำที่มีวันหยุดชัดเจน ดังนั้น จึงเลือกมาเสี่ยงในวันหยุด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวันเสาร์-อาทิตย์และช่วงเทศกาลซึ่งหยุดติดกันหลายวัน สำหรับคนทำงานอีกกลุ่มคือ กลุ่มที่ทำงานแบบอิสระ กลุ่มนี้จะเข้ามาเสี่ยงเมื่อว่างเว้นจากการทำงาน โดยสามารถกำหนดได้เองว่าจะหยุดวันไหน ก็จะอาศัยช่วงเวลานี้มา แต่มักจะหลีกเลี่ยงวันเสาร์-อาทิตย์ เพราะเป็นวันที่มีคนมาเยอะเป็นพิเศษ ส่วนนักเรียนนักศึกษาจะมีลักษณะคล้ายกับคนที่ทำงานประจำ เพราะมักจะหยุดวันเสาร์-อาทิตย์และช่วงเทศกาลเหมือนกัน

เมื่อเปรียบเทียบผู้สูงอายุกับคนกลุ่มอื่นแล้ว กลุ่มคนเหล่านี้มีความตั้งใจที่จะมาเลี้ยง เชียมซีเด่นชัดยิ่งขึ้น เนื่องจากคนกลุ่มอื่นมักจะตอบว่า การเลี้ยงเชียมซีเป็นผลพวงจากการมาทำ บุญไหว้พระ ถือเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการสักการะ จึงนับว่าการเลี้ยงเชียมซีเป็นการทำตาม ประเพณี ขณะที่จุดประสงค์สำคัญของคนสูงอายุ คือ เมื่อต้องการเลี้ยงจะเข้ามาเลี้ยง ซึ่งแสดงให้เห็นความตั้งใจที่ชัดเจนกว่าคนกลุ่มอื่นและสะท้อนว่าคนวัยนี้มีความศรัทธาต่อพิธีกรรมนี้อย่างสูง

เห็นได้ชัดว่า รูปแบบการใช้ชีวิตเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดโอกาสในการเข้าไปเลี้ยง ลักษณะร่วมที่เด่นชัดมากคือ ช่วงเทศกาล ที่กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มตอบตรงกันว่าเป็นช่วงเวลา ที่พวกเขาจะได้มีโอกาสเข้ามาไหว้พระและถือโอกาสเลี้ยงเชียมซีเพื่อเป็นการขอพรในเทศกาลสำคัญ เหล่านี้ไปด้วย

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถามว่า มักจะมากับใคร คำตอบที่ได้ คือ อาจจะมาคนเดียว หรือแม่มา กับลูกสาว หากมีเพื่อนมาด้วย บุคคลเหล่านั้นมักจะเป็นคนในครอบครัว อาจเป็นเพราะโอกาสการ เข้ามาเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับครอบครัว โดยเฉพาะเทศกาลสำคัญ ๆ เช่น ปีใหม่ ตรุษจีน ฯลฯ ถือเป็นการทำงานกิจกรรมและรับผลบุญร่วมกัน สำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนแล้ว การมาทำบุญไหว้พระ อย่างพร้อมหน้าพร้อมตากันทั้งครอบครัว ถือเป็นสิ่งสำคัญไม่ต่างจากการไปไหว้พระทำบุญที่วัด ของคนไทย

4. พื้นที่ประกอบพิธี

เมื่อการเลี้ยงเชียมซีเป็นการติดต่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การวิเคราะห้และตีความเรื่อง ดังกล่าวจึงต้องสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสถานที่นั้น ในที่นี้คือ การพิจารณาร่วมกับรูปเคารพ/ เทพและพื้นที่ประกอบพิธีกรรม

วัด ศาลเจ้าและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ล้วนเป็นพื้นที่ที่สัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนา และ ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประกอบพิธีกรรม การสร้างพื้นที่เพื่อประกอบพิธีกรรมเฉพาะนั้น จึงเป็น การแบ่งพื้นที่ทั่วไปออกจากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น พื้นที่ประกอบพิธีกรรมจึงเป็นพื้นที่ของคนกับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์

วิธีการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับเชียมซินั้น เป็นส่วนเสริมที่ช่วยให้เชียมซีมีฐานะเป็น ของสูง เนื่องจากต้องใช้ติดต่อกับเทพและเบื้องบน การจัดระดับสูงต่ำของลักษณะทางกายภาพ

(Physical Space) ในที่นี้เป็นผลมาจากการแบ่งพื้นที่ออกตามแนวดิ่ง ซึ่งเทพอยู่สูงกว่ามนุษย์ สิ่งของที่เกี่ยวข้องกับเทพจึงมีศักดิ์สูงตามไปด้วย⁶⁷

กล่าวได้ว่า พื้นที่มีส่วนกำหนดกิจกรรมที่กระทำได้ในพื้นที่นั้น ๆ และวัด ศาลเจ้า ก็เป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเพื่อติดต่อกับเทพ ดังนั้น การเสี่ยงเซียมซีจึงเป็นกิจกรรมที่ถูกกำหนดให้ปฏิบัติในที่แห่งนี้ เนื่องจากการเสี่ยงเซียมซีหมายถึงการประกอบพิธีกรรมเพื่อสื่อสารกับเบื้องบน ดังนั้น พื้นที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมก็คือ พื้นที่การสื่อสาร (Space of Communication) ที่ใช้สำหรับการติดต่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขณะเดียวกันก็เป็นช่องทางการสื่อสารภายในบุคคลหรือเป็นการที่ผู้ประกอบพิธีทำการสื่อสารกับตนเอง (Channel of Intrapersonal Communication) ด้วย

พื้นที่ที่ถูกจัดไว้เพื่อเสี่ยงเซียมซีในวัดมังกรกมลาวาสมีอยู่ 4 ที่แยกออกจากกัน คือ พระประธาน ไฉ่ซิงเอี้ย/ฮั่วท้อเซียนซือ เจ้าแม่กวนอิมและเซียนหลักโจ้ว โดยคำทำนายถูกแบ่งออกเป็น 3 ชุด แต่ละชุดมีจำนวนไม่เท่ากัน ดังนี้ ไบเซียมซีวัดมังกรกมลาวาส เป็นคำทำนายสำหรับผู้เสี่ยงตรงไฉ่ซิงเอี้ยและฮั่วท้อเซียนซือ ซึ่งอยู่ด้านขวาของพระประธาน มีไบเซียมซีจำนวน 37 ไบ ไบเซียมซีเล่งเน่ย์พระประธาน ให้คำทำนายสำหรับผู้เสี่ยงตรงพระประธาน ซึ่งเป็นบริเวณที่อยู่ส่วนกลางของวัด มีไบเซียมซีจำนวน 28 ไบและไบเซียมซีเล่งเน่ย์ กวนอิม หลักโจ้ว เป็นคำทำนายของผู้ที่เสี่ยงหน้าองค์กวนอิม ซึ่งอยู่ถัดจากเทพไฉ่ซิงเอี้ยและยังเป็นคำทำนายของผู้ที่เสี่ยงตรงหลักโจ้ว ซึ่งอยู่ด้านซ้ายของเจ้าแม่กวนอิม มีไบเซียมซีจำนวน 60 ไบ

เมื่อเปรียบเทียบพื้นที่ทั้ง 4 แห่ง พระประธานเป็นบริเวณที่มีผู้มาเสี่ยงมากที่สุด เนื่องจากอยู่กลางวัด สังเกตเห็นง่ายและเมื่อผ่านประตูชั้นที่ 2 เข้ามาจะเจอพระประธาน มีที่สำหรับเสี่ยงเซียมซีที่กว้างขวางกว่าเทพองค์อื่น และเป็นที่ประดิษฐานของรูปเคารพจำนวนมาก และมีบาตรขนาดเล็กตั้งอยู่หน้าพระพุทธรูปสำหรับผู้ที่ต้องการทำบุญ นอกจากนี้ ยังเป็นที่ประกอบพิธีอื่น ๆ ของวัดแห่งนี้ด้วย

ส่วนบริเวณที่เสี่ยงเซียมซีหน้าเทพไฉ่ซิงเอี้ยและฮั่วท้อเซียนซือ มีรูปเคารพของเทพอีกหลายองค์รวมอยู่ด้วย ไม่ได้แยกออกมาเหมือนส่วนของเจ้าแม่กวนอิมและหลักโจ้ว แต่ก็มีพื้นที่เสี่ยงเซียมซีเฉพาะอยู่เหมือนกัน บริเวณนี้มีคนมาเสี่ยงจำนวนไม่น้อยเมื่อเทียบกับองค์กวนอิมและหลักโจ้ว

⁶⁷ นิธิ เอียวศรีวงศ์, "พื้นที่ในคติไทย," ใน ผ่าขวาม้า ผ่าซิ่น กางเกงใน และ ฯลฯ ว่าด้วยประเพณี ความเปลี่ยนแปลงและเรื่องสรรพสาระ (กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2538), น. 138-139.

พื้นที่เสี่ยงเชื่อมชื่บริเวณกวนอิมแยกออกจากส่วนอื่นเช่นเดียวกับหลักใจ้ว แต่บริเวณหลักใจ้ว จะสงบและมีผู้เสี่ยงเชื่อมชื่อน้อยกว่า เนื่องจากอยู่ด้านในสุด ส่วนองค์กวนอิมมีผู้ศรัทธาเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว จึงมีผู้คนมาสักการะและอาจเสี่ยงเชื่อมชื่ด้วย

กลุ่มตัวอย่างเลือกพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมทั้งเหมือนและต่างกัน ดังนี้

ตารางที่ 5.7
พื้นที่ประกอบพิธี

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	กลุ่มคนทำงาน	นักเรียน/นักศึกษา
- พระประธาน	- เจ้าแม่กวนอิมหรือ	- ส่วนใหญ่เจอตรง	- พระประธาน
- เจ้าแม่กวนอิม	ฮั่วท้อเซียนซือ	ไหนก็เสี่ยงตรงนั้น	- เจ้าแม่กวนอิม
- เจอตรงไหนก็เสี่ยง	- ส่วนใหญ่เจอตรง	- พระประธานหรือ	- ที่ที่คนไม่เยอะ
ตรงนั้น	ไหนก็เสี่ยงตรงนั้น	ไฉชิงเอี้ย	
- ที่ที่คนไม่เยอะ หาก	- ที่มีคนน้อย	- ที่ที่คนไม่เยอะ	
คนเยอะกลัว		บรรยากาศ เงียบ	
อันตรายจากรูปและ		สงบ จะได้มีสมาธิ	
คุกเข่าไม่ไหว			

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549

การเลือกพื้นที่เสี่ยงเชื่อมชื่จึงผูกโยงอยู่กับศรัทธาส่วนบุคคล หากศรัทธาเทพองค์ใด มักจะเลือกเสี่ยงต่อเทพองค์นั้น ด้วยเหตุผลที่ต่างกันไป นอกจากนี้คำทำนายที่ได้ก็น่าจะมีความแตกต่างกันด้วย เนื่องจากชุดคำทำนายขึ้นกับองค์เทพและพื้นที่ที่ทำการเสี่ยง

4.1 กลุ่มผู้สูงอายุ

สำหรับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมการเสี่ยงเชื่อมชื่อนั้น กลุ่มผู้สูงอายุที่มาวัดมังกรกมลาวาสค่อนข้างบ่อย จะเลือกพื้นที่ในการเสี่ยงที่ค่อนข้างเฉพาะเจาะจง ประกอบกับ

ศรัทธาที่มีโดยส่วนตัว ทำให้บางคนเลือกที่จะเสี่ยงตรง 18 อรหันต์ “ส่วนมากเสี่ยงตรง 18 อรหันต์”⁶⁸ ขณะที่บางคนเห็นว่า ศรัทธาองค์ไหน ก็เสี่ยงที่องค์นั้น ส่วนตัวศรัทธาเจ้าแม่กวนอิม จึงเลือกเสี่ยงตรงนี้ “แล้วแต่ว่าตรงไหน เราศรัทธาองค์ไหนก็เสี่ยงที่นั้น ส่วนตัวศรัทธาเจ้าแม่กวนอิม”⁶⁹

ความศรัทธาที่คนกลุ่มนี้มีต่อเทพเจ้าเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกพื้นที่เสี่ยงเซียมซี โดยจะชี้เฉพาะลงไปเลยว่าตนเองจะเสี่ยงตรงไหน การเลือกพื้นที่เสี่ยงเซียมซีจึงมีผลต่อคำทำนายด้วย หากศรัทธาเทพเจ้าองค์ใดจะส่งผลให้เชื่อถือคำทำนายนั้นเป็นพิเศษ โดยเฉพาะความศรัทธาที่มีต่อเจ้าแม่กวนอิม เนื่องจากผู้ที่นับถือเจ้าแม่กวนอิมเชื่อว่ากวนอิมมีอำนาจการปกป้องและช่วยเหลือบุคคลที่ประสบปัญหาครอบครัว ส่งเสริมให้ลูกหลานสุขสมบุญ ทั้งยังมีอนุภาพในการรักษาโรค ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่คนวัยนี้พบเจออยู่เสมอ

ส่วนคนที่ไม่ค่อยได้มีโอกาสสมานั้น จะไม่เลือกที่เสี่ยง “เจอตรงไหนก่อน ก็เสี่ยงตรงนั้น”⁷⁰ โอกาสในการเข้ามาจึงมีความสัมพันธ์กับการเลือกพื้นที่ด้วย กล่าวคือ ถ้าเดินทางไปวัดหรือศาลเจ้าที่ใดอยู่เป็นประจำก็มักจะมีเทพเจ้าที่ตนเองคิดว่าบูชาแล้วชีวิตดีขึ้นเป็นการเฉพาะ หรืออาจได้รับการบอกกล่าวต่อ ๆ อีกทอดหนึ่ง ส่วนบุคคลที่ไม่ค่อยเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ใดบ่อยนักจะถือโอกาสที่ได้ไปนี้ทำให้ครบถ้วนทุกขั้นตอน การเสี่ยงเซียมซี คือ ขั้นตอนหนึ่งในนั้น และเมื่อไม่มีโอกาสไปบ่อยนักจึงเลือกเสี่ยงในที่ ๆ สังเกตเห็นได้ง่ายมากกว่า

อีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นสิ่งสำคัญในการเลือกพื้นที่เสี่ยง คือ ความหนาแน่นของจำนวนผู้ที่เข้ามาไหว้พระ หากมีคนจำนวนมาก เช่นช่วงเทศกาล บางคนอาจตัดสินใจไม่เสี่ยงเซียมซี เนื่องจากกลุ่มคนมากมายนั้นมักจะจุดธูปกันครั้งละมาก ๆ ควันธูปจึงอบอวลอยู่ภายในวัด แม้จะทางวัดจะนำเครื่องพัดลมมาเปิดเพื่อช่วยระบายควันแล้วก็ตาม ส่งผลให้ผู้ที่ไปไหว้ส่วนใหญ่ น้ำตาไหล เพราะควันธูปเหล่านี้ นอกจากควันธูปแล้ว การถือธูปยังเป็นสิ่งที่น่ากลัวอีกเช่นเดียวกัน บุคคลที่มาไหว้มักจะถือธูปจำนวนมากในมือด้วยความไม่ระวัง จนอาจเกิดอันตรายได้ อีกประการหนึ่งซึ่งถือเป็นอุปสรรคของคนสูงวัย คือ เรื่องกำลังวังชา ไม่มีความสะดวกในการนั่งลงเพื่อทำพิธี เพราะสุขภาพส่วนตัวนั่นเอง “ก็ที่คนไม่เยอะ ที่นี้เจอควันธูปก็น้ำตาไหลแล้ว คุณเข้าไม่ไหว กลัวคนเอาธูปมาจิ้มหลัง เพราะแต่ละคนจุดกันเป็นกำ”⁷¹

⁶⁸ สัมภาษณ์ เพียงใจ ธรรมสว่างสุข, 1 มกราคม 2549.

⁶⁹ สัมภาษณ์ พรทิพย์ แซ่ฉั่ว, 1 มกราคม 2549.

⁷⁰ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

⁷¹ สัมภาษณ์ จวน ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

กล่าวได้ว่า การที่กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้เลือกพื้นที่ที่จะเสี่ยงเข็มชี่เป็นการเฉพาะ น่าจะเกิดจากความเชื่อส่วนบุคคล เนื่องจาก แต่ละพื้นที่มีโบสถ์เข็มชี่ที่แตกต่างกัน และแม้จะอยู่ในบริเวณวัดมิ่งกรมลาวาสเหมือนกัน หากแต่ตั้งกันอยู่คนละส่วน โดยพระประธานจะตั้งอยู่ตรงกลางด้านหน้าของวัด มีองค์รูปเคารพอยู่จำนวนมาก อาณาบริเวณกว้างและใหญ่ที่สุดในวัด รวมถึงสังเกตเห็นได้ง่าย ทำให้ที่เสี่ยงเข็มชี่ตรงพระประธานน่าจะมีความศักดิ์สิทธิ์มากที่สุดในความรู้สึกของบางคน ขณะที่ เจ้าแม่กวนอิม จะอยู่ด้านหลัง ซึ่งมีอาณาบริเวณที่เล็กกว่า แต่อาจจะมีจำนวนผู้มาเสี่ยงเข็มชี่ไม่ต่างกันมากนัก เพราะนอกเหนือจากศรัทธาส่วนบุคคลแล้ว บริเวณนี้ จะมีความสงบกว่าตรงพระประธาน ผู้เสี่ยงอาจมีสมาธิมากกว่า

สิ่งสำคัญคือ เมื่อเราพูดถึงภาระหน้าที่โดยทั่วไปของหญิงชรา เรามักจะนึกถึงพื้นที่พิธีกรรมอย่างวัดวาอาราม การทำบุญ เข้าวัดฟังธรรม รวมถึงการสวดภาวนา เพราะฉะนั้นด้วยความเชื่อและค่านิยมแบบนี้ในสังคมไทย ทำให้หญิงชรามีตัวตนที่ชัดเจนในโลกของพิธีกรรมมากกว่าในโลกสามัญ การถือครองและยึดพื้นที่ในโลกศักดิ์สิทธิ์ ทำให้หญิงชรามีอำนาจในพื้นที่เหล่านี้มากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ขณะที่การมีอำนาจในโลกศักดิ์สิทธิ์ช่วยอุดหนุนค้ำจุนอำนาจในโลกแห่งความเป็นจริงไว้ด้วยความอาวุโสและการเป็นผู้สร้างความมั่นคงทางจิตใจแก่ครอบครัว ซึ่งสมาชิกคนอื่นต้องพึ่งพิงคนเฒ่าคนแก่

4.2 กลุ่มเจ้าของกิจการ

หากเป็นผู้ที่มีกิจการส่วนตัวจะเสี่ยงตรงกวนอิมกับฮั่วท้อเขียนชื่อ⁷² “ส่วนมากก็เสี่ยงตรงกวนอิมกับฮั่วท้อเขียนชื่อ”⁷³ พื้นที่ที่คนกลุ่มนี้เลือกเสี่ยงยังสะท้อนเรื่องราวบางอย่างที่เชื่อมโยงกันได้อีกด้วย กล่าวคือ การเลือกเสี่ยงตรงเจ้าแม่กวนอิมด้วยความศรัทธาส่วนตัวนั้น อาจเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า กวนอิมในเมืองไทยเป็นเทพีแห่งการค้า เพราะเมื่อนับถือกวนอิมแล้วเชื่อกันว่าจะทำมาค้าขายสะดวก ปัญหาครอบครัวคลี่คลายและช่วยให้ลูกหลานประสบความสำเร็จ⁷⁴ อันเป็นสารหรือคำขอที่ตรงกับสิ่งที่คนกลุ่มนี้คาดหวัง

⁷² ฮั่วท้อเขียนชื่อหรือหมอลู่ใต้เป็นหมอลู่ที่ชาวจีนเชื่อกันว่าเป็นเทพแห่งการรักษาหรือเทพแห่งการแพทย์

⁷³ สัมภาษณ์ วาณี ประภาสโนบล, 7 ตุลาคม 2548.

⁷⁴ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “เรื่องจากปก: ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม,” น. 86.

นอกจากนี้ จำนวนผู้มาไหว้พระยังเป็นปัจจัยประการหนึ่งในการเลือกเช่นเดียวกับกลุ่มหญิงชรา จึงเลือกเสียงตรงพระประธาน แม้จะเป็นสถานที่สังเกตเห็นได้ง่าย แต่ก็เป็นพื้นที่ที่มีคนเสียงน้อยในช่วงเวลานั้น “มากก็เห็นตรงนี้ที่แรก ก็เสียงตรงนี้ที่เดียว แล้วคือคนน้อยด้วย ตรงนี้ไม่มีใครมาเสียงก็เลยเสียงตรงนี้”⁷⁵

4.3 กลุ่มคนทำงาน

ส่วนกลุ่มคนทำงานเห็นตรงกันกับผู้ประกอบกิจการข้างต้น คือ สังเกตเห็นตรงพระประธานเพียงที่เดียวจึงเสียงตรงนั้น แต่เพิ่มความคิดเห็นเกี่ยวกับคำทำนายเข้าไปด้วย โดยคิดว่าคำทำนายแต่ละที่เหมือนกัน เพราะอธิษฐานเหมือนกันทุกที่ “เห็นตรงพระประธานที่เดียวก็เสียงคำอธิษฐานแต่ละที่เหมือนกัน เพราะเราบอกเหมือนกันหมด แต่คำทำนายมันก็ไม่เหมือนกันทุกที่หรอก”⁷⁶ อีกมุมหนึ่ง คำทำนายแต่ละที่อาจไม่เหมือนกัน บางที่เราได้หมายเลขเดียวกันของที่นี่และที่อื่น ข้อความจะไม่เหมือนกัน “แต่ละที่จะไม่ค่อยเหมือนกันหรอก แล้วแต่ที่ บางที่เราได้เบอร์เดียวกันของที่นี่ ไปได้เบอร์เดียวกันของอีกที่ ข้อความก็ต่างกันแล้ว”⁷⁷ หรือที่หนึ่งได้ผลการทำนายดี ในทางตรงกันข้าม อีกที่หนึ่งอาจได้คำทำนายไม่ดี “แล้วแต่ว่าตรงไหนว่างก็เสียงตรงนั้น แต่ละที่ที่เสียงอาจได้ไปไม่เหมือนกัน เช่น ที่หนึ่งได้ไปดี อีกที่ได้ไปไม่ดี”⁷⁸

ความคิดเห็นเรื่องคำทำนายในแต่ละแห่งมีทั้งที่คิดว่าคำทำนายจะเหมือนกันและต่างกัน คนที่คิดว่าคำทำนายเหมือนกันให้เหตุผลที่น่าสนใจว่า “ไม่ว่าจะไปเสียงเข็มขีที่ไหนจะอธิษฐานเหมือนกัน คำทำนายที่ได้จึงไม่น่าจะแตกต่างกัน บางส่วนคิดว่าเนื้อหาคำทำนายแต่ละแห่งน่าจะแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะที่เสียงแต่ละที่ น่าจะเน้นเนื้อหาคำทำนายไปในด้านใดด้านหนึ่ง

อย่างไรก็ดี กลุ่มตัวอย่างอธิบายว่า หากคนเยอะและมีคนมารอเสียงอยู่เบื้องหลัง จะไม่เลือกเสียงพื้นที่นั้นเพราะทำให้ไม่มีสมาธิในการประกอบพิธีและตั้งใจอธิษฐาน สถานที่เหมาะแก่การทำพิธีต้องเป็นที่เงียบ ๆ 2 สิ่งนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกพื้นที่ทำพิธี โดยไม่เจาะจงว่าจะต้องเสียงวัดใด “ที่นี่ไม่ค่อยเสียงเพราะคนเยอะ ส่วนมากต้องเป็นที่เงียบ ๆ ถ้าเกิดว่าที่ไหนที่เงียบ ๆ

⁷⁵ สัมภาษณ์ พิษญาทิพย์ อังอำนวนยศิริ, 15 ตุลาคม 2548.

⁷⁶ สัมภาษณ์ รุติพันธ์ บุญมงคลรักษา, 15 ตุลาคม 2548.

⁷⁷ สัมภาษณ์ รุติภา จังวานิช, 31 ธันวาคม 2548.

⁷⁸ สัมภาษณ์ สมบัติ ธนพัฒน์, 7 ตุลาคม 2548.

สงบ ๆ ไม่ค่อยมีคนต่อหลังจะเสียง ไม่ได้เจาะจงว่าต้องเสียงวัดไหน อย่างที่นี้คนเยอะแล้วเราไม่มีสมาธิในการตั้งจิตอธิษฐาน”⁷⁹

จำนวนคนเป็นปัจจัยสำหรับการเลือกพื้นที่ในการเสี่ยง แต่เหตุผลอาจต่างกัน ขณะที่ผู้สูงวัยไม่เลือกเสียงบริเวณที่มีคนจำนวนมากเพราะเกรงกลัวอันตรายจากอุบัติเหตุเรื่องสุขภาพ คนทำงานเห็นตรงกัน โดยเฉพาะอันตรายจากอุบัติเหตุ รวมไปถึงคว้นรูป “ไม่เสียงที่นี้ ก็คนเยอะมันเสียงไม่ได้อยู่แล้ว แค่ว่าจุดรูปก็น้ำตาไหลแล้ว มีที่น้อยใจ เวลาเทศกาลที่คนจะเยอะมาก เลยต้องรีบไหว้”⁸⁰ คนทำงานกลับมีเหตุผลที่ต่างไป นั่นคือ ถ้ามีคนมากจนเกินไปจะทำให้ไม่มีสมาธิในการเสี่ยง ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อมีผู้คนรอเสียงในพื้นที่เดียวกัน ทำให้ผู้ที่กำลังเสียงอยู่มีเวลาอย่างจำกัดในการประกอบพิธี ไม่มีอิสระในการประกอบพิธีกรรมอย่างเพียงพอ ขณะเดียวกัน วัดที่มีพื้นที่เสียงให้เลือกไม่มาก หากมาตอนเทศกาล เลยต้องรีบไหว้ เพราะจะมีผู้คนมารอไหว้อีกเช่นกัน

ในส่วนของผู้ที่อยู่ในวัยทำงานผู้วิจัยพบว่า พื้นที่ที่เลือกเสียงต้องค่อนข้างสงบ มีคนน้อย เพราะจะทำให้มีสมาธิในการเสี่ยงมากกว่า ทั้งนี้ ยังมีความเห็นว่าการเสี่ยงเซียมซีต่างที่กันก็ให้ผลต่างกัน ด้วยเหตุผลว่า คำทำนายแต่ละที่ไม่เหมือนกัน ส่งผลให้คำทำนายที่ได้ไม่เหมือนกัน อีกประการหนึ่งคือ ใบเซียมซีแต่ละที่อาจจะเน้นไปทางใดทางหนึ่ง เช่น บางที่อาจเน้นเรื่องโชคลาภ เรื่องคู่ครอง เป็นต้น

4.4 กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา

ส่วนกลุ่มวัยเรียน “เลือกเสียงตรงพระประธานที่เดียว คิดว่าคำทำนายแต่ละที่น่าจะแตกต่างกัน เหมือนกับวิชาคณิตศาสตร์ ที่จะมีการสุ่มตัวอย่างขึ้นมาอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่เราไม่สามารถจะรู้ล่วงหน้าว่าจะได้อะไรขึ้นมา”⁸¹

การเปรียบเทียบคำทำนายแต่ละแห่งในการเสี่ยงกับการสุ่มตัวอย่างในวิชาคณิตศาสตร์ เป็นการรับรู้พิธีกรรมในลักษณะที่เป็นทางโลกมากขึ้น และเป็นการรับรู้ว่าพิธีกรรมจับต้องได้ ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมลดลงและสามารถพิสูจน์ได้ตามหลักคณิตศาสตร์ ระบบคิดที่อาศัยตรรกะทางคณิตศาสตร์นี้เป็นการนำเอาสิ่งที่ใช้กันในโลกสามัญก้าวล่วงเข้ามาในโลกศักดิ์สิทธิ์ เพื่อช่วยในการตัดสินใจ

⁷⁹ สัมภาษณ์ กานดา ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

⁸⁰ สัมภาษณ์ สุวรรณนา ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

⁸¹ สัมภาษณ์ ธนันต์ชัย สุวรรณวัฒน์กุล, 1 มกราคม 2549.

นอกจากนี้ จำนวนผู้มาเสียงยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กลุ่มวัยรุ่นเลือกพื้นที่ในการประกอบพิธีที่ต่างกัน “ถ้าคนไม่เยอะก็จะเสียง ไปศาลเจ้าแม่กวนอิมยังเสียง เพราะคนมันมีนิดเดียว ที่นี้ก็ข้างใน เพราะตรงนี้ (พระประธาน) คนเยอะเกิน ไม่ชอบ เวลาไปศาลเจ้าก็ชอบนะ แต่ถ้ามาเยอะ ๆ แบบนี้ไม่ค่อยชอบ”⁸² เช่นเดียวกับบางส่วนของกลุ่มนี้ที่เห็นตรงกัน “เสียงเซียมซีแต่ไม่บ่อย เพราะคนเยอะ ถ้าคนไม่เยอะก็จะเสียง ส่วนใหญ่เสียงข้างใน (หลักใจ) เพราะคนน้อย”⁸³

ตามทัศนะของผู้ที่อยู่ในวัยเรียนอยู่นั้น ก็มักจะเลือกเสียงที่มีคนไม่มากเช่นเดียวกัน อาจจะได้ด้วยเหตุผลที่ว่า ถ้ามีคนพลุกพล่านจะทำให้เสียสมาธิ แล้วส่งผลต่อคำทำนายที่อาจจะไม่ได้ก็ได้ อีกด้านหนึ่งเรื่องของคำทำนายแต่ละที่ คนกลุ่มนี้คิดว่าน่าจะมีความแตกต่างกัน โดยยกมาเปรียบเทียบกับการสุ่มตัวอย่างในวิชาคณิตศาสตร์ที่ว่า ไม่ว่าจะเสียงที่ไหนก็ไม่สามารถจะล่วงรู้ได้ว่าคำทำนายจะเป็นอย่างไร

ขณะที่พื้นที่ที่จะเข้าไปเสียงเซียมซีนั้น แต่ละบุคคลสามารถต่อรองกับเทพด้วยการเลือกพื้นที่ว่าจะเสียงบริเวณไหน เป็นการกำหนดเองโดยผู้เสียงที่อาจมีเงื่อนไขการเลือกอยู่ที่ความศรัทธาต่อองค์เทพนั้น ๆ ซึ่งเป็นความเชื่อของแต่ละบุคคล หรืออาจจะเป็นเรื่องของจำนวนผู้เสียง หากพื้นที่นั้นมีผู้เสียงจำนวนน้อย ค่อนข้างเงียบสงบก็อาจถูกเลือกเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมได้

ด้วยพื้นที่ที่ถูกจัดไว้เพื่อเสียงเซียมซีนั้นมีหลากหลาย เพื่อให้ผู้เสียงเลือกตามความศรัทธา เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 และลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม พบว่า พื้นที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีมีความเฉพาะเจาะจง ไม่สามารถเลือกได้ โดยพื้นที่ประกอบพิธีเสด็จพ่อ ร.5 นั้น จะกระทำกันที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ของพระองค์ ขณะที่ผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิมมักจะรวมตัวกันประกอบพิธีกรรมที่สำนักปฏิบัติธรรมที่ก่อตั้งขึ้น

พื้นที่/สถานที่จะต้องมีเงื่อนไขอะไรบ้างอย่าง ในการเลือกพื้นที่เพื่อเสียงเซียมซี ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความศรัทธาที่ผู้เสียงมีต่อเทพเจ้า นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนหนึ่งยังมาจากชื่อเสียงของเทพเจ้าองค์ต่าง ๆ เช่น เทพเจ้าแห่งโชคลาภ เทพเจ้าแห่งการรักษา เป็นต้น ปัจจัยส่วนนี้อาจทำให้ผู้เสียงเลือกเสียงบริเวณนั้น พื้นที่การสื่อสารที่ผู้เสียงเลือกอาจกำหนดเนื้อหาสาระที่ต้องการจะสื่อไปยังเทพอีกด้วย

⁸² สัมภาษณ์ สาธิตา ปิยะโอสถสวรรค์, 31 ธันวาคม 2548.

⁸³ สัมภาษณ์ ภัทรี วีระจิตกุล, 1 มกราคม 2549.

5. วัตถุประสงค์/บรรยากาศในการประกอบพิธี

ในการประกอบพิธีกรรมการเสีงเซียมซี นอกเหนือจากขั้นตอนในการเสีงแล้ว ส่วนประกอบสำคัญอีกส่วนหนึ่ง คือ วัตถุประสงค์หรือช่องทางในการติดต่อสื่อสาร (Channel of Communication) กับเบื้องบน ซึ่งในที่นี้ก็คือ กระบอกลีเซียมซี (กระบอกลีเซียม) ไม้ตีและไม้ปวย ซึ่งมีหน้าที่แตกต่างกันไป ส่วนบรรยากาศในพิธีนั้นนำมาวิเคราะห์ร่วม โดยได้จากการสังเกตการณ์ จึงสรุปได้ดังตารางที่ 5.8

ตารางที่ 5.8

วัตถุประสงค์/บรรยากาศในการประกอบพิธี

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	กลุ่มคนทำงาน	นักเรียนนักศึกษา
<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กระบอกลีเซียมซีเสีงเพื่อให้ได้คำทำนาย - ส่วนใหญ่ใช้ไม้ปวยทุกครั้งเมื่อเสีงเซียมซีแล้ว ขณะที่บางคนไม่ใช้ เพราะใช้ไม่เป็น 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กระบอกลีเซียมซีเสีงเพื่อให้ได้คำทำนาย - ไม่ใช้ไม้ปวย 	<ul style="list-style-type: none"> - มีทั้งที่ใช้กระบอกลีเซียมซีเสีงเพื่อให้ได้คำทำนาย และเสีงเซียมซีแบบตู่ - ไม่ใช้ไม้ปวย เพราะใช้ไม่เป็น แม้จะรู้ว่าตามพิธีการต้องใช้อีกตาม 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กระบอกลีเซียมซีเสีงเพื่อให้ได้คำทำนาย - มีทั้งที่ใช้ไม้ปวยและไม่ใช้ เพราะใช้ไม่เป็น/ไม่เคยใช้ - เปรียบเทียบวิธีการใช้ไม้ปวยว่าเหมือนการทดลองวิทยาศาสตร์โยน 3 ครั้ง จะได้แบบไหนมากที่สุด

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549

กระบวนการเสีงเซียมซีของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มนั้น ส่วนใหญ่จะใช้กระบอกลีเซียมซีและไม้ตีเป็นส่วนประกอบหลักในการเสีง และมักจะมีรูปแบบคล้าย ๆ กัน คือ เขย่ากระบอกลีเซียมซีเพื่อให้ไม้ตีหล่นลงมา แต่ขั้นตอนที่ต่างกัน คือ การใช้ไม้ปวย จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเราพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับคนกลุ่มอื่น ผู้สูงอายุจะเป็นกลุ่มที่ใช้ไม้ปวยมากที่สุด

5.1 กลุ่มผู้สูงอายุ

ในส่วนที่ใช้ไม้ปวยในกระบวนการเสี่ยงทาย แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุแต่ละคน จะมีรูปแบบการเสี่ยงไม้ปวยที่คล้ายกัน แต่ก็มีข้อแตกต่างกันบ้าง นั่นคือ “หลังจากเสี่ยงเซียมซีแล้ว จะใช้ไม้ปวยทุกครั้ง โดยเวลาโยนขึ้นไปถ้าหงาย 2 อัน แปลว่า หัวเราะอยู่ ถ้าได้คว่ำหงายแสดงว่า ใช้คำทำนายของเรา ไม่ต้องเสี่ยงใหม่ แล้วแต่ว่าเสี่ยงออกมาได้ใบอะไร หากว่าคว่ำทั้ง 2 อันต้องเสี่ยงใหม่”⁸⁴ ซึ่งสอดคล้องกับที่พรทิพย์ให้สัมภาษณ์ถึงการเสี่ยงทายไม้ปวยว่า “ถ้าได้แบบแรกและแบบสุดท้ายต้องขอใหม่ แต่ไม่ต้องเสี่ยงใหม่ แค่ถามว่าจะทำสำเร็จไหม ถ้าโยนแล้วได้คว่ำหงายก็คือสิ่งที่เราได้อธิษฐานไปจะสำเร็จ”⁸⁵ นอกจากนี้ ยังได้รับการยืนยันถึงผลการเสี่ยงไม้ปวยและเพิ่มเติมถึงจำนวนครั้งการเสี่ยงด้วยว่า “ถ้าอธิษฐานไปแล้วได้คว่ำหงายแปลว่าใช้ได้ ถ้าได้คว่ำหรือหงายทั้ง 2 อันก็ใช้ไม่ได้ โดยจะโยน 1 หรือ 2 ครั้งก็ได้”⁸⁶

รูปแบบการเสี่ยงไม้ปวยทั้ง 3 แบบข้างต้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ ถ้าโยนไม้ปวยเสี่ยงทายแล้วได้คว่ำหงายทั้ง 2 อัน นอกจากจะหมายความว่า คำทำนายนั้นเป็นของผู้เสี่ยงแล้วยังหมายถึง สิ่งที่เราอธิษฐานไปด้วย ไม่ว่าจะอธิษฐานขอสิ่งใด สิ่งนั้นจะสำเร็จดังที่หวัง หากโดยแล้วได้คว่ำทั้ง 2 อันและหงายทั้ง 2 อันต้องทำการเสี่ยงเซียมซีใหม่ ขณะที่บางคนบอกว่าไม่ต้องเสี่ยงเซียมซีใหม่ แต่เสี่ยงทายไม้ปวยใหม่อีกครั้ง

แม้จะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน แต่เมื่อวิเคราะห์ดูแล้วจะพบว่า นอกจากจะเป็นการยืนยันว่าคำทำนายที่เสี่ยงได้นั้นเป็นของผู้เสี่ยงแล้วหรือไม่ หากไม่ใช่ต้องเสี่ยงเซียมซีใหม่ จากคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง ไม้ปวยยังเป็นการเสี่ยงทายความเป็นไปได้ของสิ่งที่ขออีกด้วย กล่าวคือ เมื่อได้คำทำนายแล้ว ก่อนอ่านคำทำนายการเสี่ยงทายด้วยไม้ปวยช่วยยืนยันว่าสิ่งที่ขอไปนั้นจะสำเร็จตามที่คาดหวังหรือไม่

สำหรับจำนวนครั้งในการเสี่ยงทายไม้ปวยนั้น มีความหลากหลายตามแต่ความศรัทธาและการได้รับการสั่งสอนหรือบอกเล่าต่อมา จึงไม่มีจำนวนครั้งในการเสี่ยงที่แน่นอน อาจเสี่ยง 1 หรือ 2 ครั้งก็ได้ แต่ที่ตรงกัน คือ ส่วนของผลการเสี่ยงไม้ปวย ที่ต้องได้คว่ำหงายทั้ง 2 อันเท่านั้นจึงจะเป็นคำทำนายที่ใช่และแสดงถึงความสำเร็จในเรื่องที่ขอ ส่วนตัวผู้วิจัยได้รับการบอกเล่าจากครอบครัวว่าต้องเสี่ยงไม้ปวยถึง 3 ครั้ง โดยหากคำทำนายนั้นเป็นของผู้เสี่ยงจริง ผลการทำนายจะ

⁸⁴ สัมภาษณ์ จวน ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

⁸⁵ สัมภาษณ์ พรทิพย์ แซ่จั่ว, 1 มกราคม 2549.

⁸⁶ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

ต้องเป็นคร่ำหนายทั้ง 2 อัน จำนวน 2 ใน 3 ครั้งเท่านั้น หากได้คร่ำหนายเพียงครั้งเดียว ไม่ถือว่า คร่ำหนายเป็นของผู้เสี่ยง

นอกจากนี้ การเสี่ยงทายด้วยไม้ปวยหรือการเสี่ยงทายตามคำกล่าวของคนไทยเชื้อสายจีนนั้น ยังเป็นการเสี่ยงทายหลังจากการไหว้พระไหว้เจ้า ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วัดหรือศาลเจ้าเท่านั้น ไม้ปวยเป็นเครื่องเสี่ยงทายที่มีกันอยู่บนหิ้งที่สักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เจ้าแม่กวนอิม หรือสุคะใจ้ว เป็นต้น ไว้สำหรับเสี่ยงทายหลังจากขอพรจากเทพเจ้าเหล่านั้นแล้ว เพื่อทำนายว่าจะสำเร็จหรือสมความปรารถนาหรือไม่ ซึ่งในส่วนนี้ไม่เกี่ยวข้องกับเซียมซี เพราะไม้ปวยไม่จำกัดอยู่เพียงในสถานที่ที่ยกตัวอย่างมา แต่ยังสามารถนำมาไว้ที่บ้านได้อีกด้วย ทำให้การเสี่ยงทายมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น

ผู้สูงวัยบางส่วนไม่ใช้ไม้ปวยในการประกอบพิธี เหตุผลเนื่องมาจากใช้ไม่เป็น เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ใช้ไม้ปวยอยู่เสมอนั้น กลุ่มที่ไม่ใช้ด้วยเหตุผลที่ใช้ไม่เป็นนั้น สะท้อนถึงองค์ความรู้ที่ได้รับไม่ครบถ้วน นั้นหมายความว่า ผู้สูงวัยไม่จำเป็นต้องได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการประกอบพิธีชุดเดียวกัน ก็สามารถเป็นตัวแทนผู้ทำพิธีทางธรรมให้กับครอบครัวได้ไม่ต่างกัน ทั้งนี้ จากประสบการณ์ของผู้วิจัยเอง ทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่า หากผู้สูงวัยผู้หนึ่งไม่ใช้ไม้ปวย สมาชิกในครอบครัวอาจจะไม่ใช้ไม้ปวยด้วยเช่นกัน เพราะขาดผู้ที่ถ่ายทอดความรู้เหล่านี้มาสู่ลูกหลาน

5.2 กลุ่มเจ้าของกิจการ

ด้านกลุ่มเจ้าของกิจการส่วนใหญ่ไม่ใช้ไม้ปวยด้วยสาเหตุที่เหมือนกัน คือ “ใช้ไม่เป็น”⁸⁷ ผู้วิจัยอนุมานว่า ช่วงที่เริ่มเข้ามาเสี่ยงเซียมซีครั้งแรก ๆ นั้นอาจได้รับรู้มาว่าเมื่อไหว้พระแล้วต้องเสี่ยงเซียมซี แต่ส่วนที่ต้องเสี่ยงทายไม้ปวยถูกลดทอนลงไป เช่นเดียวกับการเสี่ยงเซียมซีที่ในช่วงแรกมีคนกลางคอยอธิบายคำทำนาย แต่ในตอนหลังขั้นตอนนี้ได้สูญหายไป กระนั้น แม้จะไม่มี การเสี่ยงทายไม้ปวย หากแต่ยังถือว่าการประกอบพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีอยู่ ทั้งนี้ คนกลุ่มนี้ น่าจะไม่ต้องการคำยืนยันใดแล้ว ด้วยเชื่อว่าคำทำนายที่ได้เป็นสิ่งที่เบื้องบนประทานมาให้ตน ส่วนเรื่องความคาดหวังที่ว่าเรื่องที่ชอบไปจะสมดังที่ตั้งใจไว้หรือไม่นั้น ก็สามารถพบได้ในใบเซียมซี นอกจากนี้ไม้ปวยไม่ได้มีปรากฏทุกที่มีเซียมซี บางแห่งพบเพียงเซียมซีและใบทำนายผล

⁸⁷ สัมภาษณ์ วาณี ประภาสโนบล, 7 ตุลาคม 2548.

5.3 กลุ่มคนทำงาน

กลุ่มผู้ทำงานส่วนใหญ่ไม่ใช้ไม้ปวยเช่นเดียวกับผู้ประกอบการธุรกิจส่วนตัว แม้จะทราบว่าจะตามพิธีการที่ปฏิบัติและยึดถือกันมาต้องให้การเสี่ยงทายด้วยไม้ปวยก็ตาม “ไม่ใช่ซะ แต่ตามพิธีการที่บอกต่อกันมาจริง ๆ คือ ต้องใช้”⁸⁸ อาจมีที่ใช้บ้างบางครั้ง แต่ไม่บ่อย “ไม่ค่อยได้ใช้ไม้ปวย”⁸⁹

จากคำสัมภาษณ์นี้ ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่าการถ่ายทอดพิธีกรรม ถึงแม้ว่าผู้รับการถ่ายทอดจะได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีมาอย่างครบถ้วน แต่ก็ไม่ได้ปฏิบัติตามนั้น อาจเป็นเพราะเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องใช้ เนื่องจาก ในพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซี หากวิเคราะห์ลักษณะการเสี่ยงของแต่ละกลุ่มคน จะพบว่า กระบวนการได้มาซึ่งคำทำนายนั้นอาจไม่เหมือนกันก็จริง แต่ก็ได้คำทำนายได้เหมือนกัน นั่นคือ การลดทอนขั้นตอนการเสี่ยงไม้ปวย ไม่ได้ทำให้ผู้เสี่ยงไม่ได้คำทำนาย ดังนั้น สำหรับบางกลุ่มคน การเสี่ยงทายไม้ปวยคือการขอคำยืนยันถึงผลการทำนาย แต่ในบางกลุ่มคนก็ไม่เห็นความจำเป็นต้องได้รับการยืนยันนั้น ด้วยเชื่อว่านี่คือสิ่งที่องค์เทพประทานให้กับตน

ขณะที่บางคนเสี่ยงเซียมซีหลากหลายรูปแบบ คือ มีทั้งที่ใช้กระบอกเซียมซี และเสี่ยงเซียมซีอิเล็กทรอนิกส์แบบกดจากเครื่อง โดยมากจะใช้วิธีการแบบหลังมากกว่า ดังนั้น จึงไม่ได้ใช้ไม้ปวย เพราะการเสี่ยงเซียมซีจากเครื่องไม่มีขั้นตอนการเสี่ยงทายไม้ปวยปรากฏอยู่ “ไม่เคย ใช้แต่เขย่า หรือไม่เดี๋ยวนี้จะมีแบบกดเครื่อง”⁹⁰

การเสี่ยงเซียมซีจากเครื่องกับการเสี่ยงเซียมซีในสถานศักดิ์สิทธิ์ มีกระบวนการที่คล้ายกัน แต่มีการปฏิบัติที่ต่างกัน กล่าวคือ เครื่องจะสั่งให้เราตั้งจิตอธิษฐานแล้วค่อยเสี่ยง โดยกดผ่านปุ่มของเครื่อง จากนั้นจึงได้อ่านคำทำนาย สิ่งที่ต้องทำมีเพียงแค่การอธิษฐานผ่านเครื่องและปุ่มกดเท่านั้น ขณะที่การเสี่ยงเซียมซีในวัดหรือศาลเจ้า มีกระบวนการมากกว่านั้น ทั้งยังมีบรรยากาศและอยู่ในพื้นที่ของพิธีกรรมอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ การเสี่ยงเซียมซีอิเล็กทรอนิกส์จากเครื่องกดที่มีอยู่ทั่วไปส่วนใหญ่ตั้งอยู่ตามห้างสรรพสินค้า ทำให้ผู้เสี่ยงไม่รู้ว่าต้องเสี่ยงทายไม้ปวยก่อนตามพิธีการที่แท้จริง

⁸⁸ สัมภาษณ์ กานดา ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

⁸⁹ สัมภาษณ์ มนต์นันท์ คุร์ตณพันธ์, 13 ตุลาคม 2548.

⁹⁰ สัมภาษณ์ จูฑาภา จังวานิช, 31 ธันวาคม 2548.

5.4 กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา

เมื่อถามกลุ่มวัยรุ่นด้วยคำถามเดียวกัน ได้คำตอบว่า “แม่บอกว่าเสียงเซียมซีเสร็จให้ใช้ไม้ปวย ถ้าได้คว่ำทั้ง 2 อัน จะไม่ดี ถ้าได้คว่ำหงายจะดี เหมือนการทดลองวิทยาศาสตร์ เสียงแล้วได้แบบไหน 3 ครั้ง ก็เลือกแบบที่มากที่สุด แต่ไม่จำเป็นเสียงครบ 3 ครั้งก็ได้ เพียงแค่คว่ำหมายถึงไม่ดี คว่ำหงายหมายถึงดี ถ้าได้แบบหงายทั้ง 2 อัน หมายถึง หัวเราะ”⁹¹

เห็นได้ชัดว่าการปลุกฝังจากผู้อาวุโสของครอบครัวนำไปสู่การปฏิบัติจริงที่เป็นรูปธรรมในที่นี้สาธิตาเริ่มใช้ไม้ปวยตามคำสอนของแม่ ผลการเสียงทายก็คล้ายคลึงกับของกลุ่มผู้สูงอายุ อาจเป็นเพราะได้รับการถ่ายทอดมาจากคนกลุ่มเดียวกัน โดยมีรูปแบบการใช้ไม้ปวยที่ยืดหยุ่นพอสมควร โดยเฉพาะจำนวนครั้งที่กำหนดให้เสียง 3 ครั้ง หากแต่ไม่จำเป็นต้องเสียงให้ครบทั้ง 3 ครั้งก็ได้

อย่างไรก็ดี การสื่อสารความหมายที่ต่างไปจากคนกลุ่มอื่นที่ใช้ไม้ปวย คือ เด็กวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่เปรียบเทียบกับพิธีกรรมกับองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ การเสียงไม้ปวยเสมือนการทดลองทางวิทยาศาสตร์ อันเป็นความรู้เชิงประจักษ์นิยมที่เป็นรูปธรรม จับต้องได้ ทำให้การเสียงทายไม้ปวยมีความเป็นพิธีกรรมน้อยลง เป็นรูปธรรมและจับต้องได้มากขึ้น เมื่อถูกอธิบายด้วยระบบตรรกะสมัยใหม่

อีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มที่ไม่ใช้ไม้ปวย เพราะใช้ไม่เป็น “ไม่ใช้ไม้ปวยเพราะใช้ไม่เป็น ถ้าเป็นก็คงใช้”⁹² และเห็นว่าไม่จำเป็นต้องใช้ “ไม้ปวยไม่ได้ใช้”⁹³ สำหรับผู้ที่ใช้ไม่เป็นอาจเป็นเพราะไม่ได้รับการถ่ายทอดวิธีการใช้ไม้ปวย จึงทำให้ไม่ทราบวิธีการใช้ ส่วนที่ไม่เห็นความจำเป็นน่าจะมีเหตุผลเดียวกับกลุ่มคนทำงาน ที่เห็นว่าการเสียงเซียมซีเป็นการให้คำแนะนำที่เป็นส่วนตัวอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องใช้ไม้ปวยเพื่อยืนยันคำทำนายแต่อย่างใด

การเสียงทายเพื่อยืนยันผลโดยใช้ไม้ปวยนั้น มีการให้ความหมายผลการเสียงที่แตกต่างกันไปตามการรับรู้ของแต่ละบุคคล แต่สิ่งที่ตรงกันประการหนึ่งก็คือ การที่บางกลุ่มคนได้ใช้ไม้ปวยเป็นเครื่องตัดสินใจว่าบอกผลการทำนายเป็นของตนเองแล้วหรือยัง เป็นการขอคำยืนยันจากเทพเจ้าอีกครั้งเพื่อความมั่นใจ และหากเราตั้งคำถามถึงกระบวนการดังกล่าวว่า เหตุใดจึงต้องมาการขอคำยืนยันจากเทพ อาจได้คำอธิบายที่ว่า การเสียงเซียมซีนั้นนอกจากจะเป็นการสื่อสาร

⁹¹ สัมภาษณ์ สาธิตา ปิยะโอสถสวรรค์, 31 ธันวาคม 2548.

⁹² สัมภาษณ์ ธนันต์ชัย สุวรรณวัฒน์กุล, 1 มกราคม 2549.

⁹³ สัมภาษณ์ ภัทรี ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

กับเทพเจ้าเบื้องบนอย่างที่เขาใจกันแล้ว ยังเป็นการสื่อสารกับตนเองด้วยอีกทางหนึ่ง ดังนั้น อาจเป็นไปได้ว่า การใช้ไม้ปวยเพื่อยืนยันผลการทำนายนั้น น่าจะเกิดจากการที่ผู้เสี่ยงตั้งใจบอกกับตนเองอีกครั้งเพื่อความมั่นใจ และยังเป็นการสร้างสมาธิให้เกิดขึ้นกับตนเองด้วย เนื่องจาก ขณะที่กำลังเสี่ยง เสียงไม้ตีวที่กระทบกันอยู่ในกระบอกนั้น ทำให้ผู้เสี่ยงมีสมาธิขณะขอพรหรืออธิษฐานนั้น ผู้เสี่ยงจะได้ยินความต้องการของตัวเองชัดเจนและตัดขาดจากสิ่งแวดล้อมอยู่ ทำให้เข้าถึงและสัมผัสกับความศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ที่ใช้สำหรับทำพิธีอย่างเป็นทางการเป็นส่วนตัว

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยพบว่าการไม่เสี่ยงทายด้วยไม้ปวยมีหลายเหตุผลด้วยกัน คือ ไม่รู้ใช้ไม้เป็นและเห็นว่าไม่จำเป็นต้องใช้ เนื่องจากไม้ปวยไม่ได้มีอยู่ทุกที่ที่มีเชียมซี ดังนั้น การเข้าเริ่มเข้าไปเสี่ยงเชียมซีในสถานที่เหล่านี้จึงทำให้ผู้เข้าไปไม่ทราบว่าจะต้องใช้ไม้ปวย ส่วนหนึ่งอาจได้รับองค์ความรู้ที่ถูกลดทอนขั้นตอนนี้ไปแล้ว ขณะที่บางกลุ่มใช้ไม้เป็นเพราะไม่เคยลองใช้ ไม่เคยสอบถามวิธีการใช้และไม่เคยมีปฏิสัมพันธ์กับไม้ปวย ทำให้ไม่ทราบวิธีการใช้ที่ถูกต้อง จึงไม่ใช้กลุ่มสุดท้ายคิดว่าไม่จำเป็นต้องใช้ อาจเป็นเพราะเห็นว่า การเสี่ยงเชียมซีเป็นการขอคำปรึกษาและคำแนะนำที่เป็นปัจเจกอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อองค์เทพเบื้องบนดลบันดาลคำทำนายเช่นใด คำทำนายนั้นย่อมต้องเป็นของตนเองอย่างแน่นอน จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการยืนยันอีกว่านั่นคือคำทำนายของตนเองแล้วหรือไม่

องค์ประกอบอย่างบรรยากาศ ไม้ตีว กระบอกตีว ไม้ปวย ฯลฯ ล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายบางอย่างแฝงอยู่เบื้องหลังเสมอ ดังเช่น บรรยากาศที่มีเสียงไม้ตีวกระทบกัน ประกอบกับเสียงไม้ตีวกระทบกับกระบอกอย่างเป็นทางการเป็นจังหวะ ถือเป็นการทำสมาธิอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ยังเป็นการสื่อสารกับตนเองและเป็นการทำพิธีเพื่อสื่อสารและส่งคำขอไปยังเทพเบื้องบน ยิ่งไปกว่านั้น

นอกจากนี้ บรรยากาศรอบ ๆ พื้นที่ที่ใช้สำหรับเสี่ยงเชียมซี เช่น ควันธูป ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสื่อในการติดต่อกับเทพ สืบเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าบุคคลที่อยู่พ้นไปจากโครงสร้างปกติของสังคมเป็นผู้ที่มีอำนาจพิเศษ เป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่ย่อออกมาจากบุคคลเหล่านี้เป็นกลิ่นที่น่าพิศมัย เช่น กลิ่นหอมของเทพยดา และเชื่อว่าสิ่งเหนือธรรมชาติติดต่อกับมนุษย์ทางกลิ่น เช่น กลิ่นหอมของธูป/ดอกไม้อ⁹⁴ ดังนั้น ในสังคมไทยการได้กลิ่นควันธูปจึงทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีบรรยากาศที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาทันที และในบรรยากาศแห่งการเสี่ยงเชียมซีนั้น ต่างอบอวลไปด้วยควันธูปของผู้ที่

⁹⁴ ยุคติ มุกดาวิจิตร, "พิธีกรรมกลิ่นกาย," ใน เขยร้าง-พรางกาย : ทดลองมองร่างกายในศาสนา ปรากฏการณ์เมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา, บรรณาธิการโดย ปรีดาเฉลิมเผ่า กอนันตกุล (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2541), น. 244-245.

มาสักการะกราบไหว้องค์รูปเคารพ ประหนึ่งว่าองค์เทพเหล่านั้นอยู่รอบกายของผู้เสี่ยงเซียมซีและทำการสื่อสารกับมนุษย์อยู่

สำหรับบรรยากาศการสื่อสารภายในวัดมังกรฯ นั้น อบอวลไปด้วยกลิ่นธูปควันเทียน และเสียงไม้ตีฆระทบกระบอกเซียมซีที่เกิดจากการเขย่าของผู้เสี่ยงเพื่อสื่อสารกับองค์เทพและตนเอง เป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนสามารถสัมผัสได้ทุกช่วงเวลาที่ผ่านมายังวัดแห่งนี้ แม้จะมีให้เห็นอย่างบางตา แต่สำหรับผู้ที่มาในช่วงวันหยุดและเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะเทศกาลตรุษจีน บรรยากาศของกลิ่นเสียง รวมไปถึงสภาพการทำการสื่อสารเหล่านี้จะหนาแน่นกว่าช่วงเวลาปกติ เนื่องจากจะมีผู้คนที่ศรัทธาต่อวัดและองค์เทพที่ประดิษฐานในวัดแห่งนี้เดินทางเข้ามาสักการะจำนวนมาก ทำให้เกิดภาพผู้คนเบียดเสียดกันเพื่อให้ตนเองได้เข้ามามีส่วนร่วมในพิธีกรรมและด้วยเหตุที่มีเทพเจ้าประดิษฐานอยู่ในวัดแห่งนี้หลายองค์ ผู้มีจิตศรัทธาจึงต้องจุดธูปคราวละมาก ๆ จนต้องมีการเตือนให้ถือธูปอย่างระมัดระวังตลอดเวลา โดยควันธูปทำให้ผู้ที่มาไหว้เจ้าที่เบียดเสียดกันอยู่นั้นต้องหยิบจับผ้าเช็ดหน้าหรือกระดาษทิชชูขึ้นมาเพื่อซับน้ำตา เนื่องจากแพ้ควันธูปที่หนาแน่นไปทั่วศาลเจ้า แม้ทางวัดจะจัดหาพัดลมระบายอากาศมาตั้งไว้ตามจุดต่าง ๆ แล้วก็ตาม

พิธีกรรมที่สำคัญพิธีหนึ่งในเทศกาลนี้ คือ การเสี่ยงเซียมซี ที่ช่วงเวลาดังกล่าวจะมีผู้คนยืนรอเพื่อเสี่ยงเซียมซี ซึ่งเป็นภาพที่คุ้นตาสำหรับคนที่นิยมมาในช่วงเวลานี้ รวมถึงผู้วิจัยเองด้วย เพราะเทศกาลตรุษจีนมีความสำคัญต่อชาวไทยเชื้อสายจีนในฐานะที่เป็นวันขึ้นปีใหม่ บุคคลที่มาไหว้พระทำบุญจึงต่างมุ่งหวังที่จะเสี่ยงเซียมซีเพื่อขอพรให้เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว เพื่อพยากรณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตของตนเอง ซึ่งอาจรวมไปถึงครอบครัวด้วย ทั้งยังหมายรวมไปถึงการทำบุญเพื่อเริ่มต้นปีใหม่ด้วยการทำสิ่งดี ๆ เพื่อเป็นการสังสมบุญให้กับตนเองและครอบครัว

6. ขั้นตอนการประกอบพิธี

กล่าวได้ว่าการประกอบพิธีการเสี่ยงเซียมซีนั้น มีขั้นตอนการประกอบพิธี ซึ่งถือเป็นขั้นตอนการสื่อสาร (procedure of communication) ที่ถูกระบุไว้และสืบต่อกันมาเช่นเดียวกับพิธีกรรมอื่น หากแต่การถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนการสื่อสารนั้นอาจมีทั้งเหมือนและต่างกัน ในความเหมือนและต่างกันนี้ ย่อมเป็นเหตุผลและสาระสำคัญบางอย่างแอบแฝงอยู่ ทั้งนี้ ผู้เสี่ยงเซียมซีแต่ละคนอาจให้ความหมายขั้นตอนการสื่อสารแต่ละส่วนแตกต่างกัน

ตารางที่ 5.9
ขั้นตอนการประกอบพิธี

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	กลุ่มคนทำงาน	นักเรียน/นักศึกษา
<ul style="list-style-type: none"> - อธิษฐานแล้วเสีงเลย จากนั้นใช้ไม้ปวย แล้วจึงไปอ่านคำทำนาย - บางครั้งคุกเข่าแล้วขอเลย เพราะสุขภาพไม่เอื้อ 	<ul style="list-style-type: none"> - อธิษฐานตอนไหว้พระ และอธิษฐานอีกครั้งเมื่อจะเสีง 	<ul style="list-style-type: none"> - อธิษฐานตอนไหว้พระ และอธิษฐานอีกทีเมื่อจะเสีง - อธิษฐานแล้วเสีงเลย จากนั้นจึงไปอ่านคำทำนาย โดยไม่ใช้ไม้ปวย 	<ul style="list-style-type: none"> - จุดธูปอธิษฐานแล้วเสีงเลย จากนั้นจึงมาอ่านคำทำนาย บางคนใช้ไม้ปวย ก่อนอ่านคำทำนาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานครอบครัวว่าสอนให้ใช้หรือไม่

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549

จากการสังเกตขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมของคนหลายกลุ่ม ทำให้ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ปฏิบัติตามหลักการเสีงเซียมซีอย่างถูกต้องและครบถ้วนมากที่สุด มีเพียงบางส่วนที่ไม่ได้กระทำอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งนี้ อาจมีการปรับเปลี่ยนบ้างด้วยข้อจำกัดทางด้านสุขภาพ ภาพโดยรวม คนกลุ่มนี้จึงเคร่งครัดในพิธีกรรมมากกว่าคนกลุ่มอื่น

ขั้นตอนการเสีงซีที่ได้รับการบอกต่อกันมาเริ่มจากการจุดธูปเพื่อสื่อสารและส่งคำอธิษฐานไปยังเบื้องบน ขณะเดียวกันก็เป็นการสื่อสารความต้องการกับตนเองด้วย แล้วจึงเสีงเซียมซีจนกระทั่งไม้ตัวหล่นลงมา 1 อัน จากนั้นเสีงทายโดยใช้ไม้ปวย ไปจนถึงการอ่านคำทำนาย โดยมีรายละเอียดของแต่ละกลุ่ม ดังนี้

6.1 กลุ่มผู้สูงอายุ

สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ขั้นตอนการเสีงซีค่อนข้างจะตรงตามที่ได้รับบอกต่อกันมา คือจุดธูปไหว้ แล้วจึงอธิษฐานเพื่อเสีง จากนั้นเสีงเซียมซีและใช้ไม้ปวยเพื่อยืนยันผลการทำนาย “เราจุดธูปไหว้ก่อน แล้วค่อยเสีงเซียมซี ไม้ปวยก็ต้องใช้ คือถ้าหากเราอธิษฐานเสร็จแล้วเราก็มโยนไป”⁹⁵

⁹⁵ สัมภาษณ์ พรทิพย์ แซ่ฉั่ว, 1 มกราคม 2549.

การปฏิบัติตามขั้นตอนครบทุกกระบวนการนั้น แสดงออกถึงความเคร่งครัด ประกอบกับศรัทธาทั้งต่อเทพเจ้า พิธีกรรมและสถานที่ ทำให้การเสี่ยงเซียมซีดูเหมือนว่าจะเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับคนกลุ่มนี้ นอกจากนี้ การกระทำอย่างครบถ้วนสมบูรณ์น่าจะเป็นการยืนยันว่าคำถามที่อยู่ในใจสามารถส่งถึงเทพเบื้องบนได้อย่างแน่นอนแล้ว และเมื่อคำอธิษฐานถูกส่งถึง เทพก็จะประทานพรเพื่อปกป้องคุ้มครองให้มีชีวิตที่ดีขึ้น

ขณะที่ผู้คนบางส่วนละขั้นตอนของการเสี่ยงทายไม้ปวย จึงทำให้เหลือเพียงการจุดธูปไหว้ตั้งจิตอธิษฐาน เสี่ยงเซียมซี ต่อจากนั้นจึงอ่านคำทำนาย “ไหว้พระเสร็จก็เสี่ยงเซียมซี อธิษฐานแล้วเสี่ยงเลย ไม่ได้ใช้ไม้ปวย คือเขย่าแล้วก็อ่านเลย”⁹⁶ เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างบางคนที่มีเมื่อไหว้พระเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมาเสี่ยงเซียมซี และไม่ได้ใช้ไม้ปวย เนื่องจากไม่ทราบวิธีการใช้ “เราไหว้เจ้าเสร็จ เราจะมาเซียมซี ก็มาเซียมซีเลย แต่ไม่ได้ใช้ไม้ปวย เราใช้ไม่เป็น เซ็งปวยเราเซ็งไม่เป็น”⁹⁷

ขั้นตอนการเสี่ยงอาจไม่ครบถ้วน โดยส่วนที่ถูกตัดออกไปนั้นมักจะเป็นขั้นตอนการเสี่ยงทายไม้ปวย ด้วยเหตุที่ไม่ทราบวิธีการใช้ ใช้ไม่เป็นหรือไม่เคยใช้มาก่อน และแม้จะไม่มีการเสี่ยงทายไม้ปวย ผลที่ได้ คือ ยังคงได้คำทำนายเช่นผู้ที่ทำครบทุกขั้นตอน ดังนั้น กระบวนการขั้นตอนการเสี่ยงจะครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่อยู่ที่องค์ความรู้ที่ได้รับการบอกต่อ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการประกอบพิธี ผู้คนที่ได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบพิธีทุกขั้นตอน จะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หากแต่บางกลุ่มคนที่ได้รับการบอกเล่ามาไม่ครบทุกกระบวนการ ก็จะมีปฏิบัติตามเท่าที่รับรู้มา

นอกจากนี้อุปสรรคทางด้านสุขภาพอาจทำให้ขั้นตอนการเสี่ยงถูกลดทอนลง โดยขั้นตอนที่ถูกตัดทอนลงไป คือ การจุดธูป เหลือเพียงการอธิษฐานส่งคำขอไปยังเทพเจ้า ทำการเสี่ยงและใช้ไม้ปวย เสี่ยงทายเพื่อยืนยันผลการเสี่ยง “ขอทุกครั้ง บางทีไม่ได้จุดธูป คุณเขย่าแล้วขอลอย ใช้ไม้ปวยทุกครั้ง”⁹⁸

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้น สะท้อนว่า แม้แต่ในกลุ่มคนวัยเดียวกันก็อาจมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเสี่ยงเซียมซีให้มีขั้นตอนที่แตกต่างออกไป โดยเป็นการลดทอนบางขั้นตอนลง เพื่อให้มีความเหมาะสมกับตนเอง อีกด้านหนึ่งการลดทอนกระบวนการนั้น เป็นความพยายามที่จะขจัดอุปสรรคเกี่ยวกับข้อจำกัดบางประการ ในที่นี้ คือ ปัญหาทางด้านสุขภาพ เพื่อให้สามารถเข้าถึงพิธีกรรมได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น การลดขั้นตอนในกรณีนี้ไม่ใช่การลดขั้นตอนการเสี่ยงทายไม้ปวย

⁹⁶ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

⁹⁷ สัมภาษณ์ เพียงใจ ธรรมสว่างสุข, 1 มกราคม 2549.

⁹⁸ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

แต่เป็นการตั้งจิตอธิษฐานและเสี่ยงเซียมซีโดยไม่มีกรจตุรูปเท่านั้น การเสี่ยงทายไม้ปวยยังคงเป็นกระบวนการที่ต้องปฏิบัติอยู่

จากที่กล่าวถึงข้างต้น กลุ่มผู้สูงอายุ อาจถือได้ว่าเป็นผู้ที่รู้ทุกขั้นตอนของการเสี่ยงเซียมซีเป็นอย่างดี เนื่องจากคนกลุ่มนี้ก็ได้รับการบอกเล่าองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสี่ยงเซียมซีมาจากบรรพบุรุษอีกทอดหนึ่ง และยังเป็นกลุ่มที่ปฏิบัติตามข้อตกลงว่าด้วยการเสี่ยงเซียมซีอย่างเคร่งครัด และส่วนมากมักปฏิบัติอย่างครบถ้วนตามกระบวนการ รูปแบบของการเสี่ยงมักไม่แตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่จะเริ่มจากการจตุรูป อธิษฐาน ปักรูปและกราบ จากนั้นจึงหยิบกระบอกเซียมซีขึ้นมาเสี่ยงทาย โดยก่อนเสี่ยงจะอธิษฐานอีกครั้ง เมื่อเสี่ยงเสร็จแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การใช้ไม้ปวยเสี่ยงทายเพื่อเป็นการยืนยันอีกครั้งหนึ่ง อ่านคำทำนาย ไปจนถึงการจัดการกับคำทำนายที่ได้

แม้ว่าจะมีรายละเอียดบางอย่างจะแตกต่างกันไปบ้างในเรื่องของการให้ความหมายของรูปแบบและผลของการเสี่ยงไม้ปวย รวมไปถึงการจัดการกับใบบอกผลคำทำนายที่ไม่ดี ทั้งนี้ยังมีข้อจำกัดในเรื่องสุขภาพของคนวัยนี้ ที่มักเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามพิธีกรรม ทำให้รูปแบบอาจถูกปรับเปลี่ยนไปบ้าง เพื่อให้เหมาะสมกับตนเอง

6.2 กลุ่มเจ้าของกิจการ

สำหรับกลุ่มเจ้าของกิจการ ขั้นตอนการประกอบพิธีเหลือเพียงการตั้งจิตอธิษฐานเสี่ยงเซียมซีและอ่านคำทำนาย โดยไม่มีกรจตุรูปและเสี่ยงทายด้วยไม้ปวย “ไม่ได้จตุรูปก่อนอธิษฐานเลย ๆ”⁹⁹ “อธิษฐานแล้วเสี่ยงเลย ไม่ใช้ไม้ปวย”¹⁰⁰ เช่นเดียวกับพิชญาทิพย์ที่ “อธิษฐานเลย แล้วเสี่ยง”¹⁰¹

เมื่อเปรียบเทียบขั้นตอนการเสี่ยงเซียมซีของกลุ่มผู้สูงอายุกับคนกลุ่มนี้ จะเห็นว่า ขั้นตอนการเสี่ยงค่อนข้างแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยกลุ่มเจ้าของกิจการมีรายละเอียดในการเสี่ยงลดลงและไม่ซับซ้อนเท่าใดนัก ทั้งยังแสดงให้เห็นว่า กระบวนการเสี่ยงเซียมซีเพื่อให้ได้มาซึ่งคำทำนาย อาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับคนวัยนั้น สำหรับกลุ่มเจ้าของกิจการเอง โอกาส

⁹⁹ สัมภาษณ์ อนุธิตา ดำริรุ่งกิจ, 15 ตุลาคม 2548.

¹⁰⁰ สัมภาษณ์ วาณี ประภาสโนบล, 7 ตุลาคม 2548.

¹⁰¹ สัมภาษณ์ พิชญาทิพย์ อังอำนาจศิริ, 15 ตุลาคม 2548.

การเข้ามาเสี่ยงเซียมซีถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของเวลา อาจมีเวลาไม่มากพอที่จะทำให้ครบทุกขั้นตอน “มีเวลาจำกัดเหมือนกัน เพราะที่จอดรถหายากแล้วก็แพง”¹⁰²

ดังนั้น การลดขั้นตอนการเสี่ยงอาจถูกปรับเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิต และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่สอดคล้องกับกลุ่มผู้สูงอายุคือ การลดขั้นตอนเพื่อให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรมการเสี่ยงทาย ที่จะช่วยสร้างกำลังใจและความมั่นคงทางจิตใจให้กับตนเอง

6.3 กลุ่มคนทำงาน

กลุ่มที่อยู่ในวัยทำงาน ขั้นตอนคล้ายคลึงกับกลุ่มผู้สูงอายุ คือ มีการจัดรูปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก่อนจะอธิษฐานเสี่ยงเซียมซีแล้วจึงไปอ่านคำทำนาย “ก็จัดรูปไหว้พระก่อน แล้วค่อยอธิษฐานขอเซียมซี ได้ไปที่เท่าไรเราก็ไปหยิบมาอ่าน”¹⁰³

ความคล้ายคลึงกันของขั้นตอนอาจมีความเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงกับบุคคลที่มักจะเดินทางมาด้วย เมื่อย้อนกลับไปดูพบว่า ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มตัวอย่างมักจะมาไหว้พระกับแม่ บางครั้งอาจมากับเพื่อน “เพื่อนชวน แม่ชวนก็ไป มากับแม่มากับเพื่อน ไม่ชอบไปคนเดียว ไม่รู้จะคุยกับใคร”¹⁰⁴ ผู้ที่ถ่ายทอดขั้นตอนการเสี่ยงเซียมซีจึงเป็นคุณแม่ของกลุ่มตัวอย่างเอง ด้วยองค์ความรู้เดียวกับผู้สูงอายุ ทำให้ขั้นตอนการเสี่ยงเซียมซีมีความใกล้เคียงกัน

ขณะเดียวกัน บางส่วนจะเสี่ยงเมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนการไหว้พระแล้ว จึงค่อยเริ่มเสี่ยงเซียมซี โดยก่อนที่จะเสี่ยงจะอธิษฐานอีกครั้งหนึ่ง “จะเสี่ยงแล้วอธิษฐานอีกที”¹⁰⁵ การอธิษฐานถึง 2 ครั้งเช่นนี้ ในครั้งแรกอาจเป็นการขอพร แต่การอธิษฐานครั้งที่ 2 อาจต้องการปรึกษาหรือต้องการคำแนะนำ เพื่อเป็นการเสริมความมั่นใจและสร้างกำลังใจให้กับตนเอง

นอกจากนี้ ขั้นตอนอาจจะเหลือเพียงการอธิษฐานแล้วเสี่ยงเลย “อธิษฐานแล้วก็เสี่ยง”¹⁰⁶ โดยที่เมื่อเสี่ยงเสร็จแล้ว อาจจะใช้ไม้ปวยบังในบางครั้ง “ไม่ค้อยได้ใช้ไม้ปวย”¹⁰⁷

¹⁰² สัมภาษณ์ วาณี ประชาสโนบล, 7 ตุลาคม 2548.

¹⁰³ สัมภาษณ์ สุวรรณนา ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน.

¹⁰⁵ สัมภาษณ์ สมบัติ ธนพัฒน์, 7 ตุลาคม 2548.

¹⁰⁶ สัมภาษณ์ วิจิตรพันธ์ บุญมงคลรักษา, 15 ตุลาคม 2548.

¹⁰⁷ สัมภาษณ์ มนัสนันท์ คุรัตน์พันธ์, 13 ตุลาคม 2548.

เช่นเดียวกับสองกลุ่มข้างต้น การลดขั้นตอนอื่น ๆ เหลือเพียงการจัดตั้งจิตอธิษฐาน การเสี่ยงเซียมซีและการอ่านผลการทำนายที่ได้นั้น อาจได้รับการถ่ายทอดจากบุคคลอื่นมา เกิดจากการปรับเปลี่ยนเพื่อให้มีความเหมาะสม หรือให้เป็นไปตามความต้องการของตนเอง เพราะขั้นตอนการเสี่ยงมิได้มีระบุไว้ตายตัวว่าต้องทำทุกขั้นตอน ทั้งนี้ เท่าที่ผู้วิจัยเคยประสบมา สถานที่เสี่ยงเซียมซีแต่ละแห่ง แทบไม่มีที่ใดเลยที่มีขั้นตอนการเสี่ยงเซียมซีระบุไว้ อาจเป็นเพราะการเสี่ยงเซียมซีเป็นพิธีกรรมที่มีความนิยม มีขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อนยุ่งยาก ง่ายต่อการเข้าถึง

เมื่อผู้วิจัยตั้งคำถามกับว่า หากต้องการทราบผลการเสี่ยงทาย โดยไม่ต้องผ่านพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซี เช่น การเข้าไปเลือกหยิบคำทำนายมาอ่านเลย จะสามารถทำได้หรือไม่ และกลุ่มตัวอย่างเคยทำเช่นนั้นหรือไม่ คำตอบที่ได้คือ เมื่อต้องการคำทำนาย ต้องผ่านกระบวนการขั้นตอนการเสี่ยงก่อน เพราะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ถ้ามีคำถามอยู่ในใจและอยากให้เทพช่วยเหลือ ต้องทำผ่านการเสี่ยงเซียมซีเท่านั้น "ไม่เคย เพราะมันไม่ใช่หลักที่ถูกต้อง ถ้าเราอยากรู้ โอิเค ก็ขอทำนายหลังจากไหว้พระแล้ว"¹⁰⁸

ขั้นตอนต่าง ๆ ของการเสี่ยงเซียมซี แม้จะลดทอนบางส่วนลงไป ก็ยังเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ หากส่วนที่ถูกลดทอนไปนั้นไม่ใช่ขั้นตอนของการเขย่ากระบอกรับหรือการเสี่ยงเซียมซี เพราะขั้นตอนนี้ถือเป็นกระบวนการสำคัญและถือเป็นหัวใจหลักของพิธีกรรม ทั้งยังถือเป็นสัญลักษณ์ของการเสี่ยงเซียมซี นอกจากนี้กระบวนการดังกล่าว ยังเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้วัตถุอย่างกระบอกรับ (กระบอกระเสี่ยงเซียมซี) และไม้ตี ซึ่งเป็วัตถุชิ้นสำคัญและเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นเครื่องมือที่ใช้ติดต่อสื่อสารกับเทพ ดังนั้น เมื่อพูดถึงการเสี่ยงเซียมซีแล้ว ถ้าไม่ได้เขย่ากระบอกระเสี่ยงเซียมซีก็ไม่ถือว่าเป็นการเสี่ยงเซียมซีในความหมายของคนกลุ่มนี้

การเสี่ยงเซียมซีของกลุ่มคนทำงานมีความหลากหลายอย่างมาก อาจเป็นเพราะรูปแบบการทำงานที่มีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและการทำงานอิสระ จึงทำให้มีความเงื่อนไขและความจำเป็นที่ต่างกันออกไป สิ่งสำคัญน่าจะเป็นเรื่องของพื้นฐานครอบครัวและการปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของตนเอง

6.4 กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา

กลุ่มวัยเรียนมีขั้นตอนการเสี่ยงเซียมซีที่ไม่ต่างกลุ่มผู้สูงวัย โดยจะมีการจัดรูปเพื่อไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนที่จะตั้งจิตอธิษฐาน จากนั้นจึงเสี่ยงเซียมซี "จัดรูปไหว้ แล้วค่อยอธิษฐานแล้วก็

¹⁰⁸ สัมภาษณ์ กานดา อธิษิตกุล, 1 มกราคม 2549.

เสียง”¹⁰⁹ หลังจากเสียงเสร็จแล้ว จะเข้าสู่ขั้นตอนของการอ่านคำทำนาย โดยไม่มีการเสียงทนายไม้ปวยเพื่อยืนยันผลการทำนาย “ไม้ปวยไม่ได้ใช้ พอเสียงเสร็จเราก็มาดูคำทำนายเลย”¹¹⁰

จากการสังเกตวัยรุ่นเหล่านี้มักจะมีมากับครอบครัว ซึ่งประกอบไปด้วยพ่อแม่แล้ว พี่น้อง รวมถึงผู้สูงวัย จึงน่าจะทำให้มีขั้นตอนการเสียงที่คล้าย ๆ กัน การเก็บข้อมูลภาคสนามยังยืนยันถึงบทบาทหน้าที่ความเป็นผู้นำทางด้านพิธีกรรมของคนสูงอายุด้วย เนื่องจากผู้อาวุโสของครอบครัวมักจะเป็นผู้ที่สอนการไหว้ที่ถูกต้อง ชื่อเรียกของเทพเจ้าแต่ละองค์ การตั้งของบูชาเทพ รวมไปถึงการสอนให้อธิษฐานด้วยประโยคภาษาจีน สำหรับผู้วิจัยเองก็ถูกสอนเรื่องราวเหล่านี้จากผู้สูงอายุในครอบครัวเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ บางส่วนของกลุ่มวัยรุ่นมีวิธีการเสียงเซียมซีที่ครบถ้วน โดยหลังจากไหว้พระส่งคำอธิษฐานไปยังองค์เทพและเสียงเซียมซีแล้ว จะใช้ไม้ปวยเสียงทนายเพื่อยืนยันผลการทำนาย เมื่อได้ผลการยืนยันแล้ว ค่อยอ่านผลการทำนาย “ไหว้พระเสร็จแล้วค่อยมาเสียงเซียมซี เสร็จแล้วใช้ไม้ปวยเสียงดูว่าไซของเรารึเปล่า ถ้าไซเราก็ก็นิยิบโบเซียมซีมาได้เลย”¹¹¹

กรณีของสาธิตาชัดเจนว่า ขั้นตอนการเสียงทนายด้วยไม้ปวยนั้นได้รับการถ่ายทอดมาจากผู้เป็นมารดา “แม่บอกว่าเสียงเซียมซีเสร็จให้ใช้ไม้ปวย”¹¹² เพื่อจะได้ทำตามสิ่งที่บอกต่อกันมาอย่างถูกต้อง ซึ่งคำสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่าภูมิหลังเกี่ยวกับครอบครัวเป็นพื้นฐานในการพิจารณาถึงขั้นตอนการประกอบพิธีที่น่าสนใจและอาจจะถือเป็นตัวแปรหนึ่งที่จะใช้เป็นเกณฑ์เพื่อวัดว่า เหตุใดจึงเสียงเซียมซีได้ถูกต้องครบถ้วนและเหตุใดจึงละขั้นตอนบางส่วน

ข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนนักศึกษา รวมถึงกลุ่มวัยรุ่นทั่วไป มักจะอาศัยอยู่กับครอบครัว หรือหากไม่ได้อยู่กับครอบครัวก็มักจะกลับไปหาครอบครัวในวันหยุด ดังนั้น จึงมีความใกล้ชิดกับกลุ่มผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มเจ้าของกิจการและกลุ่มคนทำงาน ซึ่งมีภาระความรับผิดชอบมากกว่า ทำให้มีขั้นตอนการเสียงเซียมซีที่ไม่ต่างจากกลุ่มผู้สูงอายุ

กล่าวโดยสรุป ขั้นตอนการเสียงเซียมซีของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายกัน นั่นคือ มักจะมีการจุดธูปไหว้องค์รูปเคารพเสร็จก่อน จากนั้นจึงมาอธิษฐานและทำการเสียงเซียมซี บางคนอาจใช้ไม้ปวยเพื่อเสียงทนายยืนยันโบเซียมซีที่ได้ เมื่อให้ผลการทำนายแล้วก็หยิบมาอ่านดู เป็นขั้นตอนการเสียงเซียมซีที่คนทุกวัยปฏิบัติเหมือน ๆ กัน ยกเว้นกลุ่มเจ้าของกิจการ

¹⁰⁹ สัมภาษณ์ ธันด์ชัย สุวรรณวัฒน์กุล, 1 มกราคม 2549.

¹¹⁰ สัมภาษณ์ ภัทรี ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

¹¹¹ สัมภาษณ์ สาธิตา ปิยะโอสถสรรค, 31 ธันวาคม 2548.

¹¹² เรื่องเดียวกัน.

เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลา ทำให้คนกลุ่มนี้มีขั้นตอนและกระบวนการเสี่ยงที่น้อยกว่ากลุ่มอื่น อย่างไรก็ตาม ปัญหาทางด้านสุขภาพของคนสูงวัยก็ถือเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ครบทุกขั้นทุกตอน

แต่สิ่งที่ทุกกลุ่มมีร่วมกันก็คือ ความพยายามที่ปรับเปลี่ยนและหาวิธีการ เพื่อให้ตนเองเข้าถึงและมีส่วนร่วมในพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์นี้ เพื่อความเป็นสิริมงคลและความสบายใจส่วนบุคคล การเปลี่ยนแปลง ลดทอนขั้นตอนบางส่วนเพื่อให้ตนเองมีสถานะเป็นผู้เลือกโชคชะตาของตนเอง นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนขั้นตอนการเสี่ยงเซียมซีดังกล่าว ยังทำให้เราเห็นการปรับตัวของพิธีกรรม การเสี่ยงเซียมซีอย่างเห็นได้ชัด เป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับข้อจำกัดและความจำเป็นของกลุ่มคน ด้านหนึ่งยังถือเป็นการปรับตัวเพื่อการคงอยู่ของพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีด้วย

การทำพิธีของผู้เสี่ยงเซียมซี บุคคลผู้ประกอบพิธีมีหน้าที่ทุกขั้นตอน ไม่มีการแบ่งว่าใครต้องทำหน้าที่อะไร เพราะเป็นพิธีกรรมแบบปัจเจกของปัจเจกบุคคล แต่ละคนมีอำนาจในการต่อรองกับเทพในรูปแบบของตัวเอง แม้จะมีข้อปฏิบัติที่ได้รับการสืบทอดและบอกต่อกันมา “ส่วนตัวไม่ให้ไม้ปวยนะ แต่ตามพิธีการที่เค้าบอกจริง ๆ คือ ต้องใช้”¹¹³ แต่ก็มีปรับเปลี่ยนไปตามวัยและความเหมาะสม

7. รูปแบบพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซี

รูปแบบการเสี่ยงเซียมซีเป็นรูปแบบการสื่อสารของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มต่าง ๆ ในที่นี้จะดูจากความถี่ในการเสี่ยงเซียมซี มีการเสี่ยงมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ยังหมายรวมไปถึงความต่อเนื่องในการเสี่ยงของกลุ่มตัวอย่าง ในกรณีที่ได้ใบเซียมซีที่มีคำทำนายเป็นไปในทางที่ไม่ดีจะมีการเสี่ยงต่ออีกหรือไม่

ซึ่งจากคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างสรุปได้ ดังนี้

¹¹³ สัมภาษณ์ กานดา ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

ตารางที่ 5.10
รูปแบบพิธีกรรมการเสีงเซียมซี

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	กลุ่มคนทำงาน	นักเรียน/นักศึกษา
<ul style="list-style-type: none"> - ส่วนใหญ่เสีงทุกครั้ง เมื่อมาไหว้พระ - ถ้าได้ใบไมดีจะเสีงใหม่/ขอใหม่ - หากไม่เสีง จะมีเหตุผลทางด้านสุขภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - ถ้าได้ใบไมดี จะเสีงจนกว่าจะได้ใบดี - เคยเสีงหลายครั้งต่อวัน 	<ul style="list-style-type: none"> - เสีงเกือบทุกครั้ง - เคยเสีงหลายที่ต่อวัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ได้เสีงทุกครั้งที่มาไหว้พระ

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมิ่งกรมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549

7.1 กลุ่มผู้สูงอายุ

จากตารางข้างต้น กลุ่มผู้สูงอายุ มีทั้งที่ไม่เสีงบ่อยและเสีงบ่อย ส่วนที่เสีงไม่บ่อยนั้นมีความเห็นว่า “ก็เสีงบ้างไม่เสีงบ้าง แล้วเสีงทีเดียวก็พอแล้ว ไม่ต้องเสีงหลายที่ ถ้าได้ใบไมดีบางที่ก็เสีงใหม่ ถ้าไมดีเลยก็ไม่เสีง”¹¹⁴ ตรงกับที่กลุ่มตัวอย่างคนหนึ่งกล่าวว่า “ถ้าได้ใบไมดี ก็ขอใหม่ ถ้าหากว่าไม่ได้เราก็อธิษฐานทำบุญไป”¹¹⁵

การที่ไม่เสีงเซียมซีทุกครั้ง นั้นอาจหมายความว่า ช่วงที่ไม่มีความกังวลหรือความกดดันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะไม่เสีงเซียมซี แต่เมื่อมีความทุกข์เกิดขึ้น จึงมาเสีง แม้ว่าจะเสีงเพียงทีเดียว แต่ก็มีเสีงหลายครั้งหากได้คำทำนายไมดีนั้นจนกว่าจะได้คำทำนายที่ดีขึ้น การเสีงอย่างต่อเนื่องเมื่อได้คำทำนายที่ไม่ดีเป็นการยืนยันถึงสภาวะความไม่มั่นคงทางจิตใจ ซึ่งจะช่วยบรรเทาความไม่มั่นคงนั้นได้นำจะเป็นคำทำนายดี ๆ จึงเป็นที่มาของความพยายามที่จะประยุกต์การเสีงเซียมซีเดิมให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง และถ้ายังได้ใบไมดีอยู่การทำบุญอาจช่วยลดความทุกข์ให้เบาบางลงได้บ้าง

¹¹⁴ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

¹¹⁵ สัมภาษณ์ พรทิพย์ แซ่ฉั่ว, 1 มกราคม 2549.

นอกจากนี้ สาเหตุที่ไม่เสียงทุกที่ที่ไปเป็นเพราะปัญหาทางด้านสุขภาพของคนวัยนี้ ซึ่งมักจะมีอาการเจ็บป่วยอยู่บ้างอันเกิดจากประสิทธิภาพในร่างกายต่างเสื่อมถอย ซึ่งปัญหาด้านสุขภาพนี้ได้รับการยืนยันจากกลุ่มตัวอย่างว่า “สมัยก่อนพระร่วงที่นครปฐม เค้านอกว่าที่นี่แม่น แต่เราไม่เคยได้เสียงเพราะคนเยอะ คุณเขาไม่ไหว”¹¹⁶ สำหรับอีกฝ่ายหนึ่งที่เสียงเซียมซีมากกว่าจะ “มาทุกครั้งเสียงทุกครั้ง เคยไปเสียงที่วัดอื่น อย่างศาลเจ้าพ่อเสือ มูลนิธิ ไกล ๆ ก็ไม่ค่อยได้ ไปนาน ๆ ไปที ไปที่วัดก็เสียง เสียงทุกที่”¹¹⁷

ระยะเวลาการเข้าไปไหว้พระทำบุญอาจเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความถี่ในการเสียงเซียมซี กลุ่มตัวอย่างข้างต้นที่เสียงเซียมซีไม่บ่อยครั้ง เป็นกลุ่มที่มีโอกาสเข้าไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์บ่อย เป็นไปได้ว่า โอกาสที่เข้าไปบ่อยนั้นทำให้เลือกเสียงเฉพาะช่วงที่มีปัญหา ขณะที่กลุ่มหลังเสียงเซียมซีบ่อย เพราะมีโอกาสถึงสถานศักดิ์สิทธิ์น้อยกว่า จึงถือโอกาสที่มีไม่มากนักเสียงเซียมซีไปด้วย ดังนั้น โอกาสการเข้าไปเสียงจึงมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการเสียงเซียมซี

7.2 กลุ่มเจ้าของกิจการ

ผู้ที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว สืบเนื่องจากการมีโอกาสเข้าไปเสียงเซียมซีที่ค่อนข้างมีอย่างจำกัด เพราะไม่มีวันหยุดประจำ ดังนั้น “ไปไหนก็เสียง ถ้าได้ไปไมดีก็ไม่เอาไป อ่านเสร็จแล้วก็ฝากไว้ก่อน แล้วก็ขอใหม่จนกว่าจะดี เคยเสียงทีเดียว 3 ใบ”¹¹⁸ การเสียงอย่างต่อเนื่องของพิชญาทิพย์ ก็ตรงกับรูปแบบของอนูธิตา คือ “ถ้าได้ไปไมดีก็เสียงใหม่”¹¹⁹

กลุ่มที่เป็นเจ้าของกิจการมีอัตราการเสียงที่ค่อนข้างบ่อย ทั้งนี้รูปแบบการเสียงเซียมซีน่าจะมีความสัมพันธ์กับโอกาสการเข้ามาเสียงเช่นเดียวกับผู้สูงอายุ แต่ต่างกันตรงที่ว่า แม้กลุ่มเจ้าของกิจการจะมีโอกาสเข้าไปเสียงเซียมซี ก็อาจจะเสียงเกือบทุกครั้ง เพราะหน้าที่ความรับผิดชอบของคนกลุ่มนี้มีมากกว่า โดยเฉพาะผู้ที่มีครอบครัวและต้องดูแลครอบครัวไปด้วย จึงน่าจะมีความตึงเครียดในการดำเนินชีวิตมากกว่า ส่วนการเสียงต่อเนื่องเมื่อได้ใบเซียมซีที่ไม่ดีนั้น การอ่านเสร็จแล้วฝากไว้ก่อน นัยหนึ่งเป็นการฝากสิ่งไม่ดีให้เทพช่วยบิดเบา อีกนัยหนึ่งเสมือนการไม่ยอมรับคำทำนายที่ตนเองไม่พึงพอใจ จึงเสียงใหม่เพื่อให้ได้คำทำนายที่ต้องการจริง ๆ ซึ่งก็เดาได้ไม่ยาก

¹¹⁶ สัมภาษณ์ จวน ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

¹¹⁷ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

¹¹⁸ สัมภาษณ์ พิชญาทิพย์ อังอำนวยศิริ, 15 ตุลาคม 2548.

¹¹⁹ สัมภาษณ์ อนูธิตา ดำริมุงกิจ, 15 ตุลาคม 2548.

กว่าคำทำนายที่ต้องการก็คงจะเป็นเรื่องดี ๆ เฉพาะเรื่อง แล้วจึงเสี่ยงใหม่ อันหมายความว่า แม้มนุษย์จะถูกกำหนดโดยชะตาฟ้าลิขิต แต่พวกเขาก็มีอำนาจในการเลือกสรรสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับชีวิต ด้วยการปฏิเสธความทุกข์ ปัญหา ความเศร้าต่าง ๆ และเลือกรับแต่สิ่งที่ทำให้สบายใจ เพราะเชื่อว่าเมื่อเรามีกำลังใจทำสิ่งใดแล้ว ย่อมต้องประสบความสำเร็จตามที่คาดหมาย

7.3 กลุ่มคนทำงาน

สำหรับกลุ่มคนทำงาน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เสี่ยงบ่อยและไม่ค่อยเสี่ยง โดยส่วนใหญ่จะเสี่ยงบ่อย มักจะเสี่ยงเกือบทุกครั้งและเคยเสี่ยงหลายทีในหนึ่งวัน “เสี่ยงเกือบทุกครั้ง เคยเสี่ยงวันหนึ่งหลายที”¹²⁰ สำหรับมนัสนันท์ก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีโอกาสไปไหว้พระที่ไหน จะเสี่ยงทุกทีและทุกครั้งที่ได้ไป “เสี่ยงทุกครั้ง ก็ทุกทีที่ไปไหว้”¹²¹ นอกจากนี้ หากเดินทางไปต่างจังหวัด เพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็จะเสี่ยงเซียมซีด้วย “เวลาไปไหว้พระที่ไหนก็เสี่ยง ไปต่างจังหวัดไหว้พระแล้วก็เสี่ยง”¹²²

การไปไหว้พระไหว้เจ้ามีความสัมพันธ์กับการเสี่ยงเซียมซีอย่างชัดเจน เพราะขั้นตอนส่วนหนึ่งของการไหว้พระไหว้เจ้านั้นก็คือการทำบุญและขอพร การเสี่ยงเซียมซีนับได้ว่าเป็นทั้งการทำบุญและการขอพร ทั้งยังตอบสนองความอยากรู้และคำถามที่มีในใจได้ จึงเป็นทั้งการทำนายและพยากรณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้น

ส่วนรูปแบบการเสี่ยง เหตุที่เสี่ยงเซียมซีค่อนข้างบ่อย น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับโอกาส เช่นเดียวกับสองกลุ่มแรก เพราะหากพิจารณาถึงโอกาสการเข้ามาเสี่ยงแล้ว คนกลุ่มนี้มีเวลาและวันหยุดที่จำกัด อีกทั้งยังไม่สามารถเลือกวันหยุดได้มากนัก เพราะถูกกำหนดมาแล้วโดยองค์กรที่สังกัดอยู่ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน เมื่อถึงวันหยุดก็จะไปไหว้พระทำบุญกับครอบครัว โดยมากจะถือโอกาสวันครอบครัวนี้ไปสักการะสถานศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือพร้อมกันหลายแห่ง และถือโอกาสเสี่ยงเซียมซีเพื่อขอพรในช่วงเวลานั้นด้วย นอกจากการขอพร การมีคำถามในใจที่อยากจะทำอะไรและขอคำแนะนำจากองค์เทพเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดการเสี่ยงเซียมซี

ขณะที่บางคนเลือกเสี่ยงทุกทีที่ไปเช่นเดียวกัน หากแต่ไม่เสี่ยงทุกครั้ง โดยเวลาเสี่ยงหากได้คำทำนายเช่นไรก็จะถือตามนั้น ไม่มีการเสี่ยงต่อเพื่อให้ได้คำทำนายที่ต้องการ “ก็ทุกที แต่

¹²⁰ สัมภาษณ์ สมบัติ ธนพัฒน์, 7 ตุลาคม 2548.

¹²¹ สัมภาษณ์ มนัสนันท์ คุรัตน์พันธ์, 13 ตุลาคม 2548.

¹²² สัมภาษณ์ สุวรรณนา ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

“ไม่ทุกครั้ง”¹²³ การเลือกเสียงทุกที่แต่ไม่เสียงทุกครั้ง แสดงให้เห็นว่า ทุกครั้งที่เลือกเสียงนั้นมีความต้องการอยากรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจต้องการปรึกษากับเทพถึงความไม่แน่นอนบางอย่าง เพื่อเป็นการยืนยันและสนับสนุนว่าควรเริ่มทำหรือทำต่อไปดีหรือไม่ ซึ่งชัดเจนว่ารูปแบบการเสียงเช่นนี้เป็นลักษณะของกลุ่มคนทำงาน เพราะภายใต้ภาวะความกดดันจากการทำงานและการใช้ชีวิตอาจส่งผลให้ต้องการที่พึ่งทางจิตใจ

ลักษณะการเสียงที่จบลงด้วยคำทำนายเพียงครั้งเดียว ไม่มีการเสียงต่อหากได้คำทำนายไม่ดีขึ้น เป็นเพราะเรื่องของคนส่วนใหญ่ขอจากเบื้องบนมักเป็นเรื่องราวในอนาคต โดยเชื่อกันว่าฟ้าเป็นผู้กำหนด ดังนั้น เมื่อคนกลุ่มต่าง ๆ เสียงทนายเพื่อทำนายอนาคต จึงไม่พบการต่อรองด้วยการเสียงเพื่อให้ได้คำทำนายที่ดีขึ้นหรือเป็นไปตามที่ผู้เสียงต้องการ จึงเป็นไปได้ว่า ผู้ที่เสียงอย่างต่อเนื่องนั้นอาจไม่ได้ต้องการรู้เรื่องในอนาคต แต่น่าจะเกี่ยวข้องกับเงินทอง โชคลาภ สุขภาพ หน้าที่การงานมากกว่า

อีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มที่ไม่ค่อยเสียงนี้ ส่วนใหญ่ไปไหนจะไม่ค่อยเสียง “ส่วนใหญ่ไปไหนก็ไม่ค่อยเสียงหรอก”¹²⁴ นอกจากนี้ ยังไม่เจาะจงด้วยว่าจะต้องเสียงวัดไหนเป็นพิเศษ “ก็ไม่ค่อย แล้วแต่ ไม่หลายทีนะ แล้วก็ไม่ได้เจาะจงว่าจะต้องเสียงที่วัดนี้ ๆ”¹²⁵

เหตุผลของการเสียงเซียมซี น่าจะมาจากความกลัวส่วนหนึ่ง ความกลัวที่ว่ามาจากการกลัวเป็นทุกข์กับคำทำนายหากได้ไปไม่ดี กลุ่มตัวอย่างบางคนคิดว่าถ้าได้คำทำนายที่ดีจะมีความสุขและความสบายใจ แต่หากได้คำทำนายที่ไม่ดีจะทุกข์ใจ จึงไม่ค่อยเสียงเซียมซี เน้นหนักไปในการทำบุญมากกว่า ซึ่งความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างบางคนให้แ่งมุมว่า บุคคลที่ให้ความเคารพนับถือต่อรูปเคารพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะศรัทธาต่อคำพยากรณ์นั้นอย่างสูง เมื่อผลการทำนายเป็นไปในทางที่ไม่ดีนักจะก่อให้เกิดความวิตกกังวล ดังนั้น เพื่อความสบายใจต่อตนเอง จึงเลือกที่จะทำบุญโดยไม่ต้องลุ้นกับการเสียงเซียมซี ซึ่งนอกจากจะเป็นการสะสมบุญแล้ว ยังทำให้จิตใจผ่องใสขึ้นด้วย

อีกมุมหนึ่ง การไม่เสียงเซียมซีเกิดจากความมีเหตุผลมากขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า ขณะที่ยังเด็กจะเสียงเซียมซีเป็นประจำเมื่อมีปัญหา ทั้งยังรู้สึกว่าเป็นปัญหาทุกอย่างยิ่งใหญ่เกินกว่าที่จะจัดการได้ แต่เมื่อมีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น ความมีเหตุผลช่วยให้สามารถคิดและแก้ปัญหาด้วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง นั่นหมายถึง ภาวะความเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ทำให้กลุ่มตัวอย่าง

¹²³ สัมภาษณ์ ฐิติพันธ์ บุญมงคลรักษา, 15 ตุลาคม 2548.

¹²⁴ สัมภาษณ์ ฐิตาภา จังวานิช, 31 ธันวาคม 2548.

¹²⁵ สัมภาษณ์ กานดา ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

บางคนคิดอย่างมีตรรกะและเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น หากแต่ไม่ใช่ทุกปัญหาที่จะสามารถแก้ไขได้ ยังมีบางสิ่งบางอย่างที่อาจจำเป็นต้องพึ่งพิงอำนาจความศักดิ์สิทธิ์อยู่บ้างเช่นกัน

7.4 กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา

ทางด้านของกลุ่มวัยรุ่น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มเช่นเดียวกับกลุ่มวัยทำงาน คือ กลุ่มที่เสี่ยงน้อยและกลุ่มที่เสี่ยงบ้างบางครั้ง สำหรับผู้ที่เสี่ยงน้อย ไม่ว่าจะเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ใด จะเสี่ยงจนเป็นความเคยชิน เนื่องจากเวลาไปมักไปกับครอบครัว ขณะเดียวกันก็ไปกับเพื่อนด้วย โดยมีเพื่อนที่เสี่ยงเซียมซีจำนวนมาก แต่ไม่เคยถามว่าเพื่อนเสี่ยงด้วยเหตุผลอะไร รู้กันเพียงว่าเมื่อไปวัดก็ต้องเสี่ยงเซียมซี “เคยเสี่ยง ก็บ่อยนะ เดียวนี้ไปไหนก็เสี่ยง เพื่อนก็เสี่ยงกันเยอะ แต่ไม่ได้ถามว่าเสี่ยงเพราะอะไร ก็คือ ไปวัดก็เสี่ยงกัน”¹²⁶

วัยรุ่นที่มีความถนัดในการเสี่ยงค่อนข้างบ่อย มักจะมากับกลุ่มเพื่อน โดยเพื่อนที่มาก็มักจะเสี่ยงด้วย ถือเป็นการขอพร เป็นพฤติกรรมร่วมของกลุ่มและยังถือเป็นประเพณีการปฏิบัติหากไปทำบุญไหว้พระ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เชื่อมโยงทั้งคนต่างวัยและวัยเดียวกัน ทำให้การมาทำบุญไหว้พระเป็นทั้งกิจกรรมในครอบครัวและในหมู่เพื่อนฝูง

พฤติกรรมการมาเสี่ยงกับกลุ่มเพื่อน ดูเหมือนว่าเป็นสิ่งที่ทำตามกันเพื่อความสนุก ซึ่งเป็นเรื่องปกติของวัยรุ่นทั่วไป แต่ในความสนุกนั้นมิติความศักดิ์สิทธิ์ก็ไม่ได้หายไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความเชื่อของแต่ละบุคคลด้วย กรณีของสาธิตาที่มีความศรัทธาต่อการเสี่ยงดวง ไม่ว่าจะเป็นการเสี่ยงเซียมซีหรือการดูดวง ทั้งยังมีความเชื่อเกี่ยวกับดวงชะตาด้วย “การเสี่ยงเซียมซีเหมือนเป็นการบอกอะไรด้วย สมมติไปเสี่ยงเซียมซี เคื่อบอกว่าอนาคตจะดี ก็น่าจะเชื่อ เพราะไปดูดวงหมอดูบอกว่า ให้สักการะเจ้าแม่กวนอิม ทำให้ได้คิด เหมือนได้คำแนะนำด้วย”¹²⁷ ดังนั้น เมื่อตั้งคำถามว่า เมื่อเข้าไปสถานที่ศักดิ์สิทธิ์พร้อมกับเพื่อน แล้วเพื่อนไม่เสี่ยงเซียมซี ยังจะเสี่ยงอีกหรือไม่ คำตอบที่ได้ คือ ตนเองจะเสี่ยง ไม่ว่าจะเพื่อนจะเสี่ยงหรือไม่ก็ตาม “เพื่อนไม่เสี่ยงเราก็เสี่ยงอยู่ดี”¹²⁸

ขณะเดียวกัน หากไม่ใช่การขอพรแล้ว ความถนัดในการเสี่ยงจะลดลง แม้ว่าจะเคยเสี่ยงเซียมซี แต่ก็ไม่ใช่เสี่ยงบ่อยนัก โดยจะเลือกเสี่ยงเฉพาะช่วงที่มีความกังวลใจ ไม่ได้เสี่ยงทุกครั้งที่มีโอกาสมา “เสี่ยงเซียมซีเคย แต่ไม่บ่อย ไม่ได้เสี่ยงทุกครั้ง ช่วงกังวลใจก็จะมาเสี่ยง แต่ไม่ได้มาทุกครั้งก็

¹²⁶ สัมภาษณ์ สาธิตา ปิยะโอสถสวรรค์, 31 ธันวาคม 2548.

¹²⁷ เรื่องเดียวกัน.

¹²⁸ เรื่องเดียวกัน.

มาเสียง"¹²⁹ อธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างจะเลือกเสียงเซียมซี เฉพาะช่วงเวลาที่มีความวิตกกังวล เพราะการเสียงเซียมซีมีคำแนะนำและแนวทางต่าง ๆ ที่จะช่วยบรรเทาความกังวลได้บ้าง

ในกรณีของความถี่ในการเสียงเซียมซี ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มมีทั้งที่เสียงบ่อยและเสียงไม่บ่อย ซึ่งขึ้นอยู่กับการมีคำถามเกี่ยวกับปัญหาความกังวลใจและข้อจำกัดทางด้านสุขภาพ และโอกาสการเข้ามา ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้ในการแบ่งความถี่นั้น ตัวแปรทั้ง 2 ตัวแปรไม่สามารถใช้ร่วมในการแบ่งคนทุกกลุ่มได้ เนื่องจากมีรูปแบบการเสียงที่แตกต่างกัน การมีคำถามอยู่ในใจและต้องการคำตอบนั้น รวมถึงปัญหาทางด้านสุขภาพเป็นตัวแปรที่ใช้วัดเฉพาะกลุ่มคนสูงอายุเท่านั้น ส่วนโอกาสการเข้ามาเป็นตัวแปรที่ใช้วัดกลุ่มเจ้าของกิจการ กลุ่มคนทำงานและกลุ่มนักเรียนนักศึกษา

รูปแบบการเสียง สำหรับคนเฒ่าคนแก่มักจะมีเสียงเซียมซีทุกครั้งที่มาไหว้พระ เพราะนอกจากจะเป็นการขอคำปรึกษาแล้ว ยังเป็นการขอพรจากองค์เทพเพื่อความเป็นสิริมงคลอีกด้วย แต่บางครั้งอาจไม่เสียง ด้วยเหตุผลเรื่องสุขภาพที่ไม่เอื้อให้คุกเข่าเพื่อขอพร ซึ่งนับเป็นอุปสรรคสำคัญของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ อีกสาเหตุหนึ่ง คือ คนที่เข้ามาไหว้พระจำนวนมาก ก่อให้เกิดการเบียดเสียดและอาจเกิดอันตรายหรือได้รับบาดเจ็บ หากผู้ที่เดินมารอบข้างถือรูปที่จุดแล้วอย่างไม่ระวัง

ส่วนคนกลุ่มอื่น เนื่องจากมีเวลาอย่างจำกัดในการเข้าไปสักการะที่วัดหรือศาลเจ้า จะมีกลุ่มที่เสียงเซียมซีค่อนข้างบ่อยและเสียงบ้างไม่เสียงบ้าง ซึ่งสัมพันธ์อยู่กับเรื่องที่เสียงด้วย จากข้างต้น เราพบว่ามีเสียงเซียมซี 2 รูปแบบ คือ เสียงเพื่อขอพรและเสียงเพื่อขอคำแนะนำปรึกษา เมื่อมีปัญหา ซึ่งรูปแบบทั้ง 2 สอดคล้องและเชื่อมโยงกับความถี่ในการเสียง นั่นคือ การเสียงเซียมซีเพื่อขอพรจะมีความถี่มากกว่าการเสียงเพื่อขอคำแนะนำ แม้เราจะต้องเผชิญกับความขัดแย้งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา แต่เราก็เลือกที่นำปัญหาบางอย่างเท่านั้นมาปรึกษาและขอความเห็นจากเทพ ขณะที่การขอพรนั้นทำได้บ่อยครั้งเป็นปกติอยู่แล้ว ซึ่งการขอพรนั้นยังหมายรวมถึงพรเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น โชคลาภ เงินทอง หน้าที่การงาน สุขภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ หากการเสียงครั้งแรกได้คำทำนายไม่ดี จะมีการอธิษฐานแล้วขอใหม่ บางครั้งอาจขอไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้ใบที่มีผลทำนายดี ถ้าเดินทางไปไหว้พระสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์วันหนึ่งหลายแห่ง ก็อาจมีการเสียงเซียมซีหลายครั้ง ซึ่งน่าจะให้ผลคำทำนายที่ต่างกันไป การขอไปเรื่อย ๆ และการเสียงหลายครั้งสามารถทำได้เพราะการเสียงเซียมซีเป็นการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาตินั้น ไม่มีข้อจำกัดใด ๆ รูปแบบการขอแบบจะเป็นแบบ

¹²⁹ สัมภาษณ์ ภัทรี ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

ได้จึงขึ้นอยู่กับข้อกำหนดโดยผู้เลี้ยงเอง เนื่องจากการเลี้ยงเซียมซี ผู้เลี้ยงเป็นผู้ทำการสื่อสารที่สำคัญในพิธีกรรม ทั้งนี้ แม้ว่ารูปแบบการขอจะถูกกำหนดโดยผู้เลี้ยง แต่ด้านหนึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็มีอำนาจกำหนดโชคชะตาของปัจเจกบุคคลด้วย

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ถ้าเป็นเรื่องอนาคต กลุ่มตัวอย่างมักจะขอเพียงใบเดียว ไม่มีการเลี้ยงต่อเนื่อง เพราะอนาคตเป็นเรื่องที่เราไม่สามารถล่วงรู้และกำหนดเองได้ จำต้องให้เบื้องบนเป็นผู้กำหนด ต่างจากเรื่องการเงินทอง สุขภาพ ฯลฯ ที่เมื่อเราขอเรื่องราวเหล่านี้แล้วได้ใบไม่ดี จะเกิดการต้อรองด้วยการขอเลี้ยงใหม่ ให้บรรเทาเบาบางคำทำนายในครั้งแรกและคาดหวังว่าจะได้คำทำนายที่ดีขึ้น

8. การสร้างความหมายและการจัดการใบเซียมซี

สื่อพื้นบ้านทุกชนิดรวมทั้งสื่อพิธีกรรมนั้น ประกอบด้วยการสื่อสาร 2 ส่วน คือ ส่วนที่มองเห็นได้ (Visible) ส่วนนี้เรียกว่า “รูปแบบ” (form) เช่น รูปแบบหรือขั้นตอนการสื่อสาร เป็นต้น และส่วนที่มองไม่เห็น (Invisible) ส่วนนี้เรียกว่า “เนื้อหา/คุณค่า/ความหมาย” (content/value/meaning) เช่น คำอธิษฐาน ฯลฯ เนื่องจากการประกอบพิธีหรือการสื่อสารในพิธีไม่ว่าจะมีเป้าหมายเพื่อเหตุใด ก็ต้องทำให้ครบทั้ง 2 ส่วน คือ ทั้งรูปแบบและที่สำคัญคือ ส่วนที่เป็นเนื้อหา-คุณค่า-ความหมาย ทั้งนี้ สื่อพื้นบ้านเต็มไปด้วยความเชื่อและการสื่อสารเพื่อแสดงออกถึงความเชื่อเหล่านั้น แต่มนุษย์มีอำนาจสื่อสารเพื่อต้อรองความเชื่อต้อรองกับโชคชะตา และการสื่อสารเพื่อต้อรองของคนกลุ่มต่าง ๆ คือ

ตารางที่ 5.11

การสร้างความหมายและการจัดการใบเขียนซี

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	กลุ่มคนทำงาน	นักเรียน/นักศึกษา
- ถ้าได้ใบไม่ดีก็รู้สึกสบายใจและนำกลับไปด้วย อาจนำไปเสี่ยงโชคต่อหรือนำไปให้ลูกหลานดูเพื่อแนะนำมาทำบุญ	- หากได้ใบดีจะรู้สึกดีและนำกลับไปด้วยบางคนนำหมายเลขไปเสี่ยงโชคต่อ	- คำทำนายที่ดีจะส่งผลทำให้สบายใจ มีกำลังใจ จึงนำติดตัวกลับไปด้วย	- ถ้าได้ใบดีจะรู้สึกสบายใจและนำกลับไปด้วย เพื่อเป็นสิริมงคล
- หากได้ใบไม่ดี จะฝากไว้ที่วัดหรือนำไปเผาที่กระถางธูป แล้วจึงเสี่ยงใหม่	- ถ้าได้ใบไม่ดีอ่านเสร็จจะฝากไว้แล้วเสี่ยงใหม่/ขอใหม่	- คำทำนายที่ไม่ดีจะไม่นำติดตัวกลับไปและไม่รู้สึกเป็นทุกข์ เพราะเชื่อว่าการเสี่ยงเขียนซีไม่ใช่การแก้ปัญหา แต่เอาไว้เตือนสติให้ไม่ประมาท	- คำทำนายที่ไม่ดีทำให้รู้สึกแย่ บางคนรู้สึกเฉย ๆ เพราะยึดตามหลักวิทยาศาสตร์
- การเสี่ยงเขียนซี = การขอพร การทำบุญ โชคลาภ	- เบื้องบนกำหนดโชคลาภและสิ่งดี ๆ	- เบื้องบนกำหนดโชคลาภ	จะอ่านแล้วไว้ที่เดิมหรือเอาไปไว้ตามต้นไม้
- ไม่เสี่ยงช่วงที่กังวลใจ			- เบื้องบนกำหนดอนาคต
- เปรียบเทียบการเสี่ยงเขียนซีกับการดูดวง			

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549

8.1 กลุ่มผู้สูงอายุ

เมื่อเสี่ยงทายโดยใช้ไม้ปวยเสร็จแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การอ่านคำทำนายที่ได้ ซึ่งคำทำนายที่ดีและไม่ดีนั้น มีผลต่อความรู้สึก ต่อดังใจ และการจัดการใบเขียนซีแตกต่างกันไป

เวลาที่ได้ใบดีก็ชื่นใจ เอากลับบ้าน ถ้าได้ใบไม่ดีก็เผาฝากไว้ที่เจ้าแม่กวณโณิมสถานที่ใช้เผาส่วนใหญ่ คือ ที่สำหรับเผากะดาษเงินกระดาษทอง ส่วนเหตุที่ต้องเผาเพราะ ไม่อยากเอามาฝังใจ เราให้เค้าดูแล้วอธิบายให้ฟัง ถ้าไม่ดีแล้วเผาไปเลยจะได้ทำทันที ถึงไม่ถึงก็แล้วแต่ จะได้สบายใจขึ้น ถ้าเสี่ยงเขียนซีได้ใบไม่ดีแล้วใจไม่ดี รู้สึกว่าก่อนหน้านี้เสี่ยงบ่อย เดี่ยวนี้ได้ใบเขียนซีไม่ค่อยดี แล้วไม่สบายใจเวลาจะไปทำอะไร จึงไม่อยากเสี่ยง เพราะถ้าไม่สบายใจมาเสี่ยง ผลที่ได้จะไม่ดีคล้าย ๆ มันจะมาตอกย้ำเรา ว่าต้องมีทุกข์หนัก ทำให้เครียดมากขึ้น จึงเลือกมา

ไหว้พระไหว้เจ้าทำบุญ ทำแล้วสบายใจมากขึ้น ดังนั้น การเสี่ยงเซียมซีจึงไม่ใช่หนทางที่ทำให้สบายใจขึ้น เพราะมีโอกาสที่จะได้คำทำนายที่ไม่ดี¹³⁰

ผู้ที่มีความศรัทธาต่อองค์เทพเจ้าอย่างมาก จะไม่เลือกเสี่ยงเซียมซีในช่วงที่มีปัญหา มีความกังวลใจ เพราะหากได้คำทำนายที่เป็นไปในทางที่ไม่ดี จะทำให้เกิดความเครียดและความไม่สบายใจ แต่จะใช้คำว่า "ขอพร" แทนเมื่อต้องการเสี่ยงเซียมซี เพราะเมื่อให้ความหมายแบบนี้แล้วทำให้สบายใจขึ้น อาจเป็นเพราะเมื่อผู้คนพูดถึงคำว่า "การเสี่ยงเซียมซี" ก็มักจะมีการกล่าวถึงผลการทำนายที่จะได้ โดยมากจะมีคำทำนายเป็นไปในทางที่ดี เป็นไปในทางที่ไม่ดีและมีทั้งดีและร้ายอยู่ด้วยกัน ซึ่งเมื่อผู้เสี่ยงใช้คำว่า "เสี่ยงเซียมซี" แล้ว ทำให้ต้องลุ้นพร้อมกับกังวลว่า เมื่อเสี่ยงไปแล้วจะได้คำทำนายแบบไหน โดยเฉพาะคำว่า "เสี่ยง" นั้นมีความหมายชัดเจนอยู่แล้วว่ามีโอกาสที่จะได้คำทำนายที่ไม่ดี นอกจากนี้คำนี้ในความหมายทั่วไปเป็นไปในทางที่ไม่ค่อยดี เช่น การเสี่ยงเป็นเสี่ยงตาย เป็นต้น คนกลุ่มนี้เชื่อว่าการทำบุญจะช่วยลดความร้ายแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นได้และทำให้สบายใจมากกว่า ในกรณีนี้ ผลทำนายมีผลโดยตรงและมีอิทธิพลต่อจิตใจอย่างสูง

การเลือกใช้คำว่า "ขอพร" แทนคำว่า "เสี่ยงเซียมซี" นั้น เป็นการต่อรองของกลุ่มผู้สูงอายุ ต่อเบื้องบน โดยเป็นผู้กำหนดเองว่าจะใช้คำนี้เพื่อความสบายใจ และเพื่อให้ตัวเองไม่รู้สึกรู้ว่ามีความเสี่ยง เพราะคนในวัยนี้ต้องการความมั่นคงอย่างสูง โดยเฉพาะเรื่องของจิตใจ นอกจากนี้ยังเลือกที่จะเชื่อแต่คำทำนายที่จะทำให้ตัวเองมีความสุข รู้สึกว่าเป็นพรจากเทพที่ประทานให้กับตัวเอง หากคำทำนายออกมาไม่ดีก็มีกรรมวิธีในการผลัดภาระการจัดการนั้นให้กลับไปอยู่ที่เทพ กล่าวคือ ให้เทพช่วยปิดเป่าสิ่งไม่ดีให้หมดไปแล้วบันดาลให้เกิดแต่สิ่งดี ๆ วิธีจัดการกับคำพยากรณ์ที่ไม่ดีนั้นคือ "จะไม่นำกลับไปด้วย แต่จะขอใหม่ ถ้าหากว่าไม่ได้ก็อธิษฐานทำบุญ รู้สึกสบายใจที่ได้สักการะเทพทุกองค์ โดยเฉพาะเมื่อได้บูชาเจ้าแม่กวนอิม"¹³¹

การไม่นำใบเซียมซีกลับไปด้วยเป็นการปฏิเสธไม่ยอมรับคำทำนายนั้น เป็นการต่อรองกับเบื้องบน โดยขอเสี่ยงใหม่เพื่อให้คำทำนายที่ดีขึ้น ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าเบื้องบนจะประทานให้หรือไม่ หากเสี่ยงใหม่อีกรอบแล้วยังได้คำทำนายที่ไม่ดีเหมือนเดิม ผู้เสี่ยงบางคนเชื่อว่า ควรยอมรับและทำบุญเพื่อให้เคราะห์หามยามร้ายต่าง ๆ ลดลง สำหรับผู้ที่มีความศรัทธาเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นพิเศษ การได้บูชาเทพองค์นั้นจะลดความกังวลใจและได้กำลังใจที่ดีขึ้น

นอกจากไม่นำผลการทำนายที่ไม่ดีกลับไปแล้ว ยังมีการจัดการวิธีอื่นอีก เช่น การถวายไหว้ แล้วก็ขอให้สิ่งดี ๆ มาอยู่กับตน จากนั้นนำใบเซียมซีไปเผาที่กระถางธูป เพื่อให้เทพเจ้าช่วย

¹³⁰ สัมภาษณ์ เพียงใจ ธรรมสว่างสุข, 1 มกราคม 2549.

¹³¹ สัมภาษณ์ พรทิพย์ แซ่จิว, 1 มกราคม 2549.

ปิดเป้าสิ่งไม่ดีให้หมดไป ดังนั้น เมื่อได้คำทำนายที่ไม่ดีจะไม่กังวลเพราะมีวิธีการเช่นนี้ “ถ้าได้ใบดีอ่านแล้วก็สบายใจ เคยได้ใบไม่ดีก็ถวายไหว้ แล้วก็ขอสิ่งดี ๆ มา แล้วเอาใบนี้ไปเผาที่กระถางธูป ให้พระเจ้าช่วยปิดเป้าไป ถ้าได้ใบไม่ดีก็ไม่กังวลเพราะเอาไปเผาทิ้ง”¹³²

เมื่อนำวิธีการเผาคำทำนายนั้นมาวิเคราะห์ดู จะพบว่ามีความคล้ายคลึงกับพิธีกรรมการสื่อสารหลายประเภทที่ใช้ไฟในการขับไล่สิ่งไม่ดีออกไป ทั้งนี้ การเผายังถือเป็นพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีชาวจีน ไม่ว่าจะเป็นการเผากระดาษไปให้แก่บรรพบุรุษหรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือการเผาเพื่อแก้เคล็ด สะเดาะเคราะห์ นับเป็นการเยียวยาจิตใจที่ได้ผลวิธีหนึ่ง

ทัศนะเกี่ยวกับการเสี่ยงเซียมซีที่กล่าวถึงความเชื่ออีกด้านหนึ่ง คือ ถ้าเข้าไปเสี่ยงตองดวงดี อธิษฐานไปแล้วจะได้ผลการทำนายที่ดี แต่ถ้าเข้าไปเสี่ยงช่วงที่ตองไม่ดี คำทำนายจะไม่ดีตามไปด้วย “ถ้าได้ใบไม่ดีเราก็ไม่เอากลับ เอามาไว้ที่วัด แต่ไม่ได้เอาไว้ที่เดิม ตองเสี่ยงช่วงเราดวงดี เราอธิษฐานไป ดีก็ดีเลย ไม่ดีมันก็ไม่ดี ถ้าได้ใบดีก็สบายใจ เอากลับไป”¹³³ ทัศนะเช่นนี้ตรงกับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างบางคนที่ว่า ถ้าช่วงไหนตองไม่ดีจะได้คำทำนายที่ไม่ดี เพียงแต่ขณะที่เราตองไม่ดี ผลทำนายจะมีคำแนะนำแนวทางหรือวิธีที่จะทำให้ชะตาชีวิตดีขึ้น เหมือนว่าเทพผู้ว่าดวงชะตาเราเป็นอย่างไร เพราะเป็นผู้กำหนด ดังนั้น ช่วงที่ตองดีจึงได้คำทำนายที่ดี ดวงชะตาและคำทำนายจึงมีความสอดคล้องกันในความหมายของคนกลุ่มนี้

ด้วยเหตุที่ใบเซียมซีมีคำแนะนำให้ปฏิบัติตามหากผู้เสี่ยงได้คำทำนายที่ไม่ดีนัก ซึ่งมีให้สะเดาะเคราะห์หลากวิธี จึงนำใบเซียมซีนั้นติดตัวกลับไปเพื่ออ่านบททวนอีกรอบ แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างข้างต้นบางคนที่จะไม่นำกลับไป แต่กลับฝากหรือเผาฝากไว้ที่วัด และถ้าได้ใบดีจะนำกลับไปด้วย เพราะอาจมีโชคลาภ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเนื้อหาในใบเซียมซีทำนายว่าจะมีโชคลาภ แม้ว่าตนเองจะเคยนำไปซื้อแล้วไม่ถูกรางวัล แต่เมื่อเห็นบุคคลอื่นนำหมายเลขที่เสี่ยงได้ไปซื้อตลอดเตอร์แล้วได้รางวัล จึงทำตาม “ถ้าได้ใบไม่ดีจะมีให้สะเดาะเคราะห์ ก็เอากลับอ่านใหม่ให้ดี ถ้าใบใดดีบางครั้งจะบอกว่ามีโชคลาภ เอากลับไปด้วย บางครั้งถ้าใบนั้นอ่านดูว่ามีโชคลาภ พอเอาเบอร์เซียมซีไปซื้อตลอดเตอร์ ยังถูกเลย เคยซื้อเหมือนกันแต่ไม่เคยถูก แต่คนอื่นเคยถูก”¹³⁴

การเสี่ยงเซียมซี ยังหมายรวมไปถึงโชคลาภ เพราะหมายเลขคำทำนายที่ได้สามารถนำไปเสี่ยงโชคได้จากการซื้อตลอดเตอร์ สิ่งที่สนับสนุนการกระทำนี้มาจากการเห็นตัวอย่างจากบุคคลอื่นที่เคยถูกรางวัล นอกจากนี้ยังมาจากเนื้อหาทำนายเองด้วย หากได้คำทำนายว่าจะมีโชคลาภ

¹³² สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

¹³³ เรื่องเดียวกัน.

¹³⁴ สัมภาษณ์ จวน ภทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

ผู้เสี่ยงจะมีความคาดหวังว่าจะถูกลอตเตอรี่ ซึ่งลอตเตอรี่หรือหอยนั้น เป็นการเสี่ยงโชคที่อยู่กับสังคมไทยมานานแล้ว หมายเลขที่ปรากฏบนไม้ตัวจึงไม่ใช่เพียงตัวเลขบอกผล แต่ยังหมายรวมไปถึงการกำหนดโชคลาภได้อีกด้วย

สำหรับคำทำนายที่คืนนั้น คนส่วนมากมักจะนำติดตัวกลับไปด้วย เพื่อความเป็นสิริมงคล และยังเป็นหลักฐานยืนยันกับลูกหลานว่า การเข้าวัดทำบุญเป็นเรื่องที่ดี ทำให้เกิดสิ่งดี ๆ กับตนเอง ทั้งยังเป็นการแนะนำให้สมาชิกในครอบครัวมาไหว้พระทำบุญด้วย “เอากลับไปก็เก็บไว้ให้ลูกหลานดูแม่ทำแล้วดีนะ แล้วแนะนำให้มาไหว้พระ”¹³⁵ นับเป็นวิธีการถ่ายทอดสิ่งดี ๆ แก่คนรุ่นต่อไป ซึ่งนอกจากจะเป็นการสืบต่อพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นการสืบทอดพิธีกรรมให้คงอยู่ต่อไปด้วย

หากถามว่าระหว่างเชื่อมโยงกับหมอดูเชื่อแบบไหนมากกว่า เพียงใจตอบว่าเชื่อหมอดูมากกว่า การเสี่ยงเชื่อมโยงอยู่ที่ตัวเรา บางครั้งตกลงมาอันเดียว บางครั้งตกลงมาหลายอัน เพราะไม่มีสมาธิและไม่ตั้งใจเสี่ยง ทำให้ต้องเสี่ยงใหม่ “เชื่อหมอดูมากกว่า เชื่อมโยงที่เรามากกว่า บางทีตกลงมาหลายอัน บางทีตกลงมาอันเดียว ไม่ชอบ ที่ตกลงมาหลายอันเพราะไม่มีสมาธิ ไม่ตั้งใจจะเชื่อมโยงมันก็ต้องเสี่ยงใหม่”¹³⁶

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการเสี่ยงเชื่อมโยงกับการดูดวงแล้ว การดูดวงเป็นการทำนายอนาคตที่ขึ้นอยู่กับหมอดูเป็นหลัก ทำให้เมื่อคำทำนายไม่ค่อยดีอาจไม่มีผลต่อจิตใจมากนัก ส่วนการเสี่ยงเชื่อมโยงที่ตัวผู้เสี่ยงเองที่จะกำหนดว่าคำทำนายจะออกมาเป็นอย่างไร โดยมีสมาธิเป็นส่วนประกอบหลักในการประกอบพิธี หากไม่มีสมาธิอาจจะทำให้การทำพิธีไม่สมบูรณ์ทำให้ได้ผลทำนายที่ไม่ดี

ขณะที่บางคนกลับเห็นว่า เลี่ยงเสี่ยงเชื่อมโยงเนื่องจากปกติไม่ดูดวง เพราะเชื่อตัวเองว่าสามารถจัดการสิ่งต่าง ๆ ได้ โดยเห็นว่าถ้าหมอดูมีความแม่นยำจริงคงไม่ต้องมาดูให้บุคคลอื่น นอกจากนี้ หากผลการดูดวงไม่ดีบางที่ต้องแก้ดวง “เลือกเสี่ยงเชื่อมโยงเพราะปกติไม่ดูดวง เพราะเชื่อตัวเองไม่ชอบดูดวง เพราะถ้าดูแม่นยำก็คงไม่ต้องมาดูให้คนอื่น บางทีต้องไปแก้อะไร”¹³⁷

การเสี่ยงเชื่อมโยงจึงเป็นอีกหนทางหรือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการลวงรู้อนาคต มีข้อได้เปรียบและเสียเปรียบต่างกันดังเช่นที่วิเคราะห์มาก่อนแล้วในประเด็นสาเหตุที่มาเสี่ยงเชื่อมโยงเป็นความพึงพอใจส่วนบุคคลที่จะเลือกใช้วิธีใด ซึ่งการเลือกใช้ก็มีมุมมองที่ต่างกัน ขณะที่เลือกการดูดวงเพราะไม่มีวิธีการยุ่งยาก ผู้รับบริการเพียงแค่นั่งฟัง ส่วนการเสี่ยงเชื่อมโยงผู้เสี่ยงคือผู้ประกอบพิธี

¹³⁵ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

¹³⁶ สัมภาษณ์ เพียงใจ ธรรมสว่างสุข, 1 มกราคม 2549.

¹³⁷ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

ทุกขั้นตอนและยังเป็นการส่งผ่านอำนาจการคุ้มครองจากเทพมาสู่ผู้เสี่ยงด้วย ดังนั้น ผู้ที่ศรัทธาองค์เทพจะเชื่อว่า ตนเองมีความสามารถในการจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ด้วยอำนาจที่ถูกมอบให้นั้น อีกนัยหนึ่ง การเสี่ยงเซียมซี คือ การที่เทพมอบกำลังใจและความมั่นใจให้กับผู้เสี่ยงนั่นเอง

หลังจากอ่านผลการทำนายแล้ว กลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะรู้สึกสบายใจถ้าได้คำทำนายที่ดี เพราะเป็นการสร้างกำลังใจและความมั่นใจในสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับคำทำนายที่ดี ยังถือเป็นพรจากองค์เทพอีกด้วย ในกรณีนี้เมื่อได้แล้ว มักจะนำติดตัวกลับไปด้วย แต่หากได้คำทำนายที่ไม่ดีก็จะมีวิธีจัดการเพื่อให้สบายใจขึ้น โดยหากไม่เอาไว้ที่เดิมก็จะนำไปเผา เพื่อให้ความทุกข์ไม่บังเกิด และการเผาที่กระถางรูปต่อหน้าองค์เทพรูปเคารพนั้น ยังเป็นการให้เบื่องบนช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งไม่ดีให้หมดไป นอกจากนี้ ยังเป็นการกำจัดสิ่งนี้อาจทำให้เกิดความกังวลใจ

8.2 กลุ่มเจ้าของกิจการ

ส่วนผู้ที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นกลุ่มที่มีข้อปฏิบัติไม่ต่างจากผู้สูงอายุ คือ “เมื่อได้ใบเซียมซีที่ดีจะเก็บกลับไป เพราะอ่านแล้วรู้สึกดี แล้วก็ได้คำทำนายทำนองนี้ค่อนข้างบ่อย เสี่ยงเสร็จแล้วจึงรู้สึกดีมาก ถ้าได้ใบไม่ดีก็เสี่ยงใหม่”¹³⁸

เช่นเดียวกับกับคนชรา ใบเซียมซีที่ดีย่อมสร้างความสุขให้กับผู้ที่ได้รับ เป็นที่เข้าใจกันดีของผู้เสี่ยงเซียมซี แต่หากได้ใบไม่ดีแล้วมักมีวิธีจัดการที่หลากหลายกันไป ตามแต่สิ่งที่ได้รับการบอกต่อกันจากกลายเป็นประเพณีการปฏิบัติ ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่จะฝากไว้ที่วัด ขณะเดียวกัน ผู้ที่ปฏิเสธคำทำนายที่ได้อาจเสี่ยงใหม่ เพื่อให้ได้คำทำนายที่ดีขึ้น เป็นการตอรองกับโชคชะตาที่พบเห็นได้โดยทั่วไป ทั้งยังเป็นการแสดงตำแหน่งแห่งตนด้วย แม้มนุษย์จะไม่อาจฝันโชคชะตา แต่มนุษย์ก็สามารถตอรองได้ เป็นการร้องขอต่อเทพเบื่องบน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพบการตอรองทั้งในโลกแห่งความจริงและโลกแห่งพิธีกรรม

ในทางตรงกันข้าม ถ้าได้คำทำนายที่ดีแล้วนำกลับไปจะส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวที่ขอการเสี่ยงดวง อาจนำหมายเลขที่ได้นั้นไปเสี่ยงโชคต่อ ส่วนใหญ่แล้วบุคคลที่นำไปเสี่ยงโชคต่อ มักจะเป็นบุคคลใกล้ชิดตัวอย่างญาติผู้ใหญ่ หรือมารดา “หลังจากเสี่ยงเซียมซี ถ้าได้ใบดีก็รู้สึกดีเอากลับไป บางทีแม่เห็นแม่ก็เอาไปเล่นต่ออีก ถ้าได้ใบไม่ดีก็ไม่เอาไป อ่านเสร็จแล้วฝากไว้ก่อน

¹³⁸ สัมภาษณ์ อนุชิตา ดำริ่มุงกิจ, 15 ตุลาคม 2548.

แล้วก็ขอใหม่จนกว่าจะดี"¹³⁹ แต่หากไม่นิยมชมชอบการเล่นหอยหรือลอตเตอรี่แล้ว เรื่องที่ขอองค์เทพจะไม่ใช่เรื่องของโชคลาภ "ไม่ดูเรื่องโชคลาภเพราะไม่ชอบซื้อหอย"¹⁴⁰

จากข้างต้น สะท้อนว่า การเสี่ยงเซียมซีสำหรับคนกลุ่มนี้ หมายถึง สัญญะแห่งการเสี่ยงโชคลาภ การนำเลขที่เสี่ยงได้ไปซื้อหอยนั้น แสดงให้เห็นว่ามีการคาดหวังจากเบ็องบนให้ประทานโชคลาภให้กับตน นอกจากนี้ ยังคาดหวังพระและสิ่งดี ๆ ที่เทพจะดลบันดาลให้เกิดกับตนเอง อาจเชื่อว่าสิ่งนี้คือสิ่งที่ฟ้าลิขิตให้เป็นแบบนั้น

ในทางตรงกันข้าม เราพบการตอรองของคนกลุ่มนี้เช่นกัน หากได้คำทำนายที่ไม่ดีแล้ว จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเสี่ยงเซียมซีแบบปกติ โดยเพิ่มจำนวนครั้งการเสี่ยงเซียมซี กล่าวคือปกติแล้วการประกอบพิธีกรรมหนึ่งครั้งจะมีการเสี่ยงเซียมซีเพียงครั้งเดียว แต่คนกลุ่มนี้ตอรองขอเสี่ยงเพิ่มหากได้ใบไม่ดี และอาจเสี่ยงอีกเมื่อได้ใบไม่ดีหลายครั้ง จนกว่าจะได้ใบที่ดี เป็นการเลือกสารที่จะรับตามความพอใจของตนเอง

8.3 กลุ่มคนทำงาน

กลุ่มคนทำงาน บางส่วนเสี่ยงเซียมซีโดยทำตามประเพณี เพราะถือเป็นการทำบุญ ทำให้รู้สึกดีขึ้น แต่ไม่ใช่ทางแก้ปัญหา ถ้าได้ใบไม่ดีก็ไม่ควรเอากลับ ต้องนำไปไว้ที่เดิม "ที่เสี่ยงเซียมซีเพราะทำตามประเพณี ทำให้รู้สึกดีขึ้น ทำบุญให้สบายใจ ไม่ใช่แก้ปัญหา ถ้าได้ใบไม่ดีก็ไม่ควรเอากลับเอาไว้ที่เดิม"¹⁴¹ ขณะที่ใบดีก็อาจไม่เอากลับไปด้วย แต่อ่านแล้วจะไว้ที่เดิม เนื่องจากไม่ให้ความสนใจเรื่องนี้มากนักจนเกินไป ถ้าได้ใบไม่ดีก็ไม่นำกลับไปและวางไว้ที่เดิมเช่นกัน โดยไม่ได้เสี่ยงต่อ "รู้สึกเฉย ๆ ได้ใบดีบางทีก็ไม่เอากลับ อ่านแล้วเอาไว้ที่เดิม เอากลับก็ได้แต่ไม่สนใจ ถ้าได้ใบไม่ดีก็ไม่เอากลับก็ฝากไว้ อ่านเสร็จแล้วฝากไว้ก่อน เอาไว้ที่เดิม แล้วไม่ได้เสี่ยงต่อ"¹⁴²

จากคำสัมภาษณ์นี้สะท้อนว่า การเสี่ยงเซียมซีหมายถึงการทำบุญตามความหมายที่คนทั่วไปรับรู้และปฏิบัติตาม คนบางกลุ่มอาจคิดว่าการเสี่ยงเซียมซีจะช่วยบรรเทาปัญหาที่เผชิญอยู่ แต่สำหรับคนกลุ่มนี้ การเสี่ยงเซียมซีไม่ใช่การหาทางออกเพื่อแก้ไขปัญหา เพียงแต่พิธีกรรมนั้นได้ช่วยเยียวยาจิตใจให้ดีขึ้น ซึ่งการเยียวยานั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการฝากทุกขโศกต่าง ๆ ไว้ที่วัด

¹³⁹ สัมภาษณ์ พิษญาทิพย์ อังอำนาจศิริ, 15 ตุลาคม 2548.

¹⁴⁰ สัมภาษณ์ วาณี ประภาสโนบล, 7 ตุลาคม 2548.

¹⁴¹ สัมภาษณ์ สมบัติ ธนพัฒน์, 7 ตุลาคม 2548.

¹⁴² สัมภาษณ์ รุติพันธ์ บุญมงคลรักษา, 15 ตุลาคม 2548.

โดยไม่มีการต่อรองใด ๆ ดังนั้น การประกอบพิธีกรรมของบุคคลเหล่านี้ น่าจะเป็นไปเพื่อต้องการ กำลังใจและความมั่นใจในภาวะที่ไม่มีความแน่นอนเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างคนหนึ่งทีกล่าวว่า เหมือนกับเป็นกำลังใจมากกว่า ตรงนี้เป็นความเชื่อส่วนบุคคล “เวลาได้ใบไม้ดีก็เก็บไว้ที่เดิม ไม่เอาไปไหน ก็ทำบุญ ถ้าได้ใบดีก็เอากลับไปด้วย มันแล้วแต่คนเชื่อ ส่วนตัวรู้สึกว่าเป็นกำลังใจมากกว่า ก็แล้วแต่คนคิด”¹⁴³

นอกจากจะวางใบเชียมซีที่ไม่ดีไว้ที่เดิมแล้ว ยังทำบุญเพิ่มด้วย ซึ่งการทำบุญก็มีหลายประเภท ทั้งการบริจาคโรงศพ บริจาคเงิน ที่วัดม้งกรนั้นก็มีการทำบุญหลากหลายรูปแบบ จะเลือกทำแบบไหนนั้นขึ้นอยู่กับความสะดวกและโอกาส “ก็แล้วแต่ บางทีซื้อโรงศพบริจาค แล้วแต่ความสะดวก ที่นี้ก็ทำบุญเยอะ เคยทำนะ แล้วแต่โอกาส”¹⁴⁴

การทำบุญข้างต้น ส่วนใหญ่จะเป็นการทำบุญเพื่อสะเดาะเคราะห์ หากเสี่ยงเชียมซีแล้วมีคำแนะนำเป็นตัวหนังสือสีแดง “ส่วนใหญ่ดีนะ ไม่ค่อยได้ใบไม้ดี เสี่ยงพระไทยก็ดี ไม่เคยได้ใบไม้ดี คือ ไม่มีใบแดง ๆ ไม่ต้องสะเดาะเคราะห์”¹⁴⁵ ซึ่งหมายถึงช่วงเวลานั้นมีเคราะห์อยู่ บางครั้งใบเชียมซีอาจไม่ได้เจาะจงว่าต้องทำบุญด้วยวิธีใด ผู้เสี่ยงสามารถเลือกได้ตามความสะดวกและมีอิสระในการเลือกทำได้ตามความต้องการ

ขณะที่การเสี่ยงเชียมซีในความหมายของคนทั่วไปหมายถึงการขอพรและขอคำแนะนำ กระนั้น ก็ยังหมายถึงการเสี่ยงโชคด้วยเช่นกัน บางกลุ่มคนจึงไม่ได้ให้ความสำคัญในการเสี่ยงเชียมซีมากนัก จึงไม่ค่อยเน้นเรื่องเชียมซี เพราะไม่มีโชคเรื่องลาภลอย นอกจากเรื่องโชคลาภแล้ว คำทำนายที่ดีและไม่ดีส่งผลถึงจิตใจด้วย คือ ถ้าใบเชียมซีดี ก็สบายใจมีความสุข แต่ถ้าทักว่าไม่ดี ก็จะสร้างความทุกข์ให้กับตัวเอง “ไม่ค่อยเน้นเรื่องเชียมซีหรอก เพราะมีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องโชคลาภ โชคลอย ๆ ไม่ค่อยมีอยู่แล้ว มันมีทั้ง 2 อย่าง มีทั้ง 2 ประเภท แต่มันส่งผลถึงจิตใจด้วยนะ คือเรารู้สึกว่าถ้าใบเชียมซีมันดี เราก็สบายใจมีความสุข แต่ถ้าหากถูกทักว่าไม่ดี เราก็จะสร้างความทุกข์ให้กับตัวเอง ถ้าได้ใบไม้ดีเราก็ไม่เอากลับบ้าน ไว้ที่เดิม”¹⁴⁶

เชียมซีเปรียบเสมือนสัญญาณแห่งการเสี่ยงโชคสำหรับผู้ที่คิดว่าตนเองมีโชคลาภอยู่เนื่อง ๆ ส่วนผู้ที่ไม่เน้นทางด้านนี้ก็เชื่อว่าคำทำนายจากใบเชียมซีจะมีผลต่อจิตใจไม่ว่าจะได้คำทำนายที่ดีหรือไม่ แต่จะให้ผลไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ถ้าได้คำทำนายดีจะรู้สึกดี ถ้าได้

¹⁴³ สัมภาษณ์ มนต์นันท์ คุรุตันพันธ์, 13 ตุลาคม 2548.

¹⁴⁴ เรื่องเดียวกัน.

¹⁴⁵ สัมภาษณ์ สุวรรณนา ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

¹⁴⁶ สัมภาษณ์ รุติภา จังวานิช, 31 ธันวาคม 2548.

คำทำนายไม่ดี จะส่งผลให้รู้สึกแสบแสบและมีความกังวล ซึ่งคนส่วนใหญ่จัดการกับความกังวลนั้นด้วยการฝากสิ่งไม่ดีไว้ที่วัดและทำบุญเพื่อลบล้างสิ่งไม่ดีนั้น

คนจำนวนมากถ้าได้ใบจะวางไว้ที่เดิม มีบางส่วนที่เก็บกลับไปเพื่อใช้เตือนสติตัวเอง ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคน หากยึดถือคำทำนายนั้น อาจทำให้เกิดความเครียด ถ้าเราคิดว่าทุกอย่างอยู่ที่เรา เราสามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ คำทำนายอาจไม่ส่งผลต่อจิตใจมากนัก "ส่วนมากได้ใบกลาง ๆ ถ้าได้ใบไม่ดีก็คิดนิดนึงแล้วเก็บใส่กระเป๋า บางคนบอกว่าถ้าได้ใบไม่ดีก็คือไว้ที่เดิม ส่วนตัวเองไว้เตือนสติตัวเอง ถ้าได้ใบดีก็เก็บไป แล้วแต่เหตุผลของแต่ละคน บางคนเชื่อมาก ๆ ก็คิดมาก ถ้าเราคิดว่าทุกอย่างมันอยู่ที่เราก็ไม่มีอะไร"¹⁴⁷

สำหรับกลุ่มนี้ เชื่อว่าเบ็องบนกำหนดทุกข์สุขให้กับตนเองได้ หากแต่เรามีวิธีรับมือ นั่นคือความคิดที่ว่าทุกอย่างอยู่ที่ตัวเรา การเสี่ยงเซียมซีไม่ใช่การแก้ปัญห แต่เป็นไปเพื่อความสบายใจ ทำให้ความกังวลที่มีต่อคำทำนายที่ไม่ดีลดน้อยลง แทนที่จะทุกขีรอนกับผลการทำนายที่ไม่ดีตรงกันข้าม นำใบผลการทำนายนั้นกลับมาเพื่อเตือนสติให้ไม่ประมาทกับการดำเนินชีวิต และจัดการกับใบที่ไม่ดีนั้น โดยฝากไว้ที่ศาลเจ้า ไม่เอาติดตัวกลับมาด้วย และทำบุญเพื่อลดทอนความไม่ดีในคำทำนายนั้น ทั้งนี้ยังเป็นการสะสมบุญเพื่อปกป้องคุ้มครองตนเองอีกด้วย โดยเลือกเอาแต่พรและสิ่งดี ๆ ติดตัวไป ส่วนโชคลาภนั้น อาจไม่ใช่เรื่องที่เราจะต่อรองกับอำนาจของเทพได้

8.4 กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา

ส่วนกลุ่มวัยรุ่นได้รับการบอกต่อกันมาถึงวิธีจัดการคำทำนายที่ไม่ดี โดยนำไปเหน็บไว้ตามต้นไม้ ในทางตรงกันข้ามถ้าได้ใบดีก็เก็บเอาไว้ เช่น คำทำนายที่บอกว่าอนาคตจะดี ซึ่งน่าจะเป็นไปตามนั้น เพราะบางคนเคยไปดูดวง หมอดูบอกว่าให้สักการะเจ้าแม่กวนอิม คำทำนายที่ได้นี้ก็เสี่ยงมาจากเจ้าแม่กวนอิม "คนอื่นพูดกันว่าถ้าใบไม่ดีไว้ไว้ตามต้นไม้ ก็เคยทำ เพื่อนบอกว่าใบไม่ดีให้เหน็บไว้ตามต้นไม้ ส่วนใบดีก็เก็บเอาไว้ อย่างบอกว่าอนาคตจะดี ก็น่าจะเชื่อ เพราะตอนนั้นไปดูดวง หมอดูบอกว่าให้สักการะเจ้าแม่กวนอิม แล้วนี่ก็ไปเสี่ยงที่เจ้าแม่กวนอิมมาเลยเชื่อ"¹⁴⁸

การนำใบเซียมซีที่ไม่ดีไปเหน็บไว้ตามต้นไม้เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เสี่ยงมีกำลังใจดีขึ้น เพราะต้นไม้มักมีเทพสิงสถิตอยู่ การนำใบเซียมซีมาฝากไว้ก็เป็นเหมือนการฝากความทุกข์ไว้กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งน่าจะมีอำนาจในการจัดการได้ดีกว่ามนุษย์ นอกจากนี้ คำสัมภาษณ์ดัง

¹⁴⁷ สัมภาษณ์ กานดา ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

¹⁴⁸ สัมภาษณ์ สาธิยา ปิยะโอสถสวรรค์, 31 ธันวาคม 2548.

กล่าวยังทำให้เห็นว่า วัยรุ่นไทยนิยมการเสี่ยงทายไม่น้อย ด้วยรูปแบบการเสี่ยงทายในยุคปัจจุบันที่มีมากมาย สามารถเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีพร้อมกันก็ได้ ดังนั้น การเลือกทั้งเสี่ยงเข็มชี่และดูดวงอาภรณ์ผสมผสานและไปด้วยกันได้ เพราะในที่นี้กลุ่มตัวอย่างกล่าวว่ามีคำแนะนำให้บูชาเจ้าแม่กวนอิมและถือโอกาสเสี่ยงเข็มชี่ด้วย คำทำนายที่ได้จึงได้รับการยืนยันทั้งจากเบ็องบนและมีแรงหนุนจากหมอดู ซึ่งเป็นการเสริมย้ำในคำทำนายนั้นดูน่าเชื่อถือมากขึ้น

แม้วัยรุ่นจะเป็นวัยที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูง อย่างไรก็ตาม คำทำนายจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ส่งผลให้รู้สึกไม่ดีได้เหมือนกัน แต่เลือกที่จะเชื่อในส่วนที่ตรงกับตนเอง เสียใจแล้วจึงรู้สึกสบายใจ เพราะว่ามันจะถามถึงอนาคต ถ้าได้ผลการทำนายดี นั้นหมายถึงภายภาคหน้าจะดีตามไปด้วย “เคยได้ไปไม่ดี ก็รู้สึกแย่ ๆ แต่ก็เชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง ถ้าเกิดมันไม่ดีก็ไม่เอากลับไป เสียใจแล้วรู้สึกสบายใจ เพราะว่าส่วนมากจะถามถึงอนาคต ถ้าเกิดดีแปลว่าต่อไปข้างหน้าก็คงจะดี”¹⁴⁹ ขณะเดียวกัน การได้คำทำนายที่ไม่ดี อาจไม่มีอิทธิพลมากหากเรายึดหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถพิสูจน์และจับต้องได้มากกว่า แต่กระนั้น ถ้าได้คำทำนายดีก็จะนำกลับไปเพื่อเป็นสิริมงคล “เคยได้คำทำนายที่ไม่ดี อ่านแล้วก็เฉย ๆ เพราะส่วนใหญ่ยึดตามหลักวิทยาศาสตร์มากกว่า แต่ไม่เอากลับไป ด้วย อ่านแล้ววางไว้ที่เดิม ถ้าได้ไปดีก็สบายใจขึ้น ก็นำติดตัวกลับบ้านเพื่อเป็นสิริมงคล”¹⁵⁰

คำสัมภาษณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า กลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่มีวิธีต่อรองด้วยการไม่นำใบเสี่ยงชี่ที่ไม่ดีกลับไปด้วยหรืออาจจะนำไปเหน็บไว้ตามต้นไม้ นอกจากนี้ การเชื่อหลักวิทยาศาสตร์ที่เน้นการกระทำและพิสูจน์ได้มากกว่านั้น ก็ทำให้อ่านางแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของผลการทำนายที่ได้ลดลง ส่วนเรื่องในอนาคตนั้นเป็นสิ่งที่คนกลุ่มนี้กำหนดเองไม่ได้ จำต้องให้ฟ้าเป็นผู้ลิขิตว่าจะเป็นอย่างไรรอต่อไป

รูปแบบการต่อรองผลประโยชน์มีศรัทธาและภาวะทางจิตใจเป็นข้อแลกเปลี่ยน เมื่อใดที่คำทำนายสามารถตอบสนองทางด้านจิตใจได้ หากได้ใบดี แต่หากได้ใบไม่ดี การต่อรองจะชัดเจนเป็นรูปธรรมขึ้น ทั้งการฝากไว้กับองค์เทพเจ้า เหน็บไว้ตามต้นไม้ เผาทิ้ง ในขณะที่เดียวกัน ถ้ามีคำแนะนำให้ทำบุญหรือสะเดาะเคราะห์ ซึ่งเป็นการต่อรองจากเทพ กล่าวคือ ถ้าผู้ประกอบการพิธีไม่อยากรนำความทุกข์ติดตัวกลับไป เบ็องบนช่วยได้ เพียงแต่ต้องใช้วิธีของเทพ ทำให้ผู้ประกอบการพิธีมักจะปฏิบัติตาม เพื่อความสบายใจแม้จะไม่ได้ทำตามทุกคนก็ตาม และการไม่ทำตามคำแนะนำก็ถือเป็นการต่อรองอีกเช่นกัน โดยผู้ประกอบการพิธีอาจให้เหตุผลว่า ทำบุญอยู่เป็นประจำ ดังนั้น ถ้าถูกบอกให้ทำ ไม่ทำวันนี้ วันหน้าก็ต้องมาทำเป็นปกติวิสัยอยู่แล้ว

¹⁴⁹ สัมภาษณ์ ภัทรี ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

¹⁵⁰ สัมภาษณ์ ธนันต์ชัย สุวรรณวัฒน์กุล, 1 มกราคม 2549.

สำหรับโลกศักดิ์สิทธิ์นั้น การต่อรองเป็นความพยายามในการหยิบยืมอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยคาดหวังว่า อำนาจศักดิ์สิทธิ์นั้นจะเกื้อหนุนให้ตนเองมีความได้เปรียบเมื่อก้าวพ้นอาณาเขตของพื้นที่ประกอบพิธีกรรมเข้าสู่ชีวิตจริง และเผชิญหน้ากับอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยความมั่นคง

การต่อรองโชคชะตากับเทพ/เบื้องบนสะท้อนภาพความเป็นจริงของสังคมได้เป็นอย่างดี นั่นคือ เมื่อเราอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง (โลกสามัญ) โลกที่ใช้เงินตราและวัตถุสิ่งของเป็นมาตรฐาน เราจึงต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเงินทอง อันนำมาซึ่งอำนาจแห่งการต่อรองกับคนในสังคมที่สูงขึ้น ความหมายก็คือ ถ้าหากมีเงิน ในการต่อรองเราจะมีสถานะที่ได้เปรียบ ซึ่งเป็นปกติของระบอบทุนนิยมที่มักไม่มีความเท่าเทียมในการดำรงชีวิตเป็นพื้นฐาน และด้วยเหตุนี้ มาตรฐานดังกล่าวจึงทำให้เรามีความต้องการอย่างไม่มีสิ้นสุด จึงไม่ใช่เรื่องผิดแปลก หากการต่อรองในโลกสามัญจะก้าวล่วงเข้าไปยังอาณาเขตแห่งโลกศักดิ์สิทธิ์

นอกจากนี้ การใช้มือจับและเขย่ากระบอกเซียมซี ในทางหนึ่งเป็นเหมือนการพนมมือไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อแสดงความเคารพและขอพร เพราะเราไม่ได้ใช้มือเพียงข้างเดียว แต่ต้องใช้มือทั้ง 2 ข้างคอยประคองเอาไว้จนกว่าจะมีไม้ตัวหล่นลงมา 1 อัน อีกนัยหนึ่ง การจับกระบอกเซียมซีนั้นเป็นเหมือนการกำหนดชะตาชีวิตของตัวเองด้วย

ดังนั้น ในช่วงเวลาเหตุการณ์ปกติ (normal period) สำหรับการเสี่ยงเซียมซีถือเป็นขั้นตอนหนึ่งในสักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของทั้งชาวจีนและชาวไทย เนื่องจากการเสี่ยงเซียมซีเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย และเรามักจะพบกระบอกเซียมซีตามวัดจีน ศาลเจ้าจีน วัดไทย ไปจนถึงศาลเจ้าไทย กระทั่งศาลเล็ก ๆ ก็ตาม ดังนั้น ช่วงเวลาปกติที่มาทำบุญไหว้พระกัน การเสี่ยงเซียมซีมีความหมายถึงการขอพรจากผู้เสี่ยงและการได้รับพรจากเทพเบื้องบน ขณะที่บางกลุ่มคนให้ความหมายไปถึงการขอโชคลาภจากเทพอีกด้วย

สำหรับการสื่อสารในพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีในช่วงเวลาพิเศษที่มีปัญหาเกิดขึ้น (crisis period) นั้น พบว่ามีเป้าหมายเพื่อแก้ไข คลี่คลายหรือหาทางออกให้กับปัญหาหรือวิกฤติที่เกิดขึ้น เช่น เจ็บป่วย การขาดสภาพคล่องทางการเงิน ความรัก ครอบครัวย่ำแย่ เป็นต้น ซึ่งการสื่อสารในช่วงเวลาพิเศษนี้ นับเป็นการเยียวยารักษาจิตใจให้มีความสมดุลมากขึ้น

วิธีการเยียวยารักษาจิตใจเมื่อผ่านการสื่อสารในพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีนั้น ช่วงที่สำคัญในการประกอบพิธี คือ ขณะที่เราทำการสื่อสารในภาวะ Liminality ทั้งนี้ วิกเตอร์ เทอร์เนอร์ ถือว่าภาวะ liminality ดังกล่าวเป็นช่วงเวลาพิเศษที่แยกออกจากชีวิตปกติ ซึ่งเป็นการสื่อสารกับตนเอง และเป็นกิจกรรมส่วนบุคคลที่แต่ละคนเลือกที่จะเข้าร่วมหรือปฏิบัติตาม การที่คน ๆ หนึ่งเลือกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมได้นั้น แนนอนว่าการสื่อสารในกิจกรรมนั้นน่าจะตอบสนองความต้องการบางอย่างได้

ซึ่งเทอร์เนอร์ได้ย้ำว่า ภาวะ liminality จะมีบรรยากาศของความศักดิ์สิทธิ์อยู่ อันเนื่องมาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในพิธีกรรมการเลี้ยงเซียมซี

9. ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับชีวิตจริง

กาญจนา แก้วเทพ อธิบายถึง การแบ่งช่วงเวลาระหว่าง “พิธีกรรม” กับ “สภาพชีวิตประจำวัน” ว่า “การทำพิธีกรรมก็คือช่วงเวลาเว้นวรรคของชีวิตปกติธรรมดา”¹⁵¹ นั่นคือ ช่วงเวลาแห่งพิธีกรรมทำให้เราหลุดพ้นจากความปัจจุบันไปได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง เป็นช่วงเวลาที่ทำให้เราได้หลีกเลี่ยงจากความเป็นจริงที่อาจสร้างความทุกข์ให้แก่เรา

ดังนั้น ความเป็นไปของมนุษย์จึงมีความเชื่อมโยงอยู่ระหว่างโลกทั้ง 2 โลกนี้ นั่นคือ พิธีกรรมจะเป็นภาพสะท้อนให้เห็นบริบท/สภาพแวดล้อมที่เป็นจริงของสังคมเสมอ และในบริบทที่เต็มไปด้วยความจำเป็นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ-การอยู่อาศัย สังคม-ครอบครัว เพื่อนฝูง คนรู้จัก ส่งผลถึงความกังวลและความไม่สบายใจ ซึ่งต้องมีพิธีกรรมการสื่อสารเพื่อช่วยเยียวยารักษาจิตใจ

ความเชื่อมโยงดังกล่าวยังปรากฏในสิ่งของที่ใช้ในพิธีกรรม กล่าวคือ สิ่งของที่ใช้ในพิธีกรรมนั้น ก็คือของที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน หากแต่ควรจะเป็นของที่ดีที่สุดเท่าที่จะหาได้ เพื่อให้เข้าใจกรณีนี้ต้องจำเป็นต้องกลับไปดูที่มาของเซียมซีที่ก่อกำเนิดขึ้นมาในสังคมจีน เนื่องจากประเทศจีนอันเป็นที่ก่อกำเนิดเซียมซีนั้นอุดมไปด้วยป่าไม้ ไม้ไผ่จึงหาได้ง่ายแล้วเป็นของที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน ทั้งยังถือเป็นไม้มงคลด้วย เหตุนี้เองกระบอกเซียมซีและไม้ตีวจึงทำจากไม้ไผ่ นับเป็นวัฒนธรรมจีนที่คนไทยเชื้อสายจีนยังคงยึดถือต่อมา แต่มีบ้างที่กระบอกทำจากวัสดุอื่น เช่น พลาสติก

ทัศนะของ Emile Durkheim ที่ว่า พิธีกรรมคือตัวแทนของที่เป็นรูปธรรมของ “ความเป็นสังคม” กล่าวคือ ในชีวิตประจำวัน มนุษย์เราอาจมีชีวิตอยู่โดยไม่ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมียุคก่อน แต่ในพิธีกรรม บรรยากาศและสัญลักษณ์ในพิธีกรรมจะทำให้ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันเด่นชัด¹⁵²

¹⁵¹ กาญจนา แก้วเทพ, “เมื่อสื่อพิธีกรรมเป็นลำน่านแห่งความสุข,” ใน ยึดหลักปักแน่นกับงานสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุขภาวะ (กรุงเทพมหานคร: โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข, 2549),

น. 21-22.

¹⁵² เรื่องเดียวกัน, น. 22.

สังคมในปัจจุบันมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น เนื่องจากเราขาดความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง นั่นคือ การสื่อสารกับตนเองมากขึ้น แต่สื่อสารกับบุคคลอื่นลดลง ทำให้ความไว้วางใจต่อบุคคลอื่น มีน้อยลง รวมถึงความไม่แน่นอนในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมของโลกทั้งหมดเข้าหากัน ทำให้ทุกคนอยู่ในระบบซึ่งใหญ่เกินกว่าที่จะคาดเดา หรือควบคุมชะตากรรมของตนเองได้ ทำให้จิตใจไม่มั่นคง ต้องการความอุ่นใจ¹⁵³ ขณะเดียวกัน พิธีกรรมการเลี้ยงเซียมซีซึ่งเป็นการสื่อสารของปัจเจกบุคคลและดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ ก็ได้เชื่อมโยงปัจเจกบุคคลเข้ากับสังคมมวลชน (mass society) ผ่านการสื่อสารในพิธีกรรม

จากเหตุผลดังกล่าว จึงอาจเป็นสิ่งที่เชื่อมร้อยกลุ่มคนที่อยู่ในภาวะระส่ำระสายให้หัน มาพึ่งพิงเซียมซี เพราะเชื่อว่าการสื่อสารในพิธีกรรมการเลี้ยงเซียมซีจะสามารถให้ความอุ่นใจได้ การสื่อสารในพิธีกรรมดังกล่าวจึงมีความหมายกับคนกลุ่มต่าง ๆ นี้ โดยเฉพาะคนที่มีชีวิตอยู่เพื่อ ตนเองและครอบครัวในสังคมเมือง ซึ่งการสื่อสารนี้ได้เชื่อมร้อยพิธีกรรมและชีวิตจริงแตกต่างกันไป ตามกลุ่มคน ดังนี้

ตารางที่ 5.12

ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับชีวิตจริง

ผู้สูงอายุ	เจ้าของกิจการ	กลุ่มคนทำงาน	นักเรียน/นักศึกษา
- ถ้าโบเซียมซีแนะนำให้ทำบุญหรือสะเดาะเคราะห์ต้องทำตามอย่างเคร่งครัด	- หากมีคำแนะนำจะไม่ค่อยทำตาม - ไม่ใช่การแก้ปัญหาแต่เป็นเรื่องของจิตใจ	- ส่วนใหญ่ทำตามคำแนะนำที่ได้	- ส่วนใหญ่ทำตามคำแนะนำ - เชื่อว่าเป็นการสะสมบุญคือการทำให้ชีวิตดีขึ้น

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดมังกรกมลาวาส (เล่งเน่ยยี่) ระหว่างเดือนตุลาคม 2548-มกราคม 2549

¹⁵³ นิธิ เอียวศรีวงศ์, ยุคสมัยไม่เชื่ออย่าลบหลู่ (กรุงเทพมหานคร: แพร่สำนักพิมพ์, 2541), น. 16.

9.1 กลุ่มผู้สูงอายุ

จากตาราง กลุ่มผู้สูงอายุจะทำตามคำแนะนำในใบเขียนซี หากศรัทธาในอำนาจแห่งการปกป้องคุ้มครองแล้วยังจะต้องทำตาม เพื่อความสบายใจ “ทำตาม แบบนี้ก็ดังตามสิ เราศรัทธาเขียนซีแล้วเราก็ต้องตาม ถ้าเราไม่ตามแล้วจะไม่สบายใจ แล้วเราก็ทำตามที่เขียนซีบอก”¹⁵⁴ ส่วนเนื้อหาในใบเขียนซีตรงอยู่เพียงไม่กี่ข้อ เพราะคำทำนายของวัดนี้มีเนื้อหาไม่มาก ที่ตรงบอกว่าลูกหลานเป็นคนดี รักครอบครัว “บางทีก็มี ตรงแค่ไม่กี่ข้อเอง เขียนซีที่นี้แค่นิดเดียวเอง ที่ตรงบอก ว่าลูกเต๋าดินะ รักแม่นะ เนี่ยตรง”¹⁵⁵

ความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามคำแนะนำในใบเขียนซีนั้น เป็นสิ่งที่คนวัยนี้ยึดถือและไม่อาจละเลยที่จะไม่ทำตาม อาจเป็นเพราะมีความเคารพนับถือต่อองค์เทพ สถานศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรม ซึ่งล้วนต้องอาศัยอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุนี้ หากมีคำแนะนำจากคำพยากรณ์จากเทพผู้ซึ่งล่วงรู้ความเป็นไปของดวงชะตา จึงไม่อาจปฏิเสธได้ หากปฏิเสธไม่ทำตามอาจทำให้เคราะห์โศกที่มีอยู่เพิ่มมากขึ้น สำหรับเนื้อหาคำทำนายที่ปรากฏมักจะเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป มีเพียงบางใบเท่านั้นที่มีความเจาะจงลงไปในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่ก็มีส่วนเลี้ยวที่แต่ละกลุ่มเลือกให้ความสำคัญ โดยกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับเรื่องครอบครัวมาเป็นอันดับแรก สืบเนื่องจากการมีชีวิตอยู่เพื่อคนอื่น ก่อนที่จะคิดถึงตนเอง

นอกจากนี้ แม้ว่าปกติกลุ่มตัวอย่างจะทำบุญอยู่เสมอ บางครั้งบริจาคเงินในตู้รับบริจาค กระนั้น ถ้าพบตัวหนังสือสีแดงในผลการทำนายว่าต้องสะเดาะเคราะห์ ต้องทำตามนั้น โดยจะมีเนื้อหาที่บอกถึงวิธีการสะเดาะเคราะห์ “ปกติทำบุญอยู่แล้ว บางทีก็หยอดตู้ ถ้าไปเจอหนังสือสีแดงต้องสะเดาะเคราะห์ เราก็สะเดาะเคราะห์ ในใบจะบอกว่าต้องสะเดาะเคราะห์อย่างไร เขาจะบอกว่าตรงนี้ต้องสะเดาะเคราะห์อย่างนี้”¹⁵⁶ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะทำตามหรือไม่ ถ้ารู้สึกว่ปีนี้ดวงชะตาไม่ดี ก็ต้องทำตามคำแนะนำ “ทำตาม แล้วแต่คนจะสะเดาะเคราะห์หรือไม่ ถ้าเราคิดเรามั่นใจว่าปีนี้ไม่ดีหรืออะไรเราต้องสะเดาะเคราะห์ เราก็ทำ”¹⁵⁷ เพื่อผลบุญจะได้ส่งให้ชะตาชีวิตดีขึ้น

¹⁵⁴ สัมภาษณ์ เพียงใจ ธรรมสว่างสุข, 1 มกราคม 2549.

¹⁵⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹⁵⁶ สัมภาษณ์ จวน ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

¹⁵⁷ สัมภาษณ์ พรทิพย์ แซ่จั่ว, 1 มกราคม 2549.

การสะสมบุญ ยังช่วยสร้างกำลังใจให้กับผู้ทำบุญด้วย เป็นการอาศัยอำนาจศักดิ์สิทธิ์จากเทพมาช่วยขจัดทุกข์ ดังนั้น เมื่อมีเคราะห์หรือมีปัญหาใด ๆ ผู้ที่ทำบุญอยู่เสมอจะมั่นใจได้ว่าผลบุญที่สะสมไว้จะทำให้เทพช่วยเหลือ “ทำบุญบ่อยอยู่แล้ว เราแก่เราเอง พระเจ้าช่วยเราอยู่แล้ว ถ้าโบเซียมซีแนะนำให้ทำอะไร ก็จะทำตามสมควร ตามที่ตั้งใจ”¹⁵⁸ การทำตามคำแนะนำซึ่งมาจากองค์เทพนั้น จึงเป็นการชี้ทางออกหรือทางแก้ไขให้กับคนกลุ่มนี้ เมื่อทำตามแล้วจะทำให้ดีขึ้น

9.2 กลุ่มเจ้าของกิจการ

ด้านกลุ่มเจ้าของกิจการ มีทั้งที่ไม่ทำตามและทำตาม โดยผู้ที่ไม่ทำตามจะเชื่อว่า การเสี่ยงเซียมซีเป็นเรื่องของความสบายใจมากกว่าจะเป็นการแก้ปัญหา จึงไม่ค่อยทำตามคำแนะนำของโบเซียมซีและดำเนินชีวิตปกติ หากมีคำทำนายที่ตรงกับช่วงชีวิตตอนที่เสี่ยงก็จะเชื่อเป็นพิเศษ “ไม่ค่อยทำตามโบเซียมซี ดำเนินชีวิตปกติ บางใบที่ตรงกับตอนที่เสี่ยงก็จะเชื่อเป็นพิเศษ แต่ไม่ได้หวังที่จะช่วยแก้ปัญหา เพื่อให้สบายใจ เป็นเรื่องของจิตใจมากกว่า”¹⁵⁹

ขณะที่กลุ่มที่ทำตามจะเน้นว่า คำแนะนำที่ได้นั้นหากเป็นการทำบุญจะทำตามโดยไม่มี ความลังเล ทั้งนี้ เพื่อความสบายใจส่วนตัว “ถ้าแนะนำก็จะทำเพื่อความสบายใจ”¹⁶⁰ “ถ้าโบเซียมซีแนะนำให้ทำบุญ ก็ทำ”¹⁶¹ ความรู้สึกเช่นนี้มีความสำคัญอย่างมากต่อบุคคลส่วนใหญ่ ซึ่งครอบคลุมทุกวัย โดยมักจะตอบตรงกันว่าทำไปเพื่อตอบสนองความต้องการเบื้องต้นของจิตใจ นอกจากนี้ยังเป็นการทำบุญด้วย จึงทำไปอย่างไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ ด้วยมุ่งหวังให้มีสิ่งดี ๆ เกิดขึ้น

กลุ่มนี้เชื่อว่าการแก้ปัญหาเป็นเรื่องที่บุคคลต้องจัดการด้วยตัวเอง การประกอบพิธีกรรมเป็นไปด้วยเหตุผลทางจิตใจเท่านั้น ในทางตรงการข้าม การที่จิตใจได้รับการเยียวยาให้มีความสมดุล น่าจะเป็นแรงผลักดันในบุคคลนั้นลุกขึ้นสู้และเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างไม่หวั่นเกรงด้วยความไว้วางใจต่อสิ่งที่เคารพนับถือ ทำนองเดียวกัน ความเชื่อถือต่อคำทำนายจะเพิ่มมากขึ้นหากคำทำนายนั้นตรงกับช่วงชีวิตในตอนนั้น

¹⁵⁸ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

¹⁵⁹ สัมภาษณ์ วาณี ประภาสโนบล, 7 ตุลาคม 2548.

¹⁶⁰ สัมภาษณ์ พิษญาทิพย์ อังอำนวยศิริ, 15 ตุลาคม 2548.

¹⁶¹ สัมภาษณ์ อนุธิตา ดำริ่มงกิจ, 15 ตุลาคม 2548.

9.3 กลุ่มคนทำงาน

กลุ่มต่อมา คือคนทำงาน คำทำนายจะมีผลต่อจิตใจบ้าง แต่ไม่ได้มีอิทธิพลมากนัก เพราะโดยปกติใช้ชีวิตด้วยความระมัดระวังและไม่ประมาท จึงไม่วิตกกังวลในส่วนนั้น ส่วนคำแนะนำในไบเบิลที่ ไม่ทำตาม เพราะทำบุญอยู่เสมอเมื่อมีโอกาส เช่น เติมน้ำมัน “ไม่มีอิทธิพลมากนัก มีบ้าง เพราะระวังโดยปกติ ไม่ประมาท ไม่วิตกกังวลนั้น เลยไม่ทำตามคำแนะนำ เพราะทำบุญอยู่แล้ว เช่น เติมน้ำมันไปตามโอกาส”¹⁶² เช่นเดียวกับงานดาที่เห็นว่า คำทำนายไม่ค่อยมีผลต่อตัวเอง หากได้ไบเบิลก็ถือเป็นสิริมงคล ถ้าได้ไบเบิลก็เหมือนกับเป็นการเตือนสติตัวเองให้ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท “ก็ไม่ค่อยมีผลหรอก อย่างที่บอก ก็คือแค่เป็นสิริมงคลถ้าได้ไบเบิล ถ้าได้ไบเบิลก็เหมือนกับเป็นการเตือนสติตัวเองให้ระมัดระวังในการใช้ชีวิต”¹⁶³

คำทำนายสำหรับคนกลุ่มนี้มีหน้าที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและเป็นข้อคิดเตือนใจ ทั้งยังให้เสริมความมั่นใจในการดำรงชีวิตด้วยพร ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งดี ๆ ที่ได้รับจากการทำบุญ นับเป็นการผูกโยงชีวิตประจำวันเข้ากับพิธีกรรมอย่างแยกไม่ออก ขณะที่เราเชื่อว่าพิธีกรรมช่วยบรรเทาความไม่สบายใจ แต่ในโลกของพิธีกรรมเราก็นำการตอรอง ซึ่งให้อยู่ในชีวิตประจำวันเข้ามาใช้ในพิธีกรรมด้วย ดังนั้น การเลือกที่จะเชื่อหรือจะทำสิ่งใดนั้น ผู้เสี่ยงกำหนดได้เอง

หากการทำบุญสอดแทรกอยู่ในการดำรงชีวิตอยู่แล้ว เช่น ทำเมื่อมีเวลาว่างและสะดวก อาจทำให้เราไม่กังวลกับคำทำนายมากนัก ขึ้นอยู่กับความเชื่อส่วนบุคคลด้วยว่ามีความเชื่อแบบใด “มันก็ต้องเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว ถ้าไปเสี่ยงเซียมซีแล้วเขาบอกก็ต้องทำอย่างนั้นนะ โดยส่วนตัวก็ทำเป็นประจำอยู่แล้ว ไม่ได้ซีเรียสมากขนาดนั้น แล้วแต่ความเชื่อ ถ้าไม่ว่างก็ไม่ค่อยทำ บางทีเอาฤกษ์สะดวก”¹⁶⁴

ขณะที่บางคนจะทำบุญอยู่เสมอและทำตามที่ใจต้องการ ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญตามวัด/ศาลเจ้า หรือทำบุญตักบาตร โดยไม่ต้องรอว่าช่วงนั้นชะตาชีวิตจะเป็นอย่างไร จะมีเคราะห์หรือไม่ก็ตาม “ในความรู้สึกนะ ถ้าอยากทำบุญก็ทำไปเลย ทำตามที่ใจอยากจะทำ จะดีหรือไม่ดีก็ตามเอง ปกติทำอยู่แล้ว ทำบุญใส่บาตร เราจะทำของเราเองอยู่แล้ว โดยที่ไม่ต้องรอว่า ดวงเราจะมีเคราะห์หรืออะไร เราทำอยู่เรื่อย ๆ”¹⁶⁵ เหตุผลหนึ่งอาจเป็นเพราะ การมาไหว้พระทำบุญนั้น ก็มี

¹⁶² สัมภาษณ์ สมบัติ ธนพัฒน์, 7 ตุลาคม 2548.

¹⁶³ สัมภาษณ์ กานดา ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

¹⁶⁴ สัมภาษณ์ มนัสนันท์ คุรัตน์พันธ์, 13 ตุลาคม 2548.

¹⁶⁵ สัมภาษณ์ สุจิตาภา จังวานิช, 31 ธันวาคม 2548.

การปิดเป้าเคราะห์ร้ายต่าง ๆ ไปพร้อมกัน โดยเฉพาะช่วงเทศกาล “ให้พระเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งพระไทยพระจีน แล้วก็สะเดาะเคราะห์ทำบุญด้วย โดยเฉพาะหน้าเทศกาล”¹⁶⁶

ดังนั้น การทำบุญและการสะเดาะเคราะห์จึงสอดแทรกอยู่กับการดำเนินชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริง โดยที่เราไม่รู้ตัวหรือสังเกตเห็น เพราะทำจนเป็นปกติวิสัย การทับซ้อนกันระหว่างพรมแดนของโลกสามัญและโลกศักดิ์สิทธิ์จึงทำให้เรามีชีวิตผูกพันอยู่กับทั้ง 2 โลกในลักษณะการพึ่งพิงที่ต่างกัน โลกหนึ่งมีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ การดำรงชีวิต แต่อีกโลกหนึ่งมีความสำคัญในแง่ของการเป็นที่ยึดเหนี่ยวและยกระดับจิตใจ อีกด้านหนึ่งก็ถือเป็นการควบคุมให้สังคมมีความเป็นระบบระเบียบมากขึ้น เนื่องจากข้อบังคับหรือกฎหมายที่อยู่ในโลกสามัญไม่สามารถดูแลสังคมได้ทั้งหมด จำต้องหยิบยืมกฎเกณฑ์จากโลกศักดิ์สิทธิ์มาช่วยดูแล

9.4 กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา

สำหรับเด็กวัยรุ่น หากใบเขียนซีมีคำแนะนำให้ทำบุญเพิ่มจะทำตาม เพราะดวงชะตาไม่มีความมั่นคงแน่นอน การเลือกที่จะทำตามทำให้รู้สึกสบายใจมากกว่า เพราะเคยมีช่วงที่คำทำนายตรงกับตัวเอง “ก็ต้องทำ เพราะว่าดวงมันก็ไม่แน่ไม่นอน รู้สึกสบายใจมากกว่า เพราะมีช่วงที่ตรงกับตัวเองด้วย”¹⁶⁷

เมื่อนำคำสัมภาษณ์ของกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มตัวอย่างอีก 3 กลุ่มมาพิจารณาร่วมกัน จะพบว่า การปฏิบัติตามคำทำนายเป็นไปเพื่อตอบสนองจิตใจ ซึ่งทุกกลุ่มกล่าวตรงกันว่า การทำเช่นนั้นช่วยให้มีความสบายใจมากขึ้น สำหรับกลุ่มเด็กวัยรุ่นเอง บางคนมีความเชื่อเช่นเดียวกับกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ว่า ดวงชะตาถูกลิขิตจากเบื้องบน เราไม่สามารถควบคุมและล่วงรู้ความเป็นไปได้ ด้วยเหตุนี้ เราจึงรู้สึกถึงความไม่มั่นคง จำเป็นที่จะต้องให้ผู้ลิขิตชะตาชีวิตช่วยชี้แนะหนทางที่ถูกที่ควร ซึ่งทำได้ผ่านพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซี

แต่หากไม่ยึดติดกับคำทำนาย ไม่กะเกณฑ์ว่าช่วงชีวิตต้องตรงกับคำทำนาย หรือคำทำนายต้องเป็นไปในแนวทางที่ต้องการ เพราะคำทำนายที่วัดนี้ส่วนใหญ่พูดถึงเรื่องทั่ว ๆ ไป ส่วนตัวจะอ่านรายละเอียดโดยรวม แต่สนใจเฉพาะบางช่วง อย่างเรื่องการเรียน เรื่องครอบครัว “ถ้าแนะนำก็จะทำ ส่วนคำทำนายก็ไม่มีที่ตรง เพราะว่าไม่ได้ยึดมาก ไม่ได้คิดว่ามันจะต้องตรงกับ

¹⁶⁶ สัมภาษณ์ สุวรรณนา ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

¹⁶⁷ สัมภาษณ์ สาธิตา ปิยะโอสถสวรรค์, 31 ธันวาคม 2548.

อันนี้ คำทำนายที่นี้ส่วนใหญ่ก็จะกว้าง ๆ จะอ่านทั้งแผ่น แต่สนใจเฉพาะบางช่วง ถ้าเกิดเป็นเรื่องเรียน เรื่องครอบครัวทำนองนี้”¹⁶⁸

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มจะเลือกให้ความสนใจเนื้อหาในใบเขียนซีต่างกันไปตามตามวัยและรูปแบบการใช้ชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องที่ชอบด้วย กล่าวคือมีความกังวลในเรื่องใดก็จะให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระในส่วนนั้นมากกว่าส่วนอื่น ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นให้ความสำคัญกับเรื่องการเรียน กลุ่มคนทำงานจะให้ความสำคัญกับเรื่องการทำงาน เช่นเดียวกับผู้ที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวจะสนใจเรื่องเงินทอง การทำมาค้าขายเป็นพิเศษ ส่วนผู้อาวุโสให้ความสำคัญกับชีวิตของผู้อื่นมากกว่า จะเลือกสนใจเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับบุคคลเหล่านั้นก่อน

เนื้อหาที่พบได้ในใบเขียนซีนอกจากจะเป็นคำทำนายทั่วไปแล้ว ยังมีคำแนะนำและข้อปฏิบัติบางอย่างที่เป็นการบรรเทาความทุกข์หรือสิ่งร้าย ๆ ให้เบาบางลงได้ เช่น คำแนะนำให้เติมน้ำมันตะเกียง ปล่อยนกล่อยปลา รวมไปถึงการทำบุญในทางอื่น ๆ ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุตอบตรงกันว่าต้องปฏิบัติตาม นอกจากความศรัทธาแล้ว ยังทำให้มีความสบายใจมากขึ้น และหากพิจารณาถึงสิ่งที่ร้ายล้อมเขียนซีแล้ว จะพบว่า บริเวณที่มีการเสี่ยงเขียนซีจะมีการทำบุญ โดยอาจมีผู้รับบริจาคหรือการทำบุญโดยผ่านเจ้าหน้าที่ เช่น การซื้อโลงศพ ฯลฯ ซึ่งการทำบุญประเภทหลังจะมีใบเสร็จให้ใส่ชื่อตัวเองหรือผู้ที่เราทำบุญให้ จากนั้นจึงนำไปเผาที่เตาเผาเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์หรือสะสมบุญ นอกจากนี้ยังมีการขายของแก้บนซึ่งมาจากคำทำนายในใบเขียนซี เช่น การเติมน้ำมันตะเกียง การปล่อยนกล ฯลฯ วิธีการแก้บนดังกล่าวอาจทำให้สบายใจขึ้น ทั้งยังสะท้อนถึงระบบความเชื่อเรื่องกรรม และมีบางส่วนของกลุ่มที่ทำตามที่เขียนซีแนะนำ โดยเฉพาะเมื่อแนะนำให้ทำบุญ

จากคำสัมภาษณ์ เมื่อผู้วิจัยถามว่าหากในใบเขียนซีแนะนำให้ทำบุญ สะเดาะเคราะห์ หรือทำอะไรบางอย่าง กลุ่มตัวอย่างจะทำตามหรือไม่นั้น คำตอบของกลุ่มผู้สูงอายุจะมีความหนักแน่นมากที่สุดว่าต้องทำตาม แสดงให้เห็นถึงศรัทธาที่มีอยู่เต็มเปี่ยม และส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ทำบุญเป็นปกติอยู่แล้วในชีวิตประจำวัน ขณะที่กลุ่มเจ้าของกิจการนั้น มีบางส่วนที่ไม่ได้ทำตามคำแนะนำ เพราะเชื่อว่าเขียนซีไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แต่เป็นเรื่องของจิตใจมากกว่า

ส่วนกลุ่มคนทำงานนั้น มีทั้งส่วนที่ทำตามคำแนะนำและไม่ทำตาม ส่วนที่ทำตามให้เหตุผลว่าแล้วแต่ความเชื่อของแต่ละบุคคล เพราะโดยส่วนตัวก็ทำอยู่แล้ว กับบางคนที่ไม่ทำตามเพราะเห็นว่า ทำบุญอยู่ตลอดตามที่ใจอยากจะทำ โดยไม่ต้องรอรอว่างเมื่อไหร่ดวงไม่ดีแล้วค่อยทำบุญ อีกส่วนหนึ่งคิดว่า คำแนะนำไม่ส่งผลต่อตนเองมากนัก กลับเป็นการเตือนสติให้ใช้ชีวิตด้วยความ

¹⁶⁸ สัมภาษณ์ ภัทรี วีระจิตกุล, 1 มกราคม 2549.

รอบคอบและไม่ประมาท จึงไม่ค่อยมีความกังวลในจุดนี้เท่าไรนัก ขณะที่กลุ่มวัยเรียนส่วนใหญ่ มักจะปฏิบัติตาม แต่ไม่ได้มีความเคร่งครัดเท่ากลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากบางส่วนเชื่อเรื่องดวงว่ามี ความไม่แน่นอน การทำบุญสะสมไว้ก็เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้ชีวิตดีขึ้นได้

ตรงกับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างบางคนที่ว่า ถ้าช่วงไหนดวงไม่ดีจะได้คำทำนายที่ไม่ดี เสมือนว่าเทพรู้ว่าดวงชะตาเราเป็นอย่างไร เพราะเป็นผู้กำหนด ดังนั้น ช่วงที่ดวงดีจึงได้ คำทำนายที่ดี มีความสอดคล้องกัน เพียงแต่ขณะที่เราดวงไม่ดี ผลทำนายจะมีคำแนะนำแนวทาง หรือวิธีที่จะทำให้ชะตาชีวิตดีขึ้น

เมื่อกล่าวถึงคำทำนายในใบเขียนซี สร้างความมั่นใจ ให้กำลังใจ นอกจากนี้สิ่งที่อยู่ใน ใบบอกผลนั้น ส่วนหนึ่งยังเป็นข้อปฏิบัติทางสังคม ถือเป็นกลไกการดูแลควบคุมสังคมอีกรูปแบบ หนึ่ง ทำให้คนในสังคมอยู่ในกรอบระเบียบ และบรรทัดฐานของสังคมนั้น กลไกการควบคุมสังคม รูปแบบดังกล่าวเชื่อมโยงกับศาสนา เพื่ออาศัยความศักดิ์สิทธิ์ ทั้งยังสามารถดึงศรัทธาจากผู้คนให้ ปฏิบัติตามคำแนะนำเหล่านั้นได้อีกด้วย เพราะศาลเจ้า ถือเป็นสถานที่ทางศาสนา ประกอบไป ด้วยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกแยกออกจากโลกของมนุษย์ปุถุชน และด้วยความศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เข้ามาในดินแดนแห่งนี้สามารถสื่อสารกับเทพได้

หากพิจารณาเนื้อหาในใบเขียนซี จะพบความเชื่อมโยงระหว่างพิธีกรรมกับชีวิตจริงที่ ชัดเจนขึ้น เนื่องจากเรื่องและผู้เสี่ยงขอส่วนใหญ่จะขอผลที่จะได้รับมากกว่าวิธีที่จะไปถึงผลนั้น ซึ่ง สัมพันธ์กับเนื้อหาในใบเขียนซีที่ส่วนมากจะเป็นผลที่อยากได้รับ ส่วนวิธีที่จะไปถึงผลนั้นอยู่ใน รูปของจิตใจ คือ ทำอย่างไรจึงจะสบายใจ วิธีที่ทำได้ คือ ไหว้พระ ทำบุญ สะเดาะเคราะห์ เติมน้ำมัน ฯลฯ ความเชื่อมโยงนี้ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมและชีวิตจริง เพราะ การไหว้พระ ทำบุญ สะเดาะเคราะห์หรือการเติมน้ำมันนั้น นอกจากจะเป็นไปเพื่อความสบายใจ แล้ว อีกด้านหนึ่งคือ การสะสมบุญ คือ ทางลัดที่จะนำไปสู่สิ่งที่คาดหวังไว้นั่นเอง โดยมีความเชื่อว่า บุญที่สั่งสมไว้จะทำให้พบเจอแต่ชีวิตที่ดี อยู่ดีมีสุข มีความเจริญ โดยเฉพาะเรื่องหน้าที่การงาน การทำ มาหากิน ที่จะนำไปสู่ความร่ำรวย สิ่งเหล่านี้อธิบายว่า เหตุใดผู้เสี่ยงส่วนใหญ่จึงทำตามคำแนะนำ ในใบเขียนซี นั้นเพราะมีความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังความสบายใจ ซึ่งก็คือ ความคาดหวังต่อสิ่ง ที่ต้องการ

เมื่อนำข้อสังเกตของ นิธิ เอียวศรีวงศ์¹⁶⁹ เรื่อง ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม มาทำการพิจารณา ร่วมกับคำอธิบายข้างต้นจะพบว่า ผู้ที่ศรัทธาและนับถือเจ้าแม่กวนอิมจะมีความคาดหวังในด้าน โลกียะสุข หากเราทำบุญต่อพระองค์ พรที่เราพึงได้มีตั้งแต่การค้าเจริญรุ่งเรือง คู่แต่งงานดี ร่มเย็น

¹⁶⁹ นิธิ เอียวศรีวงศ์ "เรื่องจากปก: ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม," น. 85-86.

เป็นสุข อายุยืน ได้รับความเมตตา โชคลาภ ไม่มีศัตรู ใต้บุตร โดยเฉพาะเรื่องการค้า ปัญหาครอบครัว และอาณาภพในการรักษาโรค ซึ่งถือเป็นความกตัญญูของผู้คนส่วนใหญ่ที่ให้ความเคารพเจ้าแม่กวนอิม เพราะเมื่อเข้ามานับถือเจ้าแม่กวนอิมแล้ว ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ลดลง ด้วยอาณาเขตแห่งการคุ้มครองที่กว้างขวางครอบคลุมทุกเรื่องราวปัญหา การขอพรจากเจ้าแม่กวนอิมคงช่วยสร้างความสบายใจ สร้างความหวังและกำลังใจให้กับผู้เสี่ยง โดยเฉพาะผู้ที่ศรัทธาเจ้าแม่กวนอิมอยู่ก่อนแล้ว

สิ่งสำคัญ คือ การเสี่ยงเซียมซีได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมและชีวิตประจำวันไว้ด้วยกัน หากคิดการใดที่ต้องการคำปรึกษา ต้องการคำตัดสินและต้องการคำแนะนำ พิธีกรรมที่ประกอบไปด้วยสัญลักษณ์และบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์จะช่วยสร้างความมั่นใจ และให้คำตอบกับสิ่งนั้น และหากอยู่ในภาวะที่จิตใจอ่อนแอ ต้องการที่พึ่งทางใจ คิดหาหนทางออกไม่ได้ หรืออยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมของตนเองและอำนาจรัฐแล้ว เซียมซีก็เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้สิ่งนั้นคลี่คลาย อีกนัยหนึ่ง การเสี่ยงเซียมซี สิ่งที่สำคัญคือ สมภาณี ซึ่งทำให้เราหยุดคิดและได้ทบทวน ทำให้เกิดสติปัญญา ซึ่งทำให้เรามีเหตุผล มีความระมัดระวังและรอบคอบมากพอในการหาทางแก้ไขสิ่งที่กำลังเป็นปัญหา รวมถึงการใช้ชีวิต

ดังนั้น การเสี่ยงเซียมซี จึงเป็นการสื่อสารกับตนเองเพื่อทำสมาธิ อันจะก่อให้เกิดปัญญาที่โยงโยงอยู่กับชีวิตประจำวัน เพราะวิถีชีวิตปกติในสังคมเมืองนั้น ทุกสิ่งเป็นไปด้วยความเร่งรีบและความขัดแย้ง จนทำให้มนุษย์เราไม่ทันคิดและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา จึงไม่น่าแปลกใจ หากคนในยุคนี้จะพบเห็นการสื่อสารเพื่อประกอบพิธีกรรมในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมากยิ่งขึ้น

หากตั้งคำถามว่า เหตุใดคนกลุ่มต่าง ๆ จึงพึ่งพิงอำนาจการคุ้มครองของสิ่งศักดิ์สิทธิ์กันมากขึ้น คำถามเหล่านี้จะย้อนกลับไปสู่สถาบันต่าง ๆ ของสังคม เป็นการตั้งคำถามถึงประสิทธิภาพการหน้าที่ของสถาบันเหล่านั้น เพราะสังคมไทยในสมัยโบราณ มีสถาบัน กลไก และการสื่อสารในการแก้ปัญหาที่ช่วยสร้างความเข้าใจและควบคุมไม่ให้เกิดปัญหาอยู่มาก นับตั้งแต่เครือญาติ การสืบมรดก วัด ชุมชน พิธีกรรม ฯลฯ ดังนั้น การที่ปรากฏการณ์ของพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีมีอาณาบริเวณที่กว้างขวางโดยไม่จำกัดอยู่เพียงในเขตเมืองเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ขยายไปสู่ทุกภาคส่วนของสังคมด้วย สะท้อนว่าสถาบันและกลไกเหล่านี้ดังก้าวไม่สามารรถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความหวาดหวั่นและความไม่มั่นใจของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่

10. บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารผ่านพิธีกรรมการเลี้ยงเซียมซี

บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของสถาบันศาสนาที่ถูกกล่าวถึงในงานวิจัยของ งามพิศ สัตย์สงวน เรื่อง “การหน้าที่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงของสถาบันศาสนาในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาศาสนาพุทธ (วัดมิ่งกรมลาวาส)” โดยนักวิชาการ 3 คนดังนี้

Persell (1990) กล่าวว่า สถาบันศาสนาทำหน้าที่สำคัญ 5 อย่าง คือ

1. ให้ความมั่นคงทางจิตใจแก่สมาชิกแต่ละคนในสังคม
2. ทำให้มีความกลมกลืนระหว่างคนที่นับถือศาสนาเดียวกัน เป็นพวกเดียวกัน
3. ควบคุมทางสังคม
4. เป็นแหล่งของศีลธรรมในสังคม
5. ทำให้สมาชิกของสังคมมีจิตใจเข้มแข็ง

ด้าน Thio (1990) ได้เพิ่มหน้าที่ของศาสนาเพิ่มอีก 2 ข้อ คือ 1. ให้วิสัยทัศน์ในการมองโลก 2. ทำให้สมาชิกสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ขณะที่ Kammey, Ritzer & Yetman (1994) ได้เพิ่มหน้าที่อีก 1 ข้อ คือ หน้าที่การให้ความหมายกับชีวิตมนุษย์¹⁷⁰

หน้าที่ของสถาบันศาสนาดังกล่าวสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารผ่านพิธีกรรมการเลี้ยงเซียมซีที่ประกอบไปด้วยหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้

- 10.1 หน้าที่ในการเปิดพื้นที่การสื่อสารของกลุ่มหญิงสูงอายุ
- 10.2 หน้าที่ในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ/ปลอบขวัญ/คลายความกังวล
- 10.3 หน้าที่ในการจัดระเบียบสังคม
- 10.4 หน้าที่ให้แนวทางดำเนินชีวิต
- 10.5 หน้าที่ในการสร้างความทรงจำร่วมกัน
- 10.6 หน้าที่การเชื่อมประสานความสัมพันธ์

¹⁷⁰งามพิศ สัตย์สงวน, “การหน้าที่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงของสถาบันศาสนาในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาศาสนาพุทธ (วัดมิ่งกรมลาวาส),” (รายงานการวิจัย ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น. 9.

10.1 หน้าที่ในการเปิดพื้นที่การสื่อสารของกลุ่มหญิงสูงอายุ

บทบาทของผู้ประกอบพิธีกรรม ในแต่ละพิธีกรรมนั้นจะแสดงให้เห็นความหลากหลาย ชับซ้อนและความขัดแย้งระหว่างอำนาจและความรู้ชุดต่าง ๆ ในประสบการณ์ของพิธี คนที่ด้อยอำนาจ คนที่ด้อยโอกาส จะสามารถแสดงถึงพลังในความเข้าใจเกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ของตัวเองในสังคม ในแบบฉบับของตนเอง เช่น บทบาทของผู้หญิงที่อาจจะด้อยอำนาจในสภาพชีวิตปกติ แต่กลับได้มาแสดงอำนาจในฐานะร่างทรงของพิธีกรรม¹⁷¹

พิธีกรรมการเลี้ยงเซียมซีทำหน้าที่สร้างกลุ่มคน (User) ใหม่ ๆ ขึ้นโดยปรับเปลี่ยนสถานที่ โดยย้ายจากศาลเจ้าสุ่ววัด ซึ่งบางครั้งสถานที่ที่มีเซียมซีอาจให้ผลการทำนายเฉพาะเรื่อง "แต่ละที่จะไม่ค่อยเหมือนกันหรอก แล้วแต่ที่ด้วยนะ บางที่จะเน้นเรื่องคู่ครอง บางทีก็จะเน้นสุขภาพ บางทีก็จะเน้นโชคลาภ ฯลฯ"¹⁷² จึงทำให้มีผู้สืบทอดต่อ ๆ มา โดยมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้ จึงพบการตอรองเพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีกรรมเพื่อให้เหมาะหรือถ่ายทอดคนกลุ่มต่าง ๆ นอกจากนี้ พิธีกรรมดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มทุกวัยได้เข้าไปใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นอย่างไม่มีเงื่อนไขแต่มีข้อปฏิบัติที่เป็นที่รู้จักกัน

ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุทำหน้าที่ถ่ายทอดความเชื่อไปสู่คนรุ่นต่อไป "ถ้าได้ไปตีกีเอา กลับไป เก็บไว้ให้ลูกหลานดู ทำแล้วดีนะ แล้วแนะนำให้มาไหว้พระ"¹⁷³ กลุ่มเจ้าของกิจการและกลุ่มคนทำงาน ซึ่งถือเป็นรุ่นต่อจากผู้สูงอายุ จะทำหน้าที่สืบทอดความเชื่อนั้นแล้วส่งต่อให้กับลูกหลานซึ่งเป็นรุ่นต่อมาอีกทอดหนึ่ง เพื่อส่งต่อความเชื่อนี้ไปยังรุ่นต่อจากพวกเขา เมื่อพวกเขาก้าวเข้าสู่ช่วงต่อไปของชีวิต ในที่นี้กลุ่มผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างแก่คนกลุ่มต่าง ๆ

การเป็นแบบอย่างแก่คนกลุ่มอื่นของคนเฒ่าคนแก่ทำให้เกิดคำถามว่า คนกลุ่มนี้ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวมาได้อย่างไร ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เมื่อเรามองถึงกระบวนการการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจะช่วยตอบคำถามและให้คำอธิบายได้อย่างดี เนื่องจากในช่วงวัยที่คนเฒ่าคนแก่กลุ่มนี้ยังเยาว์วัย ก็จะได้รับองค์ความรู้ที่มีติดตัวมานี้จากคนสูงวัยรุ่นก่อน และมีการสืบทอดเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ

¹⁷¹ กาญจนา แก้วเทพ, "เมื่อสื่อพิธีกรรมเป็นผู้นำแห่งความสุข," ใน ยึดหลักปักแน่นกับงานสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุขภาวะ, น. 8.

¹⁷² สัมภาษณ์ วิฐตาภา จังวานิช, 31 ธันวาคม 2549.

¹⁷³ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

การเป็นแบบอย่างและเป็นผู้ถ่ายทอดความเชื่อต่อคนรุ่นต่าง ๆ ของหญิงชรา ด้านหนึ่งเปรียบเสมือนการเสริมสร้างอำนาจ (empowerment) แก่คนวัยนี้ อำนาจที่กล่าวถึงเป็นอำนาจการสื่อสารในพื้นที่แห่งโลกพิธีกรรม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่หญิงชราแสดงตัวตนของตนเองได้อย่างเด่นชัด ทั้งยังเป็นที่ยอมรับกันว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่คนกลุ่มนี้ยึดครองอยู่ เมื่อคนกลุ่มอื่นก้าวเข้ามาในดินแดนแห่งความศักดิ์สิทธิ์นี้ จึงต้องได้รับคำแนะนำและปฏิบัติตามคำแนะนำของหญิงชราผู้ถือครองอาณาเขตนี้ได้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

10.2 หน้าที่ในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ/ปลอบขวัญ/คลายความกังวล

นอกเหนือจากการเป็นแบบอย่างแก่กลุ่มคนอื่นแล้ว บรรดาผู้สูงอายุยังเป็นผู้เชี่ยวชาญในพิธีกรรม เป็นตัวแทนของสมาชิกในครอบครัวในการประกอบพิธีกรรมและเป็นผู้นำทางด้านนี้ ขณะที่สมาชิกคนอื่นของครอบครัว มีหน้าที่คำจุนทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ผู้สูงอายุเหล่านี้มีหน้าที่ทางด้านพิธีกรรม เป็นผู้คำจุนทางด้านจิตใจของสมาชิกในครอบครัว เพื่อเสริมสร้างกำลังใจ เช่น การสั่งสมบุญและส่งต่อบุญนั้นสู่ลูกหลาน “.....หมั่นสร้างบุญกุศลเพื่อภายหน้าลูกหลานของท่านจะเจริญดีนักแล” (ใบเขียนซีเล่งเนยยี กวนอิม หลักใจว์ เบอ์ 53) โดยการจะทำหน้าที่ให้กำลังใจและเสริมความเชื่อมั่นแก่บุคคลในครอบครัวได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารกับตนเองและเทพเจ้าผ่านพิธีกรรมการเสียบเขียนซีเพื่อการเสริมสร้างความอบอุ่นและความมั่นคงทางจิตใจให้กับตนเองก่อน จากนั้นจึงจะสามารถให้สิ่งนี้กับสมาชิกคนอื่นได้

ด้วยความสะดวกที่มีมากกว่ากลุ่มคนอื่น ประกอบกับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบทางโลกถูกมอบหมายให้กับรุ่นลูก นอกจากนี้ บรรทัดฐานของสังคมยังตอกย้ำว่า ผู้อาวุโสในสังคมคือร่มโพธิ์ร่มไทรที่จะช่วยสร้างความร่มเย็นให้กับลูกหลาน เป็นเสาหลักและเป็นศูนย์รวมความมั่นคง (ทางจิตใจ) ของครอบครัว “ให้บุญเรามีคัมครองลูกหลานให้สมบูรณ์ สมความตั้งใจที่จะทำค้าขายหรือว่าจะทำการงานได้ดี ๆ ไม่พบเจอกับเพื่อนไมตรี ครอบครัวมีความอบอุ่น”¹⁷⁴

มาลินอฟสกี (Malinowski) นักวิชาการสายมานุษยวิทยากล่าวว่า พิธีกรรมมีหน้าที่ตอบสนองความจำเป็นของสังคม โดยช่วยลดความวิตกกังวลของสมาชิก ลดความตึงเครียดและ

¹⁷⁴ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

สนองความต้องการของปัจเจกบุคคล¹⁷⁵ ดังนั้น ในช่วงที่ชีวิตของผู้คนต้องเผชิญกับปัญหาหรือภาวะวิกฤต เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย ประสบอุบัติเหตุ จึงต้องมีการสื่อสารที่ทำหน้าที่ปลอบขวัญและคลายความกังวลนั้น

ผู้วิจัยพบว่า การสื่อสารผ่านการเสียงเชื่อมซีที่แทบทาบพาดหน้าที่ตั้งกล่าวนี้ต่อทุกกลุ่มคนในสังคม เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนใดต่างต้องเผชิญหน้ากับปัญหาที่แตกต่างหลากหลายด้วยกันทั้งนั้น “คิดว่ามีปัญหาถึงเข้ามาเสียง มีคำถามอยู่ในใจ แล้วแต่ปัญหาของแต่ละคน”¹⁷⁶ และนี่อาจเป็นหน้าที่หลักของเสียงเชื่อมซีที่ช่วยคำจุนทางด้านจิตใจและเป็นกำลังใจให้กับมนุษย์ “ส่วนมากทำเพื่อให้ตัวเองสบายใจ เพื่อเป็นสิริมงคล”¹⁷⁷ และ “ก็เหมือนเป็นกำลังใจมากกว่า”¹⁷⁸ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องการคำแนะนำและต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ต้องการปรึกษา/พูดคุยกับเทพและการขอคำแนะนำ “เวลาเราจะเปลี่ยนแปลงอะไรใหม่ ๆ ก็เลยเข้ามาดู มันเป็นความเชื่อด้วยว่า เสียงแล้วออกมาจะเป็นอย่างไรในอนาคต เหมือนเป็นการเสริมความมั่นใจ”¹⁷⁹ ช่วยให้ความกังวลที่มีอยู่ลดน้อยลงหลังจากทำพิธี เพราะขณะเสียงผู้เสียงสามารถสัมผัสได้ถึงอำนาจแห่งการปกป้องคุ้มครองและการปลอบประโลมผ่านบรรยากาศและผลการทำนาย เนื่องจากผลการทำนายที่ได้ไม่ว่าจะดีหรือไม่ ย่อมมีหนทางแก้ไข “ทำการสิ่งใดให้มีความยึดมั่นในงานนั้นจิตใจอย่ามีความลังเลและย่อท้อ...” (ใบเสียงเชื่อมซีเล่มเนยยี กวนอิม หลักใจ้ว เบอร์ 22) และช่วยบรรเทาสิ่งที่เผชิญอยู่ “ท่านจงหมั่นเติมน้ำมันให้มากไว้ จะช่วยปิดเป่าเคราะห์ให้หมดไป” (ใบเสียงเชื่อมซีเล่มเนยยี พระประธาน เบอร์ 28) บรรจusstodแทรกอยู่ในคำทำนายนั้น เมื่อเราอ่านคำทำนายแล้วก็เหมือนกับทางออกของปัญหาเริ่มชัดเจนขึ้น ให้ความกังวลเบาบางลง แม้จะไม่ใช่การแก้ปัญหาเรื่องทางโลก แต่เป็นการแก้ปัญหาภาวะจิตใจไม่มั่นคง “ถ้าใบเสียงเชื่อมซีแนะนำก็ต้องทำ เพราะว่าดวงมันก็ไม่แน่ไม่นอน ก็รู้สึกสบายใจมากกว่า”¹⁸⁰

¹⁷⁵ สุชาดา กิตติตระกูลกาล, “ศาลท่านท้าวมหาพรหมโรงแรมเอราวัณ: การแสดงเชิงพิธีกรรมยุคโลกาภิวัตน์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), น. 7.

¹⁷⁶ สัมภาษณ์ กานดา ธีรชิตกุล, 1 มกราคม 2549.

¹⁷⁷ เรื่องเดียวกัน.

¹⁷⁸ สัมภาษณ์ มนัสนันท์ คุรัตน์พันธ์, 13 ตุลาคม 2548.

¹⁷⁹ สัมภาษณ์ วิฑิตพันธ์ บุญมงคลรักษา, 15 ตุลาคม 2548.

¹⁸⁰ สัมภาษณ์ สาธิตา ปิยะโอสถสวรรค์, 31 ธันวาคม 2548.

การเลี้ยงเซียมซีจึงเป็นการสื่อสารที่ช่วยปลอบประโลมและตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจในระดับปัจเจกบุคคล รวมถึงคำแนะนำที่ได้รับจากการประกอบพิธีจึงมีความเป็นส่วนตัว หากแต่การตอบสนองทางด้านจิตใจอยู่ในระดับไหนนั้น ขึ้นอยู่กับศรัทธาและการให้ความหมายของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ ถ้ามีความศรัทธาต่อองค์เทพอย่างสูง พิธีกรรมจะช่วยเยียวยารักษาจิตใจได้ในเบื้องต้นตามไปด้วย ดังนั้น ศรัทธาอาจเป็นตัวแปรสำคัญและมีความสัมพันธ์อยู่กับความต้องการทางด้านจิตใจ

อย่างไรก็ดี นอกเหนือจากศรัทธาแล้ว ปัญหาและอุปสรรคอาจเป็นอีกตัวแปรสำคัญของความลึกซึ้งทางจิตใจด้วย เพราะพิธีกรรมอาจเยียวยาจิตใจได้มาก เมื่อคำทำนายที่ได้ตรงกับวิกฤตหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น เนื่องจากผลการทำนายทำนายที่มีทุกขโศกนี้ ย่อมจะมีหนทางที่ช่วยลดความตึงเครียดและบรรเทาความกดดันนั้น คนส่วนใหญ่จึงมักปฏิบัติตามด้วยต้องการความสบายใจและความมั่นคงทางจิตใจ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการลดความตึงเครียดใช้ความเชื่อที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นแหล่งอ้างอิง

สิ่งสำคัญ คือ การสื่อสารในพิธีกรรมดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ทำการสื่อสารสามารถติดต่อสื่อสารกับเทพเพื่อส่งคำขอและรับผลการทำนาย ขณะที่ด้านหนึ่งก็ทำให้ผู้เลี้ยงมีเวลาทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการพูดคุยกับตนเองในสภาวะที่แวดล้อมไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งอาจทำให้ผู้เลี้ยงมีความสบายใจกับการได้ปลดปล่อยสิ่งที่ค้างคาในจิตใจออกมา

แม้ว่าด้านหนึ่งพิธีกรรมจะช่วยเยียวยา/ปลอบโยนและสร้างความมั่นคงให้กับจิตใจได้ คำถามคือ สามารถแก้ไขอุปสรรคปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริงได้หรือไม่ คำถามนี้กลุ่มตัวอย่างหลายคนยืนยันตรงกันว่า ไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขโลกแห่งความเป็นจริงได้ เพราะพิธีกรรมเป็นเรื่องของจิตใจ มิใช่ทางออกของปัญหาแต่อย่างใด “ก็ไม่ได้หวังว่าจะช่วยแก้ปัญหาอะ แต่เพื่อให้สบายใจ เป็นเรื่องของจิตใจมากกว่า”¹⁸¹ และ “ทำให้รู้สึกดีขึ้น ทำบุญให้สบายใจ ไม่ใช่การแก้ปัญหา”¹⁸²

จากคำสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างเองก็ไม่ได้คาดหวังว่าการเลี้ยงเซียมซีจะช่วยแก้ไขปัญหาได้อยู่แล้ว นอกจากนี้การสื่อสารกับตนเองในพิธีกรรมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ ล้วนมีสาเหตุทางด้านจิตใจเป็นหลัก คำตอบที่ผู้วิจัยค้นพบจึงช่วยย้ำเตือนว่า การสื่อสารในพิธีกรรมการเลี้ยงเซียมซีอาจไม่สามารถตอบสนองโลกแห่งความเป็นจริง แต่ทว่าสามารถเยียวยาในระดับจิตใจเป็น

¹⁸¹ สัมภาษณ์ วาณี ประภาสโนบล, 7 ตุลาคม 2548.

¹⁸² สัมภาษณ์ สมบัติ ธนพัฒน์, 7 ตุลาคม 2548.

เงื่อนไขหลักมากกว่า อย่างไรก็ตาม เมื่อจิตใจมั่นคงแข็งแรง อาจนำไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นหรือ อย่างน้อย การสร้างความหวังอาจช่วยให้มีกำลังใจในการต่อสู้กับอุปสรรคต่อไป

10.3 หน้าที่ในการจัดระเบียบสังคม

ส่วนหน้าที่ในการจัดระเบียบสังคมนั้น คนในสังคมต้องทำความเข้าใจความคิดเกี่ยวกับโลกด้วย กล่าวคือ คนโบราณจะเชื่อว่า โลกของเราจะมีอยู่ 2 โลก คือ โลกศักดิ์สิทธิ์ (Sacred world) และโลกสามัญ (Secular world) ในระหว่าง 2 โลกนี้จะมีสะพานเชื่อมต่อถึงกัน 2 สะพาน และจะมีธรณีประตู (threshold) ที่เป็นเครื่องหมายปักเขตแดนบ่งบอกอยู่

ปัญหาต่าง ๆ ที่รุมเร้าโลกปัจจุบันอยู่นั้น ส่วนหนึ่งเกิดมาจากโลกเรามีความศักดิ์สิทธิ์น้อยลง วิธีแก้ปัญหาน่าจะเป็นการทำให้โลกมีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น หรือทำให้โลกศักดิ์สิทธิ์ขยายใหญ่ขึ้นเพื่อมากำกับดูแลควบคุมให้โลกสามัญอยู่ในร่องในรอยมากขึ้น¹⁸³

เนื่องจากโลกศักดิ์สิทธิ์เป็นโลกแห่งทำนองคลองธรรม ส่วนโลกสามัญเป็นโลกที่เต็มไปด้วยกิเลส การขยายอาณาเขตของโลกศักดิ์สิทธิ์ได้เข้ามาอยู่ในเขตแดนที่เคยเป็นโลกสามัญ ในที่นี้ก็คือ การที่พิธีกรรมมีความสัมพันธ์และผูกโยงกับชีวิตจริง ดังเช่น การปฏิบัติตามคำทำนายในไบเบิลที่ “ถ้าไบเบิลชี้แนะให้ทำอะไร ก็จะทำตามสมควร ตามที่ตั้งใจ”¹⁸⁴ การสะเดาะเคราะห์ต่าง ๆ ตามคำแนะนำ “ถ้าไปเจอหนังสือสีแดงต้องสะเดาะเคราะห์ เราก็สะเดาะเคราะห์ ในไบเบิลบอกว่าต้องสะเดาะเคราะห์อย่างไร”¹⁸⁵ เป็นการควบคุมดูแลโลกสามัญให้มีความเป็นระเบียบและสงบเรียบร้อย ทั้งทางรูปธรรม-การใช้ชีวิต และ นามธรรม-จิตใจได้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังเป็นการรักษาสมดุลของสังคม เพื่อไม่ให้เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งมากเกินไป อีกด้านหนึ่งถือเป็นการควบคุมทางสังคม ในแง่ที่ว่า การแนะนำให้ทำบุญนั้น แสดงออกถึงการแบ่งปัน เชื่อเพื่อเชื่อแผ่ ทั้งต่อมนุษย์และสัตว์โลก ทำให้ได้สัมผัสถึงความเมตตากรุณาและมีจิตใจที่อ่อนโยนขึ้น ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยการแก่งแย่ง การแข่งขันและการต่อสู้ เพื่อดิ้นรนเอาตัวรอด

¹⁸³ กาญจนา แก้วเทพ, “เมื่อสื่อพิธีกรรมเป็นลำนนำแห่งความสุข,” ใน ยึดหลักปักแน่นกับงานสื่อพื้นบ้านสื่อสารสาธารณะ, น. 33-36.

¹⁸⁴ สัมภาษณ์ พจนา เตชะชูเชิด, 1 มกราคม 2549.

¹⁸⁵ สัมภาษณ์ จวน ภัทรเลิศทรัพย์, 1 มกราคม 2549.

สิ่งสำคัญ คือ พิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซีเป็นรูปแบบการสื่อสารที่ยืนยันว่า มนุษย์ยังคง อยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ การควบคุมดูแลที่เกิดขึ้นของพิธีกรรมทำให้มนุษย์ถูก จับตามองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์

10.4 หน้าที่ให้แนวทางดำเนินชีวิต

เมื่อสังเกตเนื้อหาคำทำนายที่ได้จากการเสี่ยงเซียมซีให้ดี จะพบว่า มีการสอดแทรก สาระแห่งการดำรงชีวิตไว้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการเตือนสติ ไม่ประมาทและมีความระมัดระวังในการ ดำเนินชีวิต รวมถึงแนวทางการปฏิบัติตน เช่น ข้อความในใบเซียมซีที่เขียนว่า “จิตใจไม่ใช่สูงเกินตัว หมั่นทำใจให้อยู่อย่างสงบ” “ทางที่ยากลำบากเป็นทางแห่งความสำเร็จ” “ช่วงชีวิตเข้าสู่วัยชรา เรื่องต่าง ๆ ในปัจจุบันท่านควรปล่อยวางบ้าง หมั่นสร้างบุญกุศลเพื่อภายหน้าลูกหลานของท่านจะ เจริญ” “ทำการสิ่งใดมีความยึดมั่นในงานนั้น จิตใจอย่ามีความลังเลและย่อท้อ สองสิ่งนี้มีผู้คนเคย ทำสำเร็จมามากมาย” ฯลฯ

จากการอ่านความหมายในใบเซียมซี ผู้วิจัยพบปรัชญาในการใช้ชีวิตและคำสอนที่ สังคมเราก็คึดถือกันอยู่ รวมถึงหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สอนให้มนุษย์อยู่ร่วมกับบุคคลอื่นอย่าง มีความสุข เช่น การอยู่โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น การทำจิตใจให้สงบ ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น เป็นต้น

นอกจากนี้ การได้ผลการทำนายที่เป็นไปในทางลบยังเป็นการเตือนสติและทำให้เรามี ความระมัดระวัง ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทอีกด้วย เปรียบเสมือนได้ข้อเตือนใจที่ทำให้เรา ใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผลมากขึ้นและช่วยลดความกังวลต่าง ๆ ให้น้อยลง “ถ้าได้ไปไม่ดีก็คิดนิดนึงแล้ว เก็บใส่กระเป๋า เหมือนกับเป็นการเตือนสติตัวเองให้ระมัดระวังในการใช้ชีวิต แล้วแต่เหตุผลของ แต่ละคน บางคนเชื่อมาก ๆ ก็คิดมาก ถ้าเราคิดว่าทุกอย่างอยู่ที่เราก็ไม่มีอะไร”¹⁸⁶ คำทำนายที่ได้ รับจึงก่อให้เกิดการทบทวนตนเองของผู้เสี่ยงเซียมซี

10.5 หน้าที่ในการสร้างความทรงจำร่วมกัน

การมาเสี่ยงเซียมซียังถือเป็นสร้างความทรงจำร่วมกัน เรื่องราวที่เป็นความทรงจำจะ ทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างสรรค์หลายสิ่งหลายอย่าง เช่น การสร้างตัวตน/อัตลักษณ์ร่วม (collective

¹⁸⁶ สัมภาษณ์ กานดา วีระจิตกุล, 1 มกราคม 2549.

identity) เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ระหว่างคนหลาย ๆ รุ่น เช่น ช่วงเวลาที่ไม่ทำบุญไหว้พระที่วัด ทั้งครอบครัวในช่วงวันตรุษจีน วันปีใหม่ เป็นหน้าที่หนึ่งที่ทำให้สถาบันครอบครัวกลายเป็นสถาบันที่มีความสำคัญขึ้น หลังจากถูกบังคับด้วยการใช้ชีวิตที่หมดไปกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ

นอกจากนี้ พิธีกรรมการเลี้ยงเซียมซียังเป็นการสื่อสารที่ธำรงรักษาและสร้างสำนึกร่วมความเป็นจีนเอาไว้ เนื่องจากการเดินทางมาประกอบพิธีร่วมกับสมาชิกคนอื่นของครอบครัว ประกอบกับพิธีกรรมทางพุทธศาสนานิกายมหายาน อันเป็นนิกายที่ชาวจีนทั่วไปให้ความนับถือรวมไปถึงภูมิหลังของเซียมซีที่เป็นสื่อประเพณีจากจีน ช่วยตอกย้ำรากเหง้าชาติพันธุ์จีนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป เมื่ออยู่นอกเขตแดนโลกแห่งพิธีกรรม ผู้คนอาจไม่ตระหนักถึงตัวตนของตนเองว่าเป็นใคร มีที่มาอย่างไร แต่เมื่อก้าวเข้าสู่อาณาเขตแห่งความศักดิ์สิทธิ์แล้ว พื้นที่แห่งนี้ทำให้ผู้ที่ก้าวเข้ามาได้ตระหนักตัวตนที่แท้จริง ดังนั้น พื้นที่ในโลกศักดิ์สิทธิ์จึงเป็นพื้นที่แห่งการค้นพบอัตลักษณ์ที่ซ่อนอยู่และทำให้รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน

10.6 หน้าที่การเชื่อมประสานความสัมพันธ์

หน้าที่อันหลากหลายของพิธีกรรมการเลี้ยงเซียมซีข้างต้น มีบทบาทต่อคนแต่ละกลุ่มต่างกันไปตามคนละแบบ แต่ทว่าหน้าที่พื้นฐานซึ่งทุกพิธีกรรมจะมีก็คือ บทบาทหน้าที่เชื่อมประสานระหว่างความสัมพันธ์ 3 รูปแบบในเวลาเดียวกัน คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัตถุ/สิ่งของ/ธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งสูงสุดที่เชื่อถือ (พระเจ้า/หลักธรรม ฯลฯ)
3. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน

จากหน้าที่นี้ ทำให้ช่วงเวลาของการทำพิธีกรรมเป็นเวลาพิเศษที่แสดงให้เห็นมนุษย์ได้ประจักษ์ถึงสิ่งที่สูงกว่า กว้างไกลกว่าประสบการณ์ที่เป็นอยู่ในชีวิตประจำวันที่ต้องมองเห็นสัมผัสได้ เช่น ช่วงเวลาที่มนุษย์จะได้พูดคุยเจรจากับเทพเจ้า¹⁸⁷ สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งสูงสุดที่เชื่อถือและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เป็นหลัก ดังนี้

¹⁸⁷กาญจนา แก้วเทพ, "เมื่อสื่อพิธีกรรมเป็นลำนำแห่งความสุข," ใน ยึดหลักปักแน่นกับงานสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุขภาวะ, น. 32-33.

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งสูงสุดที่เชื่อถือ (พระเจ้า/หลักธรรม ฯลฯ)

การสื่อสารผ่านพิธีกรรมการเสี่ยงเซียมซี ทำให้ผู้วิจัยเห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าที่พวกเขาเคารพนับถือ โดยเฉพาะความศรัทธาส่วนบุคคลที่มีต่อองค์เทพ ที่ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมและโลกแห่งความเป็นจริง

นอกเหนือจากการที่มนุษย์ใช้สิ่งของเพื่อต่อรองกับเทพ อีกด้านหนึ่งเทพเจ้าก็สามารถกำหนดความเป็นไปของมนุษย์ได้ ส่วนจะเป็นด้านใดนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อส่วนบุคคล เช่น กลุ่มวัยรุ่นเชื่อว่า อนาคตจะเป็นอย่างไร พี่เข้านั้นที่เป็นผู้กำหนด ขณะเดียวกัน กลุ่มคนทำงานก็เชื่อว่าอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่สามารถคาดเดาได้ ต้องถูกกำหนดจากเบื้องบนเช่นกัน หากแต่อนาคตของคน 2 กลุ่มนี้เป็นอนาคตในความหมายที่ต่างกัน คือ อนาคตสำหรับกลุ่มวัยรุ่นหมายถึงการศึกษา การก้าวเข้าสู่วัยทำงาน ขณะที่อนาคตสำหรับกลุ่มคนทำงานหมายถึงตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงขึ้น จากความหมายที่แตกต่างกัน ทำให้เห็นว่ามนุษย์แต่ละกลุ่มให้ความหมายต่อศรัทธาต่อองค์เทพอย่างหลากหลาย ส่วนเทพเจ้าก็สามารถตอบสนองความหลากหลายนั้นได้อย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ดี การเลือกพื้นที่การสื่อสาร ยังเป็นภาพสะท้อนศรัทธาส่วนบุคคลที่ชัดเจนอีกส่วนหนึ่ง เพราะการเลือกพื้นที่การเสี่ยงบอกอะไรได้หลายอย่าง แม้ว่ากลุ่มคนบางส่วนไม่เจาะจงพื้นที่เสี่ยงเซียมซี แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการเข้ามาสักการะที่วัดหรือศาลเจ้าแห่งใดนั้น เป็นไปเพราะความเชื่อที่ว่า เทพเจ้าในสถานศักดิ์สิทธิ์นั้น มีอำนาจในการปกป้องคุ้มครองและขจัดปัดเป่าสิ่งร้าย ๆ ได้ ขณะเดียวกัน กลุ่มที่เลือกพื้นที่เสี่ยงเซียมซีก็มักมีศรัทธาส่วนบุคคลเป็นที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว “แล้วแต่ที่เราศรัทธาองค์ไหนก็เสี่ยงที่นั่น ส่วนตัวศรัทธาอาเนี่ย”¹⁸⁸

ด้วยความศรัทธาที่มีต่อองค์เทพ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า แม้ว่ามนุษย์จะมีอำนาจการต่อรอง แต่ก็มีสิ่งที่เทพมีอำนาจการต่อรองด้วยเช่นกัน สิ่งนี้นำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับโลกแห่งความเป็นจริงที่กล่าวถึงในประเด็นก่อนหน้านี้ นั่นคือ ถ้าเรามีเคราะห์ วิธีที่จะทำให้เคราะห์เหล่านั้นเจือจางหรือหมดไป ควรปฏิบัติตามคำแนะนำในใบเซียมซี เช่น การเติมน้ำมัน “.....ท่านจงเติมน้ำมันให้มากไว้ จะช่วยปัดเป่าเคราะห์ให้หมดไป” (ใบเซียมซีพระประธาน เบอร์ 28) หมั่นไหว้พระทำบุญ “.....หมั่นไหว้พระกวณอิมและขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะคุ้มครองให้หมดเคราะห์ไป” (ใบเซียมซีเส่งเน่ยยีพระประธาน เบอร์ 12) หรือทำจิตใจให้สงบ “.....หมั่นทำใจให้อยู่อย่างสงบ ถึงเวลาจะมีคนดีมาช่วยเหลือ” (ใบเซียมซีเส่งเน่ยยี กวณอิม หลักโจ้ว เบอร์ 17) ฯลฯ

¹⁸⁸ สัมภาษณ์ พรทิพย์ แซ่ฉิว, 1 มกราคม 2549.

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาตินี้ สะท้อนให้เห็น บทบาทของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ นั่นคือ บทบาทในการควบคุมและกระตุ้นให้มนุษย์อยู่ร่วมกัน อย่างมีระเบียบแบบแผน เกิดเป็นจารีตประเพณีที่จะอยู่ร่วมกัน นัยหนึ่งเป็นที่มาของอำนาจที่ควบคุม ให้มนุษย์อยู่ร่วมกันนั่นเอง¹⁸⁹

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เนื่องจากเชียมซีมีบทบาทในการจัดระเบียบ สังคมและให้แนวทางในการดำเนินชีวิต ทำให้มีความเอื้ออาทร มีสติ เห็นคุณค่าและความหมายในการใช้ชีวิตที่ต้องสัมพันธ์กับผู้อื่น ช่วยลดความตึงเครียดและความกดดันท่ามกลางความสังคมที่ เต็มไปด้วยความขัดแย้ง

การมีปฏิสัมพันธ์กับตนเองขณะประกอบพิธีกรรมจึงช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับมนุษย์มีความเป็นระบบระเบียบมากขึ้น อย่างน้อยในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพราะไม่ว่าพิธีกรรม ใดหรือกระทั่งการเสี่ยงเซียมซีเองก็ตาม คงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความเป็นจริงในโลกสามัญได้ หากแต่การมีผลต่อระดับจิตใจนั้น ทำให้มนุษย์เห็นคุณค่าและความหมายของการดำรงชีวิต ท่ามกลางผู้คนได้มากขึ้น แม้จะไม่ได้ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนไปจากเดิมก็ตาม

สิ่งสำคัญ คือ การสื่อสารในพิธีกรรมเชื่อมโยงกลุ่มคนในสังคมเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะ การเชื่อมสายสัมพันธ์ในครอบครัวให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ตัวอย่างพิธีกรรมที่เชื่อมร้อยสมาชิกในครอบครัว เห็นได้จากการเสี่ยงเซียมซี กลุ่มตัวอย่างตอบตรงกันว่า การเข้ามาเสี่ยงเซียมซีและทำบุญไหว้พระนั้น ส่วนใหญ่มักจะมากับครอบครัว โดยอาศัยช่วงเวลา que ทุกคนว่างตรงกัน นับเป็นการส่งเสริมสถาบัน พื้นฐานที่เล็กที่สุดของสังคมให้มีความเข้มแข็งในช่วงเวลาที่สถาบันดังกล่าวถูกละเลยอยู่เสมอ นอกจากนี้ การสร้างความแข็งแกร่งให้กับสถาบันครอบครัวยังช่วยให้ผู้คนในสังคมมีสิ่งยึดเหนี่ยวที่ นอกเหนือไปจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสงบสุขต่อสังคม

อย่างไรก็ตาม ความเท่าเทียมกันในโลกศักดิ์สิทธิ์นี้ ก็ช่วยให้มนุษย์ได้สัมผัสถึงความ อบอุ่นทางจิตใจเสมอกัน กระนั้น ผู้วิจัยก็ยังพบว่าท่ามกลางความเสมอภาคกันนั้น เต็มไปด้วย ความพยายามที่จะเก็บเกี่ยวผลบุญต่อตนเองและครอบครัวให้มากที่สุด จนทำให้บรรยากาศการทำ พิธีกรรมนั้นเกิดความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าถึงการสั่งสมบุญ

¹⁸⁹ ศรีศักร วัลลิโภดม, "ชีวิตทางวัฒนธรรมกับความเชื่อในสังคมไทย," ใน มองอนาคต : บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการสังคมไทย, น. 39.

รูปแบบการใช้ชีวิตและความสัมพันธ์ในโลกแห่งความเป็นจริงของมนุษย์จึงก้าวล่วงเข้ามายังอาณาเขตศักดิ์สิทธิ์ โดยยากที่จะควบคุม แม้ว่าจะมีกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของสถานที่กำหนดไว้ ก็ยังมีการละเมิดอยู่เสมอ เหตุเพราะความต้องการเข้าถึงและสัมผัสสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างใกล้ชิด

ภาพโดยรวมของบทบาทหน้าที่ของสื่อพิธีกรรมอย่างการเสีงเซียมซี ซึ่งถือเป็นสื่อประเพณีรูปแบบหนึ่งนั้น ตรงกับที่ เฉียวชย อิศรเดช ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อประเพณีว่า สามารถคลี่คลายความขัดแย้ง เป็นที่พึ่งในยามวิกฤติ เป็นการขัดเกลาทางสังคม ทำหน้าที่เยียวยาและอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ¹⁹⁰ และเช่นเดียวกันกับ G.C. Chu และ Ai-Li Chu ที่พบว่า สื่อประเพณีจะทำหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้รับสาร สร้างอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ และชี้แนะแนวทางปฏิบัติแก่ผู้คนในสังคม¹⁹¹

ด้วยหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งถือเป็นหน้าที่สำคัญและเป็นหน้าที่หลักที่ทำให้เซียมซียังคงดำรงอยู่และก้าวข้ามช่วงเวลาจากอดีตสู่ปัจจุบันได้อย่างไม่ยากลำบาก นอกจากนี้ การปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องและพบเห็นได้โดยทั่วไป ยังเป็นการสืบทอดพิธีกรรมให้ยังคงอยู่ในทุกสภาวะสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อีกทางหนึ่ง

บทบาทหน้าที่ที่หลากหลายของการสื่อสารในพิธีกรรมการเสีงเซียมซี แม้บางบทบาทจะเลือนหายไปแล้ว เช่น เรื่องของการเป็นที่พึ่งในการทำนายดินฟ้าอากาศ แต่บางบทบาทก็ยังคงอยู่ เช่น การยังเป็นที่พึ่งทางใจ นอกจากนี้ยังมีบทบาทอื่นเพิ่มขึ้นอีกด้วย เช่น การทำหน้าที่ปลอบขวัญและเยียวยาทางใจในเรื่องราวสมัยปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการงาน เงินทอง ความรัก เป็นต้น และด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้คำตอบว่าเพราะเหตุใดสังคมสมัยใหม่ซึ่งมีสถาบันใหม่ ๆ เข้ามาทำหน้าที่ทดแทนพิธีกรรมแล้ว ยังทำหน้าที่ได้ไม่ครบถ้วน นั้นเป็นเพราะพิธีกรรมการสื่อสารมีหน้าที่มากมายหลายด้านที่รูปแบบการสื่อสารอื่น ๆ ไม่สามารถชดเชยได้

¹⁹⁰ เฉียวชย อิศรเดช, "สื่อพื้นบ้านกับการะงานด้านการส่งเสริมสุขภาพชุมชน," ใน สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข, บรรณาธิการโดย ปราวรณา จันทุพันธ์ (นนทบุรี: โครงการสื่อพื้นบ้านเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน, 2548), น. 72.

¹⁹¹ กาญจนา แก้วเทพ, เมื่อสื่อส่องและสร้างวัฒนธรรม, น. 205.